

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Karolína Strachotová

Aktivity pro výuku základů etikety v 1. období 1. stupně ZŠ

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „*Aktivity pro výuku základů etikety v 1. období 1. stupně ZŠ*“ vypracovala samostatně po konzultacích s vedoucím práce Mgr. Tomášem Hubálkem, Ph.D. a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou uvedeny v seznamu literatury na konci práce.

V Lipově dne 15. 4. 2023

Karolína Strachotová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli v realizaci diplomové práce. Zejména děkuji vedoucímu práce Mgr. Tomáši Hubálkovi, PhD. za vstřícnost, ochotu a všechny cenné rady. Velké poděkování patří také všem žákům a pedagogům, kteří se podíleli na ověřování vypracovaných materiálů a byli ochotni k nim poskytnout zpětnou vazbu. Děkuji také Mgr. Kateřině Zríní za provedenou jazykovou korekturu. Na závěr bych chtěla vyjádřit díky své rodině a blízkým, kteří mi byli podporou po celou dobu studia.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	TEORETICKÁ ČÁST.....	7
2.1	Obecná charakteristika etikety jako takové.....	7
2.1.1	Význam pojmu etiketa	7
2.1.2	Základní hodnoty společenského chování	8
2.1.2.1	Slušnost.....	8
2.1.2.2	Zdvořilost	9
2.1.2.3	Takt.....	9
2.1.3	Společenská výchova	10
2.2	Historický vývoj společenského chování	11
2.2.1	Od pravěku po konec 20. století.....	11
2.2.2	Současný stav společenského chování české společnosti	13
2.2.3	Současný stav společenského chování ve vybraných zemích.....	14
2.3	Důvody, proč etiketu znát a řídit se jí	15
2.3.1	Sociální chování člověka.....	15
2.3.2	Přínosy znalosti etikety	16
2.3.3	Závaznost, oprávněnost a vymahatelnost etikety.....	16
2.4	Osoby kladně ovlivňující naši současnou společnost v kontextu etikety	17
2.4.1	Ladislav Špaček	17
2.4.1.1	Ladislav Špaček o výchově společenského chování	18
2.4.2	Nad'a Labanová.....	19
2.4.2.1	Nad'a Labanová o výchově společenského chování.....	19
2.4.3	Eliška Hašková Coolidge	19
2.4.3.1	Eliška Hašková Coolidge o výchově společenského chování.....	20
2.5	Přesahy etikety do výuky.....	21

2.5.1 RVP ZV	21
2.6 Vybrané výukové metody a koncepty využité v praktické části	25
2.6.1 Zážitkové učení	25
2.6.2 Aktivizační metody	26
2.6.2.1 Simulační metody	27
2.6.2.2 Situační metody	27
2.6.2.3 Inscenační metody	28
2.6.2.4 Didaktická hra	28
2.6.3 Komplexní metody	29
2.6.3.1 Výuka dramatem	30
2.6.3.2 Učení v životních situacích	30
2.6.3.3 Metody kritického myšlení	30
2.6.4 Komunikační metody	31
2.6.4.1 Mluvené slovo	33
2.6.5 Metody práce s textovým materiálem	33
3 Cíle práce	35
3.1 Dílčí cíle	35
4 PRAKTICKÁ ČÁST	36
4.1 Tvorba pracovního sešitu pro žáky a metodické příručky pro učitele	36
4.2 Pracovní sešit pro žáky 1. období 1. stupně ZŠ	38
4.3 Metodická příručka pro učitele	96
4.4 Shrnutí výsledků získaných při ověřování pracovního sešitu a ze zpětné vazby od žáků a dotazovaných učitelů	235
5 Závěr	237
6 Referenční seznam	239
7 Zkratky	245
8 Přílohy	246
Informovaný souhlas zákonných zástupců ke zpracování výsledků	246
Anotace	247

1 Úvod

Velkou část svého života prožívají lidé ve vztazích k druhým. Již od narození je každý člověk součástí nějaké skupiny. Aby byl jedinec společností přijímaný, je potřeba, znát základní pravidla jejího fungování – vědět, jak se správně chovat. Ne jinak je tomu i v dětském kolektivu. A ostatně i u společenského chování platí: „*Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš.*“ Jelikož se slušné vychování při rodinné výchově dětí v současnosti stále více opomíná, je potřeba přivádět děti k etiketě jinými způsoby, např. hravou a zábavnou formou ve škole.

Diplomová práce se věnuje tématu výuky společenského chování na prvním stupni základních škol. Jejím hlavním cílem je vytvořit pracovní sešit pro žáky a metodickou příručku pro učitele sestavenou z aktivit pro výuku základů etikety v 1. období 1. stupně ZŠ. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část v úvodu charakterizuje etiketu jako takovou. Věnuje se významu slova etiketa a popisuje základní hodnoty společenského chování, jimiž jsou zdvořilost, slušnost a takt. Zmiňuje také důležitost společenské výchovy. Poté následuje stručný vhled do historického vývoje společenského chování od pravěku až po současný stav. Dále jsou představovány důvody, proč je dobré etiketu znát a řídit se jí ve svém životě, včetně podkapitolky zmiňující její závaznost, oprávněnost a vymahatelnost. Ladislav Špaček, Nad'a Labanová a Eliška Hašková Coolidge jsou třemi vybranými osobnostmi, které kladně ovlivňují naši současnou společnost v kontextu bontonu, a jejichž přínos nesměl být v této práci opomenut. Dále se autor věnuje přesahu etikety do výuky na 1. stupni ZŠ. Pracuje zde hlavně s RVP ZV v současném znění z roku 2021. V závěru teoretické části jsou popsány vybrané výukové metody a koncepty, které jsou následně využity v části praktické, jedná se o některé z metod komunikačních, komplexních či o metody práce s textovým materiálem. Opomenuty samozřejmě nesměly zůstat metody aktivizační, ani zážitkové učení, jež žákům poskytují velmi podnětné prostředí pro jejich osobní rozvoj.

Část praktická sestává především z vytvořeného pracovního sešitu pro žáky prvních až třetích tříd a jej kopírující metodické příručky pro učitele. V úvodu se čtenář seznamuje s jejich charakteristikou, postupem autorovi práce při tvorbě nebo např. s grafickým editorem, v němž materiály vznikaly. Poslední kapitola je věnována shrnutí jednotlivých postřehů ze samotného ověřování materiálů u žáků nižších ročníků ZŠ. Tečkou na závěr celé praktické části je souhrn zpětné vazby, kterou autorovi poskytli nejen zúčastnění žáci, ale také vybraní pedagogové z daného oboru.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Obecná charakteristika etikety jako takové

Kapitola se věnuje vysvětlení zásadních pojmů, počínající samotnou etiketou. Dále jsou zde zmiňovány základní hodnoty společenského chování, a to především slušnost, zdvořilost a takt. Kapitola je uzavřena tématem společenské výchovy, její definicí, ale také názory odborníků na to, kdy a kde se člověk základům slušného chování naučí nejvíce.

2.1.1 Význam pojmu etiketa

Slovo etiketa se vyvinulo ze starofrancouzského *estiquer*, jež bylo odvozeno ze starogermánského slova *stehen*, a v doslovném překladu znamená připevnit či vyvěsit (Gullová 2013, s. 15).

Pojem etiketa neboli společenský kodex či společenské chování člověka lze definovat jako „*souhrn společenských zvyklostí, které nám umožňují efektivně přežít a chránit se před společenskými úrazy*“ (Smejkal, Bachrachová 2008, s.16). Autoři považují etiketu za souhrn norem, pravidel, tradic, zvyklostí, nepsaných zákonů, jež určují běžné a akceptovatelné mechanismy našeho chování ve společnosti. Dále zdůrazňují, že je nutné tento souhrn chápat jako „*soubor dynamických prvků s různě omezenou platností a různým způsobem výkladu, který je třeba vždy přizpůsobit konkrétním, momentálním podmínkám*“. Z čehož vyvozují, že se jedná o proměnný kulturní a sociální systém, nikoli soupis neměnných a přesně zadaných předpisů. Tím zdůrazňují nutnost respektovat neustále probíhající změny a odlišnosti mezi jednotlivými skupinami společnosti.

S tímto tvrzením souhlasí také Gullová (2013, s. 12), jež uvádí, že společenské chování je třeba chápat v jeho změnách a specifických odlišnostech, a pokud nebudou tyto proměny respektovány, budou se lidé neustále dopouštět závažných chyb a přestupků.

Dle Holmerové (2014, s.10) je podstatou etikety dodržení nebo porušení určitých společenských konvencí, tedy „*způsobů, jak se určité věci v dané době, společnosti či její skupině zpravidla dělají, či nikoli*“. V praktické úrovni jde o určitý soubor pravidel chování v konkrétních situacích, jež vedou k empatii, ohleduplnosti, citlivému přístupu k druhým lidem, čímž přispíváme k naplnění určitých etických zásad – např. úcta k ostatním lidem.

Nejobsáhlejší a nejmýstižnější definici tohoto pojmu lze nalézt v britské encyklopedii: „*Soustava pravidel a zvyklostí upravujících společenské chování a chování*

v pracovním styku. Každá společenská skupina se řídí obecně uznávanými pravidly chování, která vycházejí z právních norem, kterými se též vynucují. Dále existují normy chování určované zvyklostmi a udržované pod tlakem dané skupiny. V každé společnosti tvořené řadou různých vrstev, a to bez ohledu na úroveň materiální kultury, existuje etiketa, v jejímž rámci si je každý jednotlivec vědom, jaké chování se od něho očekává vůči ostatním a od ostatních vůči němu samotnému. Protože se forma a obsah společenství tvořících společnost neustále mění, mohou se pod jejich vlivem měnit a mění se i zvyklosti etikety.“ (The Encyclopedia Britannica. Micropaedia, 1990)

Někdy může docházet k záměně mezi etiketou a předpisy diplomatického protokolu¹, někteří se domnívají, že právě jimi je třeba se řídit ve společenském životě. Tyto předpisy však na jednání v běžném soukromém životě nemají, ani nikdy neměly, žádný vliv (Formáčková 2018, s. 6-7).

2.1.2 Základní hodnoty společenského chování

Správné společenské chování by mělo obsahovat a zakládat se na těchto třech zásadních hodnotách – slušnost, zdvořilost, takt. Dalšími nedílnými součástmi jsou například také ohleduplnost, ukázněnost, úcta, čest, empatie, tolerance, sebeovládání, charakternost, skromnost, dochvilnost a estetičnost.

2.1.2.1 Slušnost

Slušnost lze obecně popsat jako „*všeobecně přijatelný způsob chování člověka ve společnosti.*“ (Gullová 2013, s. 12). Guth-Jarkovský (1920, s. 10) ji charakterizuje těmito slovy: „*Slušnost je forma takového chování, kterým člověk nikdy vědomě nikomu neublíží. Je to nejen blahovlnné, dobrotivé, ale také počestné smýšlení člověka. Slušnost má svoji mravní cenu jen tenkrát, je-li výrazem pravého, přívětivého dobrotivého a počestného smýšlení.*“

Slušnost stejně jako zdvořilost, sama o sobě neexistuje, obojí lze spatřit ve vzájemné interakci dvou a více osob, ve společnosti. Je důležité poznamenat, že tento pojem nemá po celé zemi jednotný, univerzální význam. To, co je považováno za slušné u nás, mohou lidé z jiné společenské kultury naopak považovat za velmi neslušné (Gullová 2013, s. 12).

Rozdíl mezi slušností a zdvořilostí tkví v tom, že v případě slušnosti se jedná

¹ Diplomatický protokol – založen v době Vídeňského kongresu (1813-1815), jedná se o soubor mezinárodně zakotvených a všeobecně přijatých zvyklostí, pravidel a ceremoniálních procedur, kterými se řídí ve své praxi nebo podporují své aktivity navenek státy jako rovnoprávné subjekty mezinárodního práva a jejich pověřené orgány (Suja 2013, s. 8-9).

o vlastnost, takže ji lidé mohou mít danou či vrozenou. Slušnost musí mít člověk v sobě, kdežto zdvořilosti se člověk učí (Šroněk 1995, s. 16).

2.1.2.2 Zdvořilost

Jakožto zdvořilost je považováno záměrné vyjádření slušnosti ve společenském styku. Jedná se tedy o viditelný projev slušnosti. Forem, jakými lze zdvořilost projevit, existuje mnoho od skromnosti a laskavosti přes sebezapírání až k ochotě či umění vyjít vstříc.

Tématem zdvořilosti se zabývala studie Penelope Brownové a Steohen C. Levisona (*Politeness. Some Universals in Language Usage*, 1987), jež se následně stala jednou z nevlivnějších teorií o zdvořilosti. Autoři vycházejí z tvrzení, že problémem jakékoliv sociální skupiny je kontrolovat vnitřní agresi. Také představují pojem tvář – veřejný image, kterým se člověk prezentuje okolnímu světu. Pozitivní tvář znamená touhu být okolím přijímán, touhu po souhlasu a kladné odezvě a jde ruku v ruce s pozitivními zdvořilostními strategiemi, které jsou využívány primárně v komunikaci s blízkými osobami. Existuje též negativní tvář, která je neustále ve sporu s tvářmi pozitivními. Tato tvář je spojena s lidskou touhou po svobodě jednání a souvisí s ní naopak negativní zdvořilosti, což se častěji projevuje ve veřejné komunikaci, kde předpokládáme, že náš komunikační partner nechce, aby mu někdo zasahoval do soukromí.

2.1.2.3 Takt

Za nejsložitější z těchto hodnot i obecných oblastí společenské interakce je považován takt. Ten je ještě o něco více než slušnost či zdvořilost, stejně jako slušnosti se mu nedá naučit, jedná se o cosi neuvědomělého, vrozeného, člověku daného. Jde tedy o umění dokonale vybalancovat správnost, vhodnost a míru užití obecných pravidel a zásad v daných situacích (Rusková 2009, s. 109).

Takt tedy znamená jakési přizpůsobování předpisů a zásad sociální interakce každému případu jednotlivě bez toho, že by došlo k odstoupení od původního principu, což znamená přiměřené uplatňování těchto pravidel v daných situacích. Situace a osoby v dané interakci jsou těmi, kteří kvalifikují a stupňují onu ohleduplnost.

Často je pro tento pojem užíváno slova umění či jemnocit vyhodnotit vhodnost činů a projevů užitých v dané situaci, v níž nelze opomenout zamyšlení nad tím, jak se momentálně osoba, s níž je daný člověk ve styku, cítí a chovat se k ní tak, jak by si on sám přál, aby se k němu chovali druzí (Šroněk 1995, s. 16).

Takt popuzuje člověka, aby respektoval ostatní i jejich názory a byl k nim snášenlivý. Ohleduplnost a pozornost k druhým, ale také jeho naklonění si a zaujetí je považováno za

cíl taktního jednání. Kdo není ochoten nebo motivován se chovat dle výše uvedených kritérií, je považován za člověka netaktního či dokonce neslušného (Gulová 2013, s. 16).

2.1.3 Společenská výchova

Jedná se o „*proces vedoucí k získání znalostí a dovedností v oblasti společenského styku. Jde o výchovu, která upravuje vzájemný styk lidí, a to zvláště jejich chování ve společenském styku.*“ (Gulová, 2013, s. 12). Za cíl této výchovy považuje autorka to, aby byl obsah běžných projevů společenského styku, založen na přátelském a humanitním vztahu jedince k druhým lidem. Kromě výuky pravidel by měla tato výchova taktéž obsahovat odhalení hlubšího smyslu, důvodu, proč se chovat danými způsoby, a také pochopení a přijetí, že se nejedná o jakousi pouhou holou formu styku (Gulová, 2013, s. 12).

Dle Špačka (2010, s. 4-6) je hlavním zdrojem návyků ohleduplného a společenského chování především rodina, ta je dle jeho slov základem společnosti. Škola má pouze ohraničené možnosti a její primární funkcí je vzdělávat. Výchovu společenskou považuje tedy za záležitost rodinnou. Rodina je podle něj místem, v níž dítě získává pevné základy vychování. Tyto základy jsou natolik odolné, že jsou často téměř neměnné, ať už by se jednalo o působení školy nebo jakoukoli novou životní zkušenost. V dětském období si lidé budují dynamické stereotypy, návyky uvažování, chování a jednání, nejen v domácím prostředí, ale i na veřejnosti, ve společnosti.

Za nejmocnější metodu výchovy považuje autor nápodobu. Již v útlém věku děti kopírují dospělé, v momentě, kdy se objeví v obklopení svých vrstevníků, užívají totožné modely jednání, jež vidí u dospělých. Z toho důvodu zdůrazňuje, že vlastní příklad chování je mnohem důležitější než vysvětlování a výchovné proslovy. Vlastním správným slušným chováním rodiče nejlépe ukládají do podvědomí dětí jasnou představu o dobrých mravech, jež se pak pro ně stávají zcela automatickými. Také doporučuje, aby rodiče se společenskou výchovou neotáleli, protože čím dříve přijme dítě pravidla ohleduplného chování za vlastní, tím dříve, rychleji a jednodušeji zapadne do kolektivu dospělých i vrstevníků.

2.2 Historický vývoj společenského chování

Jak již bylo uvedeno dříve, je třeba chápat etiku jakožto soubor dynamických prvků, jejichž platnost je ohraničená a mají různou formu výkladu, jež se podřizují daným podmínkám společnosti. Lidská společnost si tvořila normy pro jednání a chování, jež vyplývaly z empirií při spolužití v daném čase a prostoru. Společenské vědomí, stejně jako zvyklosti, se s plynoucím časem neustále vyvíjely a měnily. Naopak ale také existují základní principy, na kterých se stavělo a které jsou známé a platné od samotných začátků až po současnost. V následující kapitole je tedy shrnut stručný popis vývoje společenského chování od prapočátků až po moderní dějiny, jež jsou uzavřeny hodnocením soudobé společnosti.

2.2.1 Od pravěku po konec 20. století

Již od prvobytně pospolné společnosti je možné pozorovat různé primární formy zdvořilosti, převážně fungující jako znaky přátelských nebo nepřátelských úmyslů. Společenská rovnost je jednou z hlavní charakteristik této fáze vývoje, což bylo zřejmé nejen ve smýšlení, ale také v chování.

K velkému zlomu došlo, když se ve společnosti začaly rozlišovat vrstvy a třídy, a tak vznikaly vzájemné společenské závislosti. Za dob výrazně matriarchální, patriarchální či otrokářské společnosti, byly vztahy nerovnosti, tedy nadřizenosti a podřizenosti, charakterizovány nejen postavením, materiálním zabezpečením, ale především projevem chování. Výše postavení vyžadovali velkou oddanost a podrobení se, a podřízení tak museli vykazovat hluboké projevy poníženosti, přičemž porušení těchto požadavků znamenalo trest. Kromě vzájemného vztahu nadřizenosti, rovnosti či podřizenosti lze také pozorovat základní formy projevu vzájemného styku – pozdrav, oslovení, prosba, poděkování, rozkaz atd. (Smejkal, Bachrachová 2011, s. 17-18).

Společnost v této době ovlivnila taktéž antická filosofie, která položila stavební kámen k morální zodpovědnosti každého jedince, ale i principu, jež spojuje krásu ducha a těla v harmonický celek. Následně též vzniknul první etický kodex², jež byl přejet ze židovské kultury – Desatero přikázání (Rusková 2009, s. 105).

Ve středověku se rozdíl mezi lidmi stále více prohlubovaly, a tak se i formy společenského styku stávaly složitějšími a přísnějšími. Pravidla se z chování a komunikace

² Etické kodexy – soubory základních morálních kritérií, jež upravují chování a jednání v různých oblastech (Volf 2018, s. 164-174)

rozšířila dále na typy oděvů, navazování vztahů a vznik rodin, čímž také silně ovlivňovala životní osudy příslušníků daných společenských skupin.

V této době dochází k samotnému vzniku pojmu *etiketa* (*estiquer*), jež pochází ze dvora francouzského panovníka Ludvíka XIV, odkud se šířil dál do celé Evropy. Přísná, velmi podrobná a vyměřená pravidla panující u dvora a mezi šlechtou se stala nezbytnou součástí průpravy dětí, čímž jsou položeny základy výuky etikety.

S nástupem kapitalismu dochází ke změnám nejen společenských poměrů, ale také k proměně formy společenského styku. Byly zavedeny nové zvyklosti, některé staré byly zachovány či získaly jinou funkci a jiné zcela vymizely. Tím, co společnost dělilo na vrstvy již však v této době nebyl šlechtický titul, ale majetek, který člověk vlastnil. Ačkoliv si lidé byli před zákonem rovni, ve společenském chování tomu bylo jinak a rozdíly byly velké. Společnost se tak rozdělila na dvě třídy – buržoazii³ a proletariát⁴. Docházelo tak k velmi silnému kontrastu mezi uhlazenou formou společenského chování se skutečností třídní nerovnosti a taktéž vyostřenými vztahy vzájemného nepřátelství a nedůvěry (Smejkal, Bachrachová 2011, s. 18-19).

Do této doby sloužilo vládnoucí třídě náboženství v jejich prospěch, nabádalo totiž k mravnému způsobu života. V nadcházejících dobách se nástrojem vládnoucí vrstvy staly různé směry, filosofie a ideologie, jež vedly k určitému způsobu života. V tomto duchu se nese především 20. století. Obsah a forma společenského chování ovlivňovány vládnoucí skupinou lidí, která vždy podporovala takový model, jež hrál v jejich prospěch. Nejlépe to lze pozorovat po nástupu fašismu v Evropě, či v totalitních režimech, jež vznikaly v evropských zemích po 2. světové válce. (Smejkal 1990, s. 19).

První třetinu 20. století lze v našich zemích považovat za jednu z nejúspěšnějších co se úrovně společenského chování v tomto století týče. Pravidla slušného chování byla rozšířena i mezi chudší skupiny obyvatel, a to především zásluhou Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského. Zdvořilé chování bylo lidem vštěpováno od velmi útlého věku a stalo se běžnou a přirozenou součástí jejich života. Svůj podíl měli také i učitelé, jež měli být ctěni a mělo se k nim vzhlížet jako ke vzdělaným vzorům. (Guth-Jarkovský, 1921).

Velkým zlomem pro společnost a její vývoj se stala 2. světová válka, po které došlo ke značné obměně společnosti, jež silně zasáhla sociální postavení, životní úroveň,

³ Buržoazie – původně označení pro měšťany, později zahrnovala všechny majetné vrstvy (Sociologická encyklopedie 2018, online)

⁴ Proletariát – synonymum pojmu dělnická třída, jde o společenskou skupinu námezdně pracujících vykonávajících manuální práci (Sociologická encyklopedie 2018, online)

mezilidské vztahy a chování jedinců. Cílem se stalo vybudovat společnost, ve které si budou všichni rovni, v níž budou všichni součástí jednoho kolektivu, na vlně jedné ideologie. Morálku a to, co je správné, určovala vládnoucí strana. Díky těmto zásadám došlo k restrukturalizaci rodin, na něž nebyl kladen velký důraz, jelikož by narušovaly jednotnost kolektivu a tím by mohl být ohrožen pohled na tuto ideologii. Došlo také ke zrovnoprávnění mužů a žen, čímž byly vytlačeny hodnoty, zvyklosti a tradice džentlmenů a dam z počátků 20. století (Pavelková, 2015, s. 111–121).

2.2.2 Současný stav společenského chování české společnosti

Po změně politického režimu v roce 1989 u nás došlo k velkému rozvolnění, nejen co se politiky týče. Tato změna měla obrovský vliv na všechny oblasti lidského života i života společnosti. Došlo tedy i k velkému uvolnění mravů, vulgárnosti a s ohledem k předchozímu režimu také k neochotě poslouchat a dodržovat pravidla, zásady či normy. Lidé se začali domnívat, že si mohou dovolit cokoli, a to i co se společenského chování týče.

Jedna část naší společnosti se ohání výše uvedeným důvodem, ačkoli již nejsou tyto výmluvy akceptovatelné. Během třicetiletého vývoje demokratické společnosti, se již každý mohl všeho, s čím z hlediska mravů a společenského chování předchozích časů nesouhlasil, vzdát. Nehledě na fakt, že se často k těmto důvodům odvolávají i ti, jež danou etapu nezažili.

Další skupina považuje pravidla slušného chování za příliš zastaralá a konzervativní. K čemuž ještě přidávají další důvody, např. že nikdo nemá právo zasahovat do jejich záležitostí vzhledu, oblékání a chování se k druhým lidem.

Jiná část obyvatelstva si ne příliš lichotivou situaci úrovně společenského chování uvědomuje. Existuje více příčin, jak ke svému poznání přišli. Jednou z nich je mnohem častější a rozsáhlejší setkávání se s lidmi z jiných zemí, při nichž může docházet k nedorozuměním, ale také uvědomění si, že tito lidé jsou pro společenský styk mnohem lépe připraveni, znají, co se sluší a patří. Dalším důvodem je ten, že se velkou většinu naší společnosti již tvoří lidé, kteří se s pravidly společenského chování prozatím nijak blíže, intenzivně nesečkali, a to ani ve škole, doma či v rámci dřívější praxe.

Díky tomuto zjištění dochází k jakési obnově, která je zatím v začátcích svého procesu. Díky současnému tlaku na profesionalitu je znalost etikety čím dál více potřebná především v obchodě a podnikání, čehož si je velká řada firem, podnikatelů a organizací plně vědoma. Proto pro své manažery a další zaměstnance stále více organizují různé společenské a pracovní akce, kurzy nebo programy (Gullová 2013, s. 18-19).

V současnosti je také snaha toto téma zpopularizovat, na čemž se podílí ať už dříve zmíněné kurzy, větší škála dostupnosti i výběru knih s danou tematikou, úsilí uznávaných osobností či téměř všechna média – tisk, televize, rádio i sociální sítě.

2.2.3 Současný stav společenského chování ve vybraných zemích

Tímto tématem se zabývala společnost Customs Research Worldwide, jež provedla výzkumné šetření v roce 2006. Studie s názvem *Manieren* probíhala ve dvaceti státech a zúčastnilo se jí 20 326 osob ve věku od 15 let. Společnost se respondentů dotazovala na otázky týkající se úrovně společenského chování v jiných zemích, který z uvedených států by zvolili za nejlepší, ale také na otázky etikety stolování, chování na veřejných prostorech či při komunikaci s lidmi. Dále se také zabývali tématy jako je dochvilnost, užívání mobilních telefonů či kouření.

Ve které zemi mají dle vašeho mínění občané nejlepší způsoby chování? (Výsledky v %)						
	Vlastní země	Velká Británie	Německo	Francie	Japonsko	USA
Belgie	39	14	12	24	6	1
Dánsko	24	14	11	9	5	3
Německo	23	15	23	18	23	1
Francie	19	14	15	19	10	3
Řecko	17	8	12	9	2	2
Velká Británie	20	20	5	8	11	10
Itálie	14	9	6	6	1	2
Nizozemsko	19	17	15	13	7	5
Švédsko	22	18	7	7	34	6
Švýcarsko	38	15	10	17	12	2
Rakousko	34	10	7	8	11	0
Španělsko	5	–	9	14	4	11
Západní Evropa	19	13	12	13	11	4
Bulharsko	7	21	29	20	11	7
Polsko	17	31	15	21	8	6
Rumunsko	6	20	39	29	4	12
Česko	11	25	15	23	18	6
Maďarsko	4	8	10	11	7	2
Východní Evropa	11	24	22	22	8	7
Rusko	10	28	29	18	15	6
Turecko	46	8	18	12	8	8
USA	23	13	3	8	15	23
Všechny země	20	16	13	13	12	11

Obrázek 1 Výsledky studie *Manieren*, GFK Custom Research Worldwide, 2006

Výsledky byly následující, Belgičané považují sebe samotné za národ s nejlepším chováním, dle ostatních respondentů z jiných zemí jsou na první příčce Britové. Naopak Američané jsou považovány za ty, jejichž mravy jsou nejhorší, tato společnost si to také z 26 % myslí o sobě samých. Západ a východ Evropy od sebe výrazně odlišuje povědomí o sebevědomí a národní hrdosti. (Gullová 2013, s. 19-21).

2.3 Důvody, proč etiketu znát a řídit se jí

Velkou část svého života prožívají lidé ve vztazích k druhým. Již od narození je každý člověk součástí nějaké skupiny, ty se během života postupně proměňují, přibývají atd. Vývoj každého jedince je silně závislý na spojení s jinými lidmi. Pokud by člověk žil mimo společnost, klesl by na úroveň prostého živočicha. A aby daný jedinec mohl být součástí společnosti, byl jí přijímaný, je potřeba, aby znal základní pravidla jejího fungování. Věděl, jak se má chovat.

2.3.1 Sociální chování člověka

Jednou z charakteristik chování je následující: „*Chování je instrumentální aktivita zprostředkující vztah mezi potřebou a jejím uspokojením. Motiv chování pak vyjadřuje obsah tohoto uspokojení. Motivy i potřeby jsou vnitřní psychické stavy, které jsou si komplementární.*“ Což zjednodušeně řečeno znamená, že oba tyto termíny bývají významově ztotožňovány, resp. potřeby jsou chápány jako druh motivů (Nakonečný 1996, s. 27)

Člověk a společnost, jež ho obklopuje, se neustále navzájem ovlivňují. V lidském chování se také proto uplatňují dvě složky: individuální a společenská. Složka individuální zahrnuje zvláštnosti centrální nervové soustavy a fyzické a psychické rysy osobnosti, takže např. prožívání, emoce, povahové vlastnosti, lidské potřeby atd. Složka společenská vyplývá ze společenského vědomí, zahrnuje tedy politické, právní, filozofické, náboženské, etické a estetické myšlenky, názory, ideje, ale také tradice a zvyklosti.

Mezi základní lidské potřeby řadíme mimo jiné potřebu sociálního kontaktu, lásky, náklonnosti, přináležitosti, pořádku, uplatnění a potřebu být úspěšným. Všechny tyto potřeby se tak stávají vnitřními individuálními motivy sociálního chování (Smejkal 1990, s. 8-12).

2.3.2 Přínosy znalosti etikety

Dle Ladislava Špačka je dokonalé ovládnutí pravidel etikety osvobozující. V momentě, kdy je člověk bezpečně zná, nemusí se stresovat a být v křeči, kdykoli se objeví ve společnosti. Sztítí se s tím, co se má jak dělat, jakési naprosté zautomatizování daného chování a jednání pak vede k jistotě, tím pádem může být člověk uvolněný a jeho vystupování působí nenuceně (Špaček 2022, min. 6-8)

Lidé již v brzké historii pochopili, že pokud chtějí mezi sebou vycházet, je potřeba být jeden ke druhému ohleduplný a nedělat druhému, co mu škodí. „*Slušnost nic nestojí, ale může přinést velké zisky jak jednotlivci, tak firmě.*“ Ze stejného důvodu jako existují zákony, vyhlášky, nařízení či třeba pravidla silničního provozu, jejichž porušení je trestáno, existují také pravidla etikety. Ta sice nebyla nijak kodifikována, ale trest za jejich nedodržení také následuje, nejčastěji v podobě pohrdavého výrazu společníka, jeho údivu či jeho ne příliš dobrého naladění. Ačkoliv při prohřešku proti pravidlům etikety nejde o život, jak tomu může být ve výše zmíněných případech, přesto jde o něco, co si člověk nikde nekoupí, čímž je dobrá pověst. „*Člověk, který je společenský a ohleduplný vůči lidem ve svém okolí, je oblíbený a lidé ho vyhledávají*“ (Špaček 2010, s. 5-6)

Dalším argumentem pro etiketu je vrozená touha člověka být úspěšný. Bylo zjištěno, že úspěch je pouze z 10 % založen na tom, jak velkým odborníkem člověk opravdu je. Naopak 30 % úspěchu získává dojem, jaký dokáže daný člověk vzbudit (Špaček 2014, s. 15).

Ve stejném duchu se nesou slova Vladimíra Smejkal (1990, s. 7), jež říká, že člověk dosáhne snadněji svých záměrů, cítí se lépe, radostněji, optimističtěji, má větší sebedůvěru a vše se mu daří, pokud dobře působí na své okolí. Podotýká, že umění působit na druhé lidi studoval člověk již od antiky. Za celou dobu zkoumání bylo zjištěno, že toto umění je složeno z mnoha vlastností, dovedností, ale také detailů. A že jeho porozumění a dokonalé ovládnutí je těžkým, ale ne nepřekonatelným, úkolem.

2.3.3 Závaznost, oprávněnost a vymahatelnost etikety

Normy společenského chování platí pouze pro ty, jenž jsou ochotni se dle nich řídit a dodržovat je. Tlak společnosti na jedince je to jediné, čím lze přispět k dodržování pravidel etikety, na rozdíl od právních norem, které jsou závazné zákonem pro všechny v daném státě. Etiketa je tedy v podstatě nevynutitelná.

S výše uvedenou nevynutitelností úzce souvisí také její závaznost, tedy ochota dobrovolně aplikovat normy společenského chování. Formálně neexistuje nikdo, kdo by tato

pravidla vynucoval, a tak se tím, kdo se ujímá této úlohy, stává společnost.

Na tuto skutečnost se často svádí současný stav společnosti, v tom smyslu, že nedostatky ve společenském chování jsou následkem malé závaznosti pravidel. Skutečnou příčinou však je příliš nízká snaha jednotlivců podřizovat a přizpůsobovat se pravidlům, jež jím nevyhovují.

Jedním z dalších problémů je také otázka oprávněnosti norem etikety. A to ve smyslu, zda jsou v souladu se svobodou názorů a jednání. Nebo také, zda se nejedná o formu pokrytectví. Zde je vždy důležité zdůraznit, že tyto normy jsou opravdovými, tedy i oprávněnými, jedná-li se o projev lidské důstojnosti a úcty k ostatním, jsou-li přirozené a přiměřené daným okolnostem. Čímž se naopak toto chování stává protipólem pokrytectví, jež je chápáno jako vědomé chování člověka, které zcela odporuje vnitřnímu postoji či zásadám.

Budou-li všichni schopni tato fakta připustit a respektovat, zjistí, že pravidla společenského chování vnáší do společnosti jakýsi řád, bez něhož by mohla těžko existovat (Šroněk 1995, s. 23-24).

Dle Ladislava Špačka však skutečnost, že pravidla etikety nejsou dána zákonem, současně skýtá i podstatnou výhodu, což vyjádřil slovy: „*Pravidla etikety mají vyšší sílu než zákony, které přijímají parlamenty. Nelze je totiž zrušit nebo libovolně měnit.*“ (Špaček 2017, s. 6)

2.4 Osoby kladně ovlivňující naši současnou společnost v kontextu etikety

Následující kapitola pojednává o třech osobnostech české národnosti, jež svým dílem napomohli ke zviditelnění důležitosti a popularizaci slušného chování. Jedná se o Ladislava Špačka, Nad'u Labanovou a Elišku Haškovou Coolidge. Kromě stručného životopisu každého z nich jsou vždy připojeny jejich pohledy a názory na slušnost, zdvořilost a také výchovu společenského chování.

2.4.1 Ladislav Špaček

Český popularizátor společenské etikety Ladislav Špaček se narodil 17. srpna 1949 v Ostravě, vystudoval gymnázium a následně Pedagogickou fakultu v Ostravě. Poté se

přestěhoval do Prahy, kde studoval a později i vyučoval historický vývoj spisovné češtiny na Filosofické fakultě UK. V letech 1990–1992 pracoval jako šéf domácího zpravodajství a moderátor zpravodajských televizních pořadů ČT. V říjnu roku 1992 přijal nabídku Václava Havla a po dobu téměř 11 let působil na Pražském hradě jako jeho osobní mluvčí a poradce. V této pozici se účastnil velkého množství společenských událostí, po prezidentově boku navštívil více jak 50 zemí světa, setkával se s prezidenty či členy královských rodin. Po ukončení mandátu prezidenta Václava Havla se začal věnovat etiketě.

Je spoluautorem, a také protagonistou televizního seriálu *Etiketa*, o etiketě taktéž napsal řadu knih: *Velká kniha etikety*, *Nová velká kniha etikety*, *Komiksová etiketa*, *Etiketa obchodníka*, *Etiketa do kapsy*, etiketu pro dívky *Tereza*, pro mládež *Špaček v porcelánu*. Pro děti sepsal knihy s názvy: *Dědečku, vyprávěj*; *Dědečku, ještě vyprávěj*; *Dědečku, už chodím do školy a Rokovy výlety do historie*. V knize *Deset let s Václavem Havlem* vzpomíná na dobu, v níž působil na Pražském hradě. Pro rodiny je určena *Obrazová etiketa*, která díky fotografiím a jejich popiskům přibližuje veškeré oblasti společenského chování, manažerům je určena *Business etiketa*. *ETIKETA aneb Moderní etiketa pro každého* je prozatím jeho největším dílem. Dále je autorem stolní hry *Starling aneb Etiketa hrou*. Působí též jako konzultant v oboru komunikace a etikety a pořádá přednášky, semináře, kongresy či konference jak pro firmy, úřady a jejich zaměstnance, tak pro širokou veřejnost (Ladislav Špaček 2016, online)

2.4.1.1 Ladislav Špaček o výchově společenského chování

Základem slušnosti je úcta a ohleduplnost k bližním, jež zahrnuje i úctu k sobě samému. Slušnost život společnosti umožňuje, a zdvořilost jej usnadňuje. Za zdvořilost Špaček pokládá úmyslné omezení vlastního individualismu, egoismu, dobrovolné podřízení se platným pravidlům a normám společenského života. Slušnost definuje jako soubor norem, do nichž přicházíme na svět v určitém okruhu, ve společenské vrstvě, získáváme ji již v útlém věku, a to výchovou rodičů. Lidé s vyšší mírou empatie náleží k oblíbeným, nižší míra empatie znamená menší ohleduplnost, v některých případech až bezohlednost. Těmto lidem se ostatní snaží vyhýbat, nemají v oblibě jejich společnost, nikam je nezvou, a tak je vytěšňují z osobního, ale i společenského života. Hledá-li člověk zdroj návyků k ohleduplnému a společenskému chování, zjistí, že nejdůležitější roli hraje rodina. Škola má v tomto případě pouze omezené možnosti (Špaček 2010, s.4-6).

2.4.2 Nad'a Labanová

Nad'a Ambra Labanová je považována za odbornici v oblasti především dámské etikety, módy, stylu, historie odívání a protokolu. V dětství a mládí se věnovala krasobruslení, v němž od svých osmnácti let působila jako trenérka a rozhodčí. Následně vystudovala pedagogickou fakultu.

Během svého života působila pět let jako asistentka v modelingové agentuře ve Vídni, poté pracovala ve významné designové agentuře ve Stuttgartu, též řídila cestovní a dopravní kanceláře po celé Evropě, díky čemuž hodně cestovala. Během těchto let vystudovala malý doktorát a následně přednášela na různých univerzitách po celé České republice – např. na Filosofické fakultě UPOL, Slezské univerzitě či na Fakultě sociálních věd UK.

Kromě přednášek a kurzů, jež organizuje, se věnuje spisovatelské činnosti. Její články lze pravidelně najít v různých tištěných či online časopisech. Dále je spoluautorkou osmi publikací etikety a pracuje jako kouč pro pracovníky úřadů, manažery firem a politické zástupce.

Připravuje také zábavně vzdělávací pořady pro děti – např. *Šašek a Královna aneb královské stolování*, náctileté – *SN u stolu*, či vzdělávací víkendy pro celé rodiny zvané *S etiketou kolem světa*, jež probíhají na zámku (LabanN: Etiketa je úspěch, online).

2.4.2.1 Nad'a Labanová o výchově společenského chování

Labanová stejně jako Špaček, potvrzuje, že základem je rodinná výchova. Je velmi důležité se ve výchově dětí nevzdávat, a to ani v období puberty, jelikož, až ony samy budou mít své děti, budou svým rodičům blahořečit, že k jejich výchově přistupovali zodpovědně. Zastává názor, že dobré mravy by se do dětí měly dostávat ihned po narození a to neustále – dnem i nocí. Nejlepší věk dítěte pro vnímání a pochopení, co je slušnost, je do tří let. Proto je proti zavedení výuky slušného společenského chování, etikety, jako samostatného vyučovacího předmětu na ZŠ. Domnívá se totiž, že by tato situace mohla vést k tomu, že se žáci budou chovat slušně jen v tomto daném předmětu, a ještě k tomu za známky. Jako nejlepší etapu českých zemí, co se týká správného společenského chování, považuje období první republiky, z jejíhož odkazu čerpáme dodnes. Největší nešvary dnešní doby jsou dle Labanové nevědomost, lenost, neúcta k ostatním a nechut' přizpůsobovat se komunitě, ve které se lidé pohybují (Nad'a Labanová: Madam Etiketa, online).

2.4.3 Eliška Hašková Coolidge

Eliška Hašková Coolidge je významná Češka, jež se prosadila ve vrcholném

politickém prostředí v USA, a následně i ve své rodné vlasti. Narodila se 26.3.1941 v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava v Praze do významné bankovní rodiny. Ve svých osmi letech utekla spolu s matkou a mladším bratrem přes hranice do Německa, poté do Francie a v roce 1950 odletěla sama za svým otcem, který byl nucen zůstat v USA, kam v roce 1948 odjel na služební cestu.

V USA Hašková Coolidge nastoupila na internátní školu a následně vystudovala diplomacii na prestižní univerzitě Georgetown University School of Foreign Service. Svou profesní kariéru zahájila v Bílém domě, kde pracovala jako zvláštní asistentka pěti amerických prezidentů. Založila a řídila Kancelář prezidentských zpráv, kde bylo jejím úkolem zajišťovat styk s veřejností. Od roku 1980 působila jako náměstkyně šéfa protokolu USA a následně jako zástupce vedoucího Americké mise v Organizaci amerických států. Po Sametové revoluci začala opět navštěvovat Českou republiku, kam se v roce 1998 vrátila nastálo.

V současnosti prostřednictvím své agentury *Coolidge Consulting Services* napomáhá podnikatelským i společenským kontaktům mezi USA a Českou republikou, poskytuje také poradenství v oborech personalistiky, public relations, gastronomie a turistiky. Je členkou několika společností, poradních sborů, správních rad a projektů, dále založila organizaci *National Museum of Women in the Arts, Czech Republic*, působí v porotě *Ocenění českých podnikatelek* a je patronkou projektu *Manuál úspěšné ženy – MUŽ*. V neposlední řadě se zabývá uměním, výukou a managementem společenského chování a diplomatického a byznysového protokolu. Organizuje a řídí konference a kurzy etikety pro firmy, státní správu, veřejnost, děti i teenagery v češtině i angličtině. Sepsala autobiografii *Pět amerických prezidentů, česká babička a já* a je spoluautorkou dětské knihy *Draka je lepší pozdravit*. V roce 2003 získala ocenění Významná česká žena ve světě (Eliška Hašková Coolidge. Friends of NMWA, online).

2.4.3.1 Eliška Hašková Coolidge o výchově společenského chování

Za velmi podstatné období pro utváření charakteru považuje Eliška Hašková Coolidge prvních třináct let života. Dle ní charakter zahrnuje pevné zakotvení v hodnotách, které utvářejí společnost a svět kolem. V dětství je tímto světem především rodina. V dnešní době však bohužel schopnost a zodpovědnost předávat hodnoty stále více selhává nejen v České republice, ale i v celém vyspělém světě. U nás má na tom svůj velký podíl období komunistické vlády, kdy hodnoty v pravém čistém slova smyslu neexistovaly, nebyly. Mnoho lidí tak v současnosti ve snaze dát svým potomkům to, co oni sami neměli, zapomíná

dávat to, co by dát měli, a materiálně tak poráží morálku. K tomu všemu si z těchto dob Češi odnáší také život v neustálém strachu, bojí se ozvat, vystoupit z řady. Lidé přestávají být ochotní si vzájemně naslouchat, a tak dochází k jakémusi rozpadu společnosti. Chybí respekt a ohleduplnost, ty je možné vrátit, jen pokud se nad tím každý jedinec zamyslí a přiloží svou ruku k dílu. Jedná se o složitý proces, ale je potřeba někde začít. Také z tohoto důvodu se Hašková Coolidge rozhodla vytvořit poradenskou skupinu SPIEV, jež se snaží promyslet a sestavit program, v němž by se podařilo vrátit etiku a etiketu do školních lavic, a částečně tak zastupovat rodinu. Nejedná se o strohý předmět, v němž by se jednostranně předávaly informace. Jde o projekt, ve kterém je potřeba se s dětmi především bavit. (Eliška Hašková Coolidge o morálce a hodnotách 2012, online)

2.5 Přesahy etikety do výuky

Pátá podkapitola je věnována propojení etikety a primárního vzdělávání v ČR. Pozornost je věnována kapitolám RVP ZV, ve kterých se témata společenského chování objevují.

2.5.1 RVP ZV

Prvky z témat společenského chování můžeme v *RVP ZV* najít mezi *Doplňujícími vzdělávacími obory*, jež nejsou povinnou součástí základního vzdělávání, pouze jeho obsah rozšiřují a doplňují, a to konkrétně v oblasti nazvané *Etická výchova*. Dále lze vidět jisté propojení i s průřezovým tématem *Osobnostní a sociální výchova*.

Doplňující vzdělávací obory lze využít jak pro všechny, tak pouze pro některé z žáků, a to jako povinný nebo volitelný vzdělávací obsah. Očekávané výstupy neurčují závaznou úroveň a jsou tedy pouze doporučené pro formulování výstupů v učebních osnovách v ŠVP.

Doplňující vzdělávací obor *Etická výchova* je tvořena následujícími deseti základními tématy:

- „1. *Mezilidské vztahy a komunikace.*
2. *Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.*
3. *Pozitivní hodnocení druhých.*
4. *Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.*
5. *Komunikace citů.*

6. *Interpersonální a sociální empatie.*
7. *Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.*
8. *Reálné a zobrazené vzory.*
9. *Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.*
10. *Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy“ (RVP ZV 2021, s. 113).*

Na tato základní témata navazuje sedm témat aplikačních:

- „1. *Etické hodnoty.*
2. *Sexuální zdraví.*
3. *Rodinný život.*
4. *Duchovní rozměr člověka.*
5. *Ekonomické hodnoty*
6. *Ochrana přírody a životního prostředí*
7. *Hledání pravdy a dobra jako součást přirozenosti člověka“ (RVP ZV 2021, s. 113).*

Skutečnost, že v českých školách, na rozdíl od vzdělávacích systémů většiny zemí OECD⁵, chybí předmět, jež by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků, byla jedním z hlavních důvodů, proč byla Etická výchova zařazena alespoň do doplňujících vzdělávacích oborů RVP ZV.

Etická výchova má žáka vést především: ke tvořivému řešení problémů každodenního života, k formulaci vlastních názorů a postojů založených na vlastním úsudku s užitím poznatků z rozhovoru s druhými, ke kritickému vnímání vlivu vzorů při utváření svého světonázoru, k navázání a udržování uspokojivých vztahů, k vytvoření si reálné představy o sobě samém, k pochopení základních ekologických a environmentálních problémů a souvislostí moderního světa.

Tento doplňující vzdělávací obor má u žáka rozvíjet: sociální dovednosti, jež jsou zaměřeny nejen na svůj osobní prospěch, ale také na prospěch druhých a celé společnosti, na samostatné pozorování s následným kritickým posouzením a vyvozením závěrů pro praktický život, samostatnost při hledání správných způsobů řešení problémů, vhodné způsoby komunikace, respekt k názorům, přesvědčením a hodnotám druhých, schopnost

⁵OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) – jedná se o mezinárodní organizaci, která pracuje na budování lepších politik pro lepší život; cílem organizace je utvářet politiky, jež podporují prosperitu, rovnost, příležitosti a blahobyt pro všechny (OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development, online).

vžít se do situací jiných, kladnou představu o sobě samém a schopnost účinně spolupracovat.

Pro první období prvního stupně základního vzdělávání jsou stanoveny tyto očekávané výstupy:

„Žák:

EV-3-1-01 si osvojí oslovování křestními jmény, používání vhodných forem pozdravu, naslouchání, dodržování jednoduchých komunikačních pravidel ve třídě, poděkování, omluvu, přiměřenou gestikulaci

EV-3-1-02 se podílí na vytváření společenství třídy prostřednictvím dodržování jasných a splnitelných pravidel

EV-3-1-03 si osvojí základní vědomosti a dovednosti pro vytvoření sebeúcty a úcty k druhým

EV-3-1-04 zvládá prosociální chování: pomoc v běžných školních situacích, dělení se, vyjádření soucitu, zájem o spolužáky

EV-3-1-05 vyjadřuje city v jednoduchých situacích

EV-3-1-06 využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů

EV-3-1-07 reflektuje situaci druhých a adekvátně poskytuje pomoc“ (RVP ZV 2021, s. 114).

Stanované učivo je rozděleno do čtyř oblastí – základní komunikační dovednosti, pozitivní hodnocení sebe a druhých, tvořivost a základy spolupráce a základy asertivního chování. V první oblasti – základní komunikační dovednosti – je obsaženo následující učivo: komunikace citů (identifikace, vyjádření a usměrňování základních citů, pocity sympatie, radosti, uspokojení, obav, hněvu a smutku), základní prvky verbální komunikace v mezilidských vztazích (prosba, poděkování, omluva, otázka, pozdrav), základy neverbální komunikace (seznámení se s možnostmi nonverbální komunikace, podání ruky, postoje těla, mimika, gestika, oční kontakt), komunikace při vytváření výchovného kolektivu (zdvořilost, otevřená komunikace, představení se, utvoření základních komunikačních pravidel kolektivu). V oblasti druhé nalezneme témata jako sebepojetí (sebepoznání, sebehodnocení, sebepřijetí, sebe prezentace, podpora sebeoceňování, sebeovládání), akceptace druhého (návčik přátelského přijetí, prožitek přijetí pro každého, umění odpustit, předpokládat reakci druhých s využitím empatie), a pozitivní hodnocení druhých (projev pozornosti a laskavosti v běžných podmínkách, vyjádření uznání, účinnost pochvaly, správná reakce na pochvalu, připisování pozitivních vlastností druhým). Tvořivost v mezilidských vztazích (společné plnění úkolů, vytváření zážitků radosti pro ostatní, odstraňování strachu z neznámého řešení úkolu a z kreativního experimentování) elementární prosociálnost (ochota dělit se, darování,

služba, povzbuzení, vyjádření přátelství a soucitu) a schopnost spolupracovat (vyjádření zájmu, primární pravidla spolupráce, radost ze společné činnosti a výsledku) jsou třemi nosnými body třetí oblasti – tvořivost a základy spolupráce. Poslední téma – základy asertivního chování – je dále děleno na dvě části: asertivní chování (schopnost rozlišovat nabídky druhých, odmítání nabídek k pomlouvání, podvodu, krádeži, zneužívání návykových látek a sexuálnímu zneužívání) a iniciativa (v relaci k druhým lidem, iniciativa nepřijata druhými, zpracování neúspěchu, jak vycházet s lidmi v rodině, ve třídě, v okruhu vrstevníků).

Další částí RVP ZV, v níž se můžeme setkat s tématy souvisejícími se slušným chováním, je průřezové téma *Osobnostní a sociální výchova*. Hlavním rysem tohoto tématu je záměr, aby se učivem stal sám žák, skupina žáků nebo situace běžného života. Cílem je pomoci každému žákovi nalézat cestu ke spokojenému životu, jež je založena na dobrých vztazích k sobě, druhým i světu. Výuka daného tématu má napomáhat primární prevenci rizikového chování žáků, ale také ke zlepšení mezilidské komunikace.

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností toto průřezové téma: napomáhá k ovládnutí vlastního chování, vede k pochopení sebe samého i druhých, napomáhá k utváření dobrých mezilidských vztahů nejen ve třídě, ale i mimo ni, rozvíjí primární dovednosti správné komunikace a k tomu příslušné vědomosti, umožňuje získat základní sociální dovednosti potřebné pro řešení obtížných situací, formuje a rozvíjí primární dovednosti pro spolupráci, utváří studijní dovednosti, předkládá vědomosti a podporuje dovednosti vztahující se k duševní hygieně. V oblasti postojů a hodnot: napomáhá k formování pozitivního přístupu k sobě i ostatním, vede k uvědomování si hodnoty pomoci a spolupráce, vede k poznání hodnoty různosti názorů, přístupů, lidí, napomáhá k uvědomování si mravních rozměrů odlišných způsobů chování lidí, přispívá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování.

Osobnostní a sociální výchova je dělena na tři části, které jsou zaměřeny na osobnostní, sociální a mravní rozvoj. Obsah témat se má ve výuce předávat prakticky, za využití her, cvičení, modelových situací či diskuzí. Část osobnostního rozvoje obsahuje těchto pět podtémat: sebepoznání a sebepojetí, sebeorganizace a seberegulace, rozvoj schopností poznávání, kreativita a psychohygienu. Sociální stránka rozvoje je dále dělena do těchto částí: poznávání lidí, komunikace, mezilidské vztahy, kooperace a kompetice. Dvě podtémata: řešení problémů a rozhodovací dovednosti a hodnoty, postoje, praktická etika jsou součástí třetí oblasti – morální rozvoj (RVP ZV 2021, s. 115-127).

2.6 Vybrané výukové metody a koncepty využité v praktické části

Následující kapitola popisuje vybrané edukační metody, jež jsou následně použity v praktické části. Dbáno je především na metody inovativní z důvodu aktivnějšího zapojení žáků do dané činnosti, což následně přináší kvalitnější fixaci daných poznatků či dovedností.

2.6.1 Zážitkové učení

Zážitková, jinak zvaná prožitková nebo také zkušenostní, pedagogika „je vzdělávací koncept založený na přesvědčení, že člověk vstřebává a upevňuje znalosti lépe, pokud do procesu učení zapojí i emoce a vlastní zkušenosti. Cílem zážitkové pedagogiky je prostřednictvím prožitků, které zahrnují nejen uvědomění si vlastních emocí, ale také schopnost vžít se do pocitů a rolí ostatních, studentům umožnit prožít atmosféru dané situace“ (Sieglová 2019, s. 242). Díky tomu mohou žáci posílit své sociální dovednosti, upevnit svůj pocit sebejistoty či rozšířit svou komfortní zónu (Sieglová 2019, s. 242).

Prožitková pedagogika je také považována za jeden ze základních konceptů pro práci s hrou a vychází z těchto základních principů: cyklus učení prožitkem, flow, komfortní zóny a princip dobrovolnosti (Činčera 2007, str. 14-15).

Ve světě vzniklo postupem času několik zážitkově pedagogických koncepcí. Nejčastěji jsou zmiňovány německá, britská, americká, severská a česká linie. V České republice vznikl velmi účinný a jedinečný koncept, který vychází z ojedinělých kořenů tuzemské výchovy a navazuje na její tradice. V této zážitkové pedagogice jsou vyzdvihována především tato tři slova: zážitek, prožitek a zkušenost, která jsou vyvolávána v cíleně plánovaných situacích, v nichž je v různých obměnách a podobách nejvíce používána hra. Po celou dobu je tento proces evaluován a zpracován, aby se dosáhlo maximálního rozvojového potenciálu. Cílem českého pojetí je především rozvoj jedince, jeho osobnosti na nejrůznějších úrovních a v nejrůznějších aspektech. Orientace tohoto přístupu je více zaměřena na rozvoj osobnosti než vědomostí a dovedností. Jedná se tedy o systémové pojetí pedagogiky, jež působí na jedince v celé jeho šíři, včetně jeho emocionální složky.

Formy zážitkové pedagogiky tvoří situace, postupy, procesy, příběhy a děje, jež jejichž účastníkům umožní vlastním bezprostředním aktivním prožitím odhalit nové skutečnosti, schopnosti, dovednosti a vědomosti. Využíván je tedy tzv. princip přímého

zážitku, který buduje nejen pozitivní účely, možnosti a směřování, nýbrž i negativní vymezení. Zážitkově pedagogické zásahy usilují o probouzení, vytváření a naplňování vnitřní struktury aktivního postoje lidí, pod čímž si lze představit např. pohotovost, potřeba pouštět se do aktivního konání, činnosti, podnikání. To vše se odvíjí od motivace a zpětné vazby, a to především od jejich orientace, hloubky, směru a způsobu, využitých výrazových prostředků, celkové emoční bilance a dramaturgického pojetí, jež mají být koncipovány tak, aby se jednalo především o činnost pozitivní, výchovně účelnou, bohatou na zkušenosti, hodnotově přínosnou a rozvíjející osobnost, tedy výchovu pro život (Hanuš, Chytilová 2009, str. 11-18).

2.6.2 Aktivizační metody

Aktivizační či aktivizující metody výuky jsou zpravidla založeny na problémovém učení žáků. Tyto metody mají na žáky stimulační vliv a podporují rozvoj samostatného, tvořivého myšlení. Jejich primárním významem je aktivizace žáků (Zormanová 2014, s. 129).

Aktivizační metody jsou nástrojem k aktivizaci výchozích znalostí žáků k danému tématu a s nimi spojených úvah, názorů, emocí, pocitů či nálad. Cílí především na vnitřní motivaci, aktivně probouzí zájem o dané téma, utváří prostor pro další učení. Hlavním významným motivačním faktorem, jež tyto metody využívají, je sociální kontakt. Úkolem učitele je především aktivizovat žáky, probudit jejich vnitřní motivaci, seznámit je s tématem, probudit zvědavost a zájem o danou problematiku, zmapovat jejich názory, otevřít nové otázky, utvořit kontext a připravit žáky na další učení. Žák si během procesu postupně vybavuje své výchozí a aktivizuje pasivní znalosti, získá zájem o nové téma, uvede znalosti do kontextu, sdílí své chápání významu a témat, buduje vztah k danému tématu, utváří nové názory, jež následně sdílí s ostatními, posiluje mezilidské vztahy, klade otázky a připravuje se na další novou látku (Sieglová 2019, s. 81-83).

Tento typ metod dává žákům prostor pro samostatnou činnost, pro rozhodování o rozvržení této činnosti, o způsobu řešení úloh. Podněcují k intelektuální činnosti, udržují zájem a motivaci studentů o vybranou edukační aktivitu, efektivně podporují rozvoj podstatných dovedností jako jsou komunikační, organizační či interakční. Obvykle jsou tyto metody u žáků v oblibě, poskytují jim vhodné prostředí pro osobní rozvoj. Žáci pozorují výkony ostatních, sdílí si vzájemně své zkušenosti, vedou rozhovory nad různými postupy a strategiemi řešení. Pro učitele jsou přínosné především tím, že při nich lze dobře pozorovat pokrok jednotlivých žáků, odhalují míru porozumění, ale také sami o sobě vybízejí žáky

k aktivitě, což také pedagogům usnadňuje práci při činnosti samotné (Vališová, Kovaříková 2021, s. 105).

2.6.2.1 Simulační metody

Simulace je jedním z typů hraní rolí, jenž vyžaduje, aby aktéři tohoto procesu vystupovali sami za sebe ve vytvořené situaci. Díky těmto situacím žáci svá rozhodnutí a přesvědčení upevňují či vytvářejí úplně nová (Vališová, Kovaříková 2021, s. 88).

Simulační metody zasvěcují žáky do analýzy problémů, jež mohou existovat v reálném životě. Simulace je chápána jako zjednodušené předvedení určitého zlomku skutečnosti. Metoda předpokládá aktivitu aktérů, nemá konfrontační charakter a navozuje hravý ráz situace, v němž se v některých případech může od reality odlišovat. Díky tomu však zúčastnění mohou jednat uvolněněji, získávají nadhled, mohou bez obav zastávat jakékoli postoje. Metoda přechází z roviny pouhého mluvení k prožívání a jednání (Skalková 2007, s. 200).

2.6.2.2 Situační metody

Podstata těchto metod spočívá v analýze situace, pochopení primárních vztahů, které tuto situaci utvářejí, včetně vztahů příčinných či důsledkových. Cílem situačních metod je věcný rozbor situace, rozbor jádra problému a rozbor chování účastníků dané situace. Podstatnou součástí, na kterou je potřeba se zaměřit, je fáze výběru daného problému, jenž může být vykonstruován či vyzpořován z reálného života, v obou případech však musí být věrohodný (Vališová, Kasíková, Bureš 2011, s. 207).

Situační metody učí žáky řešit konkrétní situace ze života, a to za pomoci hledání postupů, jež vedou k rozuzlení nějaké konkrétní situace, problémového případu, jenž byl žákům předložen k řešení. Při této metodě žáci sami předkládají řešení daných situací, následně během diskuse vyzdvihují nejlepší z předložených, díky čemuž rozvíjí schopnost analyzovat daný problém, vyhledat informace potřebné k jeho řešení a za daných skutečností rozhodnout o následujícím postupu (Zormanová 2014, s. 147).

Mimo jiného se žáci také učí konstruktivně řešit konfliktní typy problémů, tlumit jednostranně emotivní postoje či se chovat asertivně. Správné reakce jsou u žáků posilovány, nevhodné naopak tlumeny nebo alespoň korigovány. Řešení modelů situací z reálného života si žádá komplexní přístup, flexibilní využívání znalostí, produktivní myšlení a vzájemnou kooperaci (Skalková 2007, s. 200).

2.6.2.3 Inscenační metody

Inscenační metody, jinak označovány jako interakční hry, scénické hry či hraní rolí atd., souvisejí nejen s dramatizací, ale také s řešením problémů a dalšími vzdělávacími mechanismy. Jedná se totiž o simulaci nějaké události, v níž se kombinuje hraní rolí s řešením problémů, a to buď zobrazováním reálných životních situací, nebo předváděním určitých lidských typů, či také kombinací obou zmíněných způsobů. K prohlubování učiva, objasňování otázek lidských osudů, osvětlování motivů a citů lidí, možnosti se pochopit a prožít hloubku mezilidských vztahů, díky vlastnímu prožívání a jednání, dochází v předváděné dramatizaci problémových případů. Inscenační metody nabízí dostatek prostoru k rozvoji osobnosti, ke zušlechtění všech psychických procesů, především ale zintenzivňují prožívání zobrazovaných osudů, vztahů a interakčních pochodů. Nejdůležitějším přínosem těchto metod nespočívá v předvedení dramatické kreace, ale v procesu, jenž k ní vede, a v postojích, které vyvolává (Čapek 2015, s. 188-189).

Podstata inscenačních metod utkvívá ve hraní rolí osob zúčastněných v určité simulované sociální situaci. Tato simulovaná situace se řeší nejen v teoretické rovině, nýbrž přímou realizací za účasti všech aktérů. Jedná se tedy o problémovou metodu, která se přibližuje lidskému jednání v reálné situaci. Význam těchto metod spočívá v tom, že se žáci vžívají do role, kterou předvádějí. Tím pak získávají nové emocionální zkušenosti, postoje, osvojují si vhodné způsoby reakcí ve vybraných situacích (Skalková 2007, s. 201).

Přijetím dané role, kterou žáci obdrží, a chováním, jež jí dopovídá, jsou žáci donuceni porozumět stanoviskům a prožitkům jiných lidí, čímž jsou vedeni k alternativním řešením problémů k hlubšímu pochopení mezilidských vztahů a konfliktů. Kromě uplatnění i osvojování vědomostí vyžaduje inscenace řadu dalších činností, např. komunikačních či intelektových, a především procvičuje praktické užití teorie v modelových situacích. Její nevýhodou může být časová náročnost. Je také důležité zvážit, zda je třída schopná tuto metodu zvládnout, aby nedošlo ke zvrácení v samoúčelnou kabaretní produkci. Závisí to však také na tom, jak pedagog dokáže žákům vysvětlit smysl plánované inscenace (Vališová, Kasíková, Bureš 2011, s. 208).

2.6.2.4 Didaktická hra

Didaktickou hru lze definovat jako „*aktivitu, jejímž produktem je fixace učební látky*“ (Zormanová 2014, s. 150). Žáci si snáze a lépe upevňují učební látku, jelikož díky stimulačnímu náboji hry probouzí tato metoda u žáků zájem, umocňuje jejich motivaci, aktivizuje je, hlouběji je vtahuje do dané činnosti, také má pozitivní vliv na rozvoj poznávací

funkce a myšlení, vybízí je k tvořivosti, kooperaci, využití již nabitých poznatků a dovedností, ale také zapojení jejich zkušeností. Některé didaktické hry bývají velmi blízko modelovým situacím z reálného života (Zormanová 2014, s. 150).

Didaktickou hru lze považovat za jakousi analogii spontánní činnosti dětí, u které jsou ale navíc sledovány didaktické cíle. Má svá pravidla, je potřeba ji průběžně korigovat a řídit a na závěr vyhodnotit. Tato metoda u žáků vyžaduje aktivitu, odráží jejich duševní procesy, primárně strategii, logiku, řešení problémů, kreativitu a paměť. Využívá simulace sociálních procesů, podporuje komunikaci, rozvoj osobnosti, ale také ji žáci vnímají jako zábavnou. Stejně jako u jiných metod je při přípravě potřebné dbát na didaktický cíl aktivity, zvažovat vhodnost obsahu pro dané uskupení žáků a vymezit zcela přesně daná pravidla hry (Vališová, Kovaříková 2021, s. 91).

Při přípravě didaktických her je velmi důležité postupovat uvážlivě a s citem, jelikož hra, jenž není pečlivě promyšlená a připravená, nemá svá jasně vymezená pravidla, nespěje k pozitivním výsledkům, ale naopak se zvrhává v chaos.

Didaktická hra je velmi obšírný pojem, jenž obsahuje velké množství různorodých aktivit, jež mohou být klasifikovány podle spousty různých hledisek, např. dle H. Meyera: hry, interakční, hry simulační a hry scénické (Zormanová Lucie 2012, s. 64).

Čapek (2015, s. 212-2013) uvádí, že jakákoli hra ve školním prostředí je vždy didaktická. Jestliže učitel využije herní činnost ve své výuce, jedná se o záměrné použití dané aktivity, jež vede k danému vzdělávacímu cíli. Herní činnost chápe jako jednu ze čtyř primárních forem a základních druhů edukační příležitosti. Jako další tři jmenuje: rozhovor, práci a slavnost. Za nejlepší způsob vzdělávání pokládá situaci, kdy si žák zapojený do akce není vědom toho, že odvádí školní práci. Hru považuje za činnost, jež by měla být osou edukační činnosti nejen nejmladších, ale žáků všeho věku, jelikož to, co děláme rádi, děláme nejlépe, s maximální chutí a energií.

2.6.3 Komplexní metody

Komplexní metody jsou vymezovány jako *„složitě metodické útvary, které předpokládají různou, ale vždy ucelenou kombinaci a propojení několika základních prvků didaktického systému, jako jsou metody, organizační formy výuky, didaktické prostředky nebo životní situace, jejich sjednocujícím prvkem je však vždy výuková metoda.“* (Maňák, Švec 2003, s. 131).

2.6.3.1 Výuka dramatem

Výuka dramatem má svým základem blízko k inscenační metodě. Rozdíl tkví v komplexnější tvorbě výchovně - vzdělávacích situací než u metody inscenační. Navíc jsou zde také využívány základní principy a postupy dramatu a divadla (Zormanová 2012, 159-171).

Jde o systém řízeného, aktivního sociálně uměleckého učení, jež využívá základní principy a postupy dramatu i divadla, jež jsou ne jedné straně limitovány výchovnými či formativními požadavky a na straně druhé individuálními a společenskými možnostmi dalšího vývoje zapojených osobností (Skalková 2007, s. 201-202).

Formou inscenovaných výstupů apod. ponořování do určité fikce, jež je vytvářena. V rámci děje jsou aktéři uváděni do simulovaných situací, čímž vzniká primární prožitek, s nímž žáci následně pracují, rozebírají jej. Velmi kladně hodnoceným přínosem této výuky je skutečnost, že si žáci sami utváří vlastní názor na vybraný problém, který se neopírá jen o fakta sdělená, nýbrž o fakta prožitá. Situace, jež žáci prožijí, jim poskytnou nápovědu, jak se v typologicky podobných případech v běžném životě zachovat. Cílem tedy není učení novým poznatkům, ale utváření a strukturování hodnotové orientace žáků (Čapek 2015, s. 169-171).

2.6.3.2 Učení v životních situacích

Podstatou této metody je propojení školy a skutečného života, tedy úsilí kompenzovat školní zaměstnání zážitky z reálného života, posílit žákovu aktivitu, zájmy, potřeby a zkušenosti při učení. Učení je zaměřeno na řešení reálných problémů. Díky zkušenostem, které žák nabude při zapojení se do různých aktivit, u kterých dochází ke spojení školy a reality, získává žák potřebné vědomosti a dovednosti (Zormanová 2012, s. 159-171).

2.6.3.3 Metody kritického myšlení

Odborníky jsou tyto metody chápány jako nástroj, jež vede žáky k porozumění učiva, objevování souvislostí a vztahů mezi danými fakty a jevy, k vyvozování závěrů, ke tvorbě vlastního názoru na daný problém a také k hloubkovému učení. Tyto metody respektují přirozené pochody probíhající v mozku každého jedince (Zormanová 2012, s. 113).

Do této kategorie řadíme např. metodu *I.N.S.E.R.T. (Interactive Noting Systém for Effective Reading and Thinking – interaktivní poznámkový systém pro efektivní čtení a myšlení)* (Čapek 2015, s. 374). Jedná se o způsob práce s textovým materiálem, který napomáhá k lepšímu porozumění. Žáci pracují samostatně s textem, jejich úkolem je daný text přečíst a zároveň v průběhu připisovat značky (vedle odstavců, vět či pasáží) podle

toho, jak daným informacím porozuměli. Znaménka a jejich významy se obvykle užívají v takovéto podobě:

✓ známé informace

+ nové informace

- informace, které nesouhlasí s tím, co jsem znal doposud

? nerozumím, potřebuji se zeptat, chci vysvětlit či se dozvědět více

Během samostatné práce žáků prochází učitel po třídě a ihned vidí reflexi daného textu, s čímž bude následně pracovat. Po analýze textu a doplnění znamének následuje zápis do tabulky, díky čemuž si žáci vybrané informace přehledně uspořádají. Poté probíhá diskuse k textu i tabulce. Je vhodné využívat přínos vzájemného vrstevnického učení žáků, tedy nechat děti vysvětlovat si pojmy navzájem, pokud tomu někdo jiný rozumí. Modifikovat danou metodu můžeme i pro práci ve dvojicích či skupinách (Zormanová 2012, s. 123-126).

Zpřeházené věty je jedna z dalších metod rozvíjejících kritické myšlení žáků. Zaměřena je především na schopnost systematického a logického uspořádání informací. Lze pracovat jednotlivě, ve dvojicích či skupinách. Učitel předloží žákům proužky papíru s ústřížky daného textu. Úkolem žáků je si texty přečíst a seřadit dle smyslu a výpovědní hodnoty textu. Následuje komparace s původním nerozstříhaným textem (Čapek 2015, s. 315).

Třetí metodou kritického myšlení využitou v praktické části je *Vennův diagram*. Jedná se o grafický záznam používaný při rozboru problému, textu nebo pro třídění jevů. Při porovnávání těchto dvou jevů nebo problémů hledáme jejich vlastnosti. Rozdílné znaky, ty, které jsou typické pouze pro jeden z jevů, zapisujeme do elipsy náležející tomuto jevu. Znaky společné značíme do průsečíku těchto dvou elips (Čapek 2015, s. 252-256).

2.6.4 Komunikační metody

Komunikační metody rozvíjejí především komunikační dovednosti žáků. Dále ale také upevňují i sociální, kreativní, kognitivní, prezentační a další dovednosti žáků. Stejně tak vhodně doplňují a posilují snahu učitele o vytvoření zdravého klimatu ve třídě. Podstatným bodem, který musí učitel brát v úvahu a kterému se má snažit vyhnout, je tzv. tlachání o ničem. Zabránit tomu může vlastním přičiněním – např. zadáním a rozdělením úkolů, vedením aktivity, vzdělávacími cíli apod.

Komunikace ve třídě by se měla řídit následujícími kritérii, které by měly platit v jakémkoli okamžiku vzdělávání, ale především tehdy, je-li komunikační aktivita vedena učitelem. Komunikace by měla být přátelská, nestresující, svobodná, korigovaná, vyvážená, zajímavá, nepovyšená, nemanipulující a rovná.

Přátelská komunikace je taková, která je optimistická a podporující, zbavená ironie a sarkasmů. Taktéž je podporována pozitivní zpětnou vazbou učitele, která rozvíjí jejich komunikační dovednosti. Tím si učitel získává potřebnou důvěru a buduje u žáků vědomí, že nebude nepřátelský při jejich chybě nebo nedostacích.

Aby žák při komunikaci nebyl pod stresem, je potřeba nechat mu prostor a čas, nevhodné je přerušování jeho řeči či dokončování vět místo něj. Zároveň je potřeba dbát na to, aby jeho odpověď nebyla nijak ironicky, sarkasticky či jiným nevhodným způsobem komentována nebo snižována.

Pokud je každý názor považován za legitimní, všichni mají právo na vyjádření a slušnou odpověď, pedagog ponechává žákům přiměřený prostor na jejich vyjádření, nereguluje komunikaci pouze striktně jako výslech a nevynucuje si jen stručné a správné odpovědi na své otázky, splňuje pak všechna podstatná kritéria pro to, aby mohla být považována za svobodnou.

Jakákoli komunikace má svá pravidla, která slouží jejich účastníkům – např. nelze používat nevhodné, neslušné či vulgární výrazy, překřikovat se či se vzájemně rušit. Pokud jsou tato či jakákoli jiná pravidla stanovena, musí být také dodržována. A jestliže jsou dodržována, lze komunikaci považovat za korigovanou.

Vyvážená komunikace dává váhu názoru každého žáka, žádný není upřednostňován. Úkolem učitele je obracet se na všechny své žáky. V případě, že jsou někteří z žáků komunikačně zdatnější, asertivnější či pohotovější, učitel situaci vyvažuje a dává prostor i ostatním.

Zajímavá komunikace je zábavná, aktivizující a vybízející k vyjádření, nikoli nudná, suchá a nepodnětná. Stejně tak by měla obsahovat i humor, a to jak ze strany učitele, tak i ze strany žáků, díky němu je podporován týmový duch a zlepšována nálada, atmosféra, spokojenost žáků i soudržnost třídy.

Přestože je samozřejmé, že pedagog komunikaci ve třídě vede, nabízí témata a koriguje dodržování pravidel, měl by umět také zároveň využít jakoukoli příležitost, jež mu umožní upozadit se, a tím odlehčit svou mocenskou pozici. Díky tomu mají žáci v komunikaci více prostoru a často se také více osmělí. Komunitní kruh, metody vzájemného učení, sebehodnocení či žakovské hodnocení jsou jedny z mnoha způsobů, kdy dochází ke zrovnoprávnění všech účastníků komunikace. A tak vypadá komunikace, která je nepovýšená.

Jako nemanipulující je označována ta komunikace, ve které se učitel vyvaruje citových, vynucujících si výlevů a indoktrinace žáků jeho vlastními postoji. Naopak by je

měl sám vést k dovednosti umět si vlastní postoje vytvořit a následně je vyložit, obhájit a také respektovat postoje druhých. Nikdo ze zúčastněných by neměl zneužívat svoji intelektuální převahu.

Poslední z hlavních zásad je rovnost komunikace. Pedagog by rozhodně nikdy neměl lhát, vymlouvat se či mlžit. Pokud sám přistupuje ke komunikaci s tímto vědomím, to stejné pak může vyžadovat i u svých žáků (Čapek 2015, s. 264–265).

2.6.4.1 Mluvené slovo

Mluvené slovo přidává získaným vědomostem hodnotu společenskou. Lidé si předávají své poznatky, vyměňují, objasňují a obhajují své názory či vyjadřují svá stanoviska před ostatními prostřednictvím mezilidské komunikace. Za pomoci mluveného slova také hledají odpovědi na otázky, konají rozhodnutí, plánují strategie a společně řeší problémy. Dovednosti komunikační jsou tedy jedním z neodmyslitelných předpokladů kritického myšlení.

Učitel při této metodě aplikuje teorii na běžné komunikační situace, předkládá praktické využití probrané látky, simuluje realitu, aktivně do procesu vtahuje všechny zúčastněné, podněcuje ke kritickému myšlení, rozvíjí profesionalitu, motivuje žáky k dalšímu studiu a mimo to také splňuje vzdělávací cíle. Student rozvíjí komunikační dovednosti, schopnost kritického myšlení, učí se samostatnosti, posiluje společenské dovednosti, bourá osobní zábrany a buduje sebevědomí, nabyté znalosti dokáže cíleně využít v praxi a zároveň se tímto na budoucí praxi i připravuje (Sieglová 2019, s. 186-188).

2.6.5 Metody práce s textovým materiálem

„Metody práce s textem mají několik cílů. Mezi ty nejdůležitější patří schopnost čtení s porozuměním, zvýšení komunikativních dovedností a dovednost analytického (kritického) zhodnocení textu“ (Čapek 2015, s. 300). Dále také vedou k osvojení nových poznatků, jejich upevnění či k rozšíření a upevnění poznatků již osvojených. Žáci si díky nim vytvářejí a zdokonalují dovednost samostatné práce s textovými informacemi (Zormanová 2012, s. 45-46).

Konkrétní metodou práce s textem využitou v praktické části je např. metoda zvaná *Řízené čtení*, která pracuje s textem“ a jeho kolektivní četbou. Při této metodě jsou zapojeni všichni žáci ze třídy. Důležitým bodem na začátku je příprava učitele. Nejprve vhodně zvolí text, rozdělí si jej na několik částí a připraví si k nim otázky a úkoly, které žáky povedou k intenzivnějšímu přemýšlení nad daným čteným textem. Následuje četba prokládaná

přípravenými úkoly a otázkami, při kterých mají žáci k dispozici dostatek času na splnění zadání či sestavení odpovědi. Pozornost učitele je věnována každé myšlence nebo nápadu, které vzejdou od žáků, sám své názory příliš neprojevuje. Tímto způsobem se pracuje až do konce textu. Po přečtení může být vedena diskuse o jednotlivých pasážích, pocitech žáků nebo např. o jevech, jež se v textu vyskytují (Čapek 2015, s. 313).

Do tohoto souboru metod řadíme také *Rébusy*, mezi něž patří křížovky, osmisměrky, šifry, přesmyčky a doplňovačky. Dalšími metodami práce s textovým materiálem zařazenými v praktické části byly např. metoda *Společné čtení, Ano/ne* (v několika obměnách), *Doplňování, Skládání textu*. Do této kategorie lze také zařadit metody uvedené výše jako jsou *I.N.S.E.R.T* či *Zpřeházené věty*.

3 Cíle práce

Hlavním cílem této diplomové práce je vypracovat pracovní sešit pro žáky a metodickou příručku pro učitele sestavenou z aktivit pro výuku základů etikety v 1. období 1. stupně ZŠ.

3.1 Dílčí cíle

Další cíle jsou následující: ověření aktivit z pracovního sešitu a metodické příručky v praxi a následný rozbor zpětné vazby od žáků, analýza zpětné vazby od učitelů z praxe, úprava příručky na základě postřehů získaných od učitelů.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Tvorba pracovního sešitu pro žáky a metodické příručky pro učitele

Jednotlivé aktivity pro výuku základů etikety jsou zpracovány do podoby pracovního sešitu určeného žákům a s ním korespondující metodické příručky určené pro učitele.

Pracovní sešit je ve Výkladovém slovníku z pedagogiky (Kolář 2012, s. 105) definován jako: „*Specifický typ učebnice, cvičebnice obsahující konkrétní úkoly a cvičení praktického i teoretického charakteru pro samostatnou práci žáků*“ Robert Čapek (2015, s. 125) jej popisuje slovy: „*pracovní sešit je na půl cestě mezi pracovním listem a učebnicí, důraz je oproti učebnici položen na jeho interaktivitu se žákem.*“ Dále uvádí: „*Pracovní sešit provází žáka na jeho cestě učení v jednotlivých předmětech, jedná se o chronologicky řazený soubor výukových materiálů sloužících k procvičení učiva. Pracovní sešit obsahuje úkoly, cvičení, volná pole pro vlastní poznámky a kreativní práci. Je zde prostor pro diferenciaci obtížnosti a pro individuální zájmy žáků.*“ Tvrdí také, aby byly pracovní sešity nejen produktem nakladatelství, ale především vlastní kreativní tvorbou učitele, který jej vytváří na základě svých tematických plánů a dle potřeb konkrétních žáků.

Metodickou příručku či metodického průvodce charakterizuje Kolář (2012, s. 74) slovy: „*Pomocný materiál pro učitele (i jiné činitele ve školství i jinde), který vysvětluje, jak pracovat např. s novou doporučenou metodou, s novým komplexem obsahu, s moderními pomůckami ve vyučování, s nabízenou učebnicí, s nově zavedeným předmětem*“. Popisuje a je jakýmsi didaktickým vodítkem pro každou aktivitu uvedenou v materiálu, ke kterému se vztahuje. Učitel se díky ní může naučit nové metody, jsou mu předloženy různé obměny práce či možné situace, které mohou nastat při realizaci (Čapek 2015, s. 135).

Tvorba pracovního sešitu i metodické příručky byla realizována v grafickém editoru *Canva*. Jedná se o bezplatný online nástroj pro grafický design, jenž nabízí rozmanitou škálu šablon, obrázků, textů, podkladů, fondů písma atd. To je také důvodem k tomu, proč všechny grafické prostředky využitě v obou materiálech mají svůj zdroj čistě v tomto editoru, nejsou přejaté odjinud. Vypracované soubory byly staženy ve formátu PNG a následně vloženy do praktické části diplomové práce.

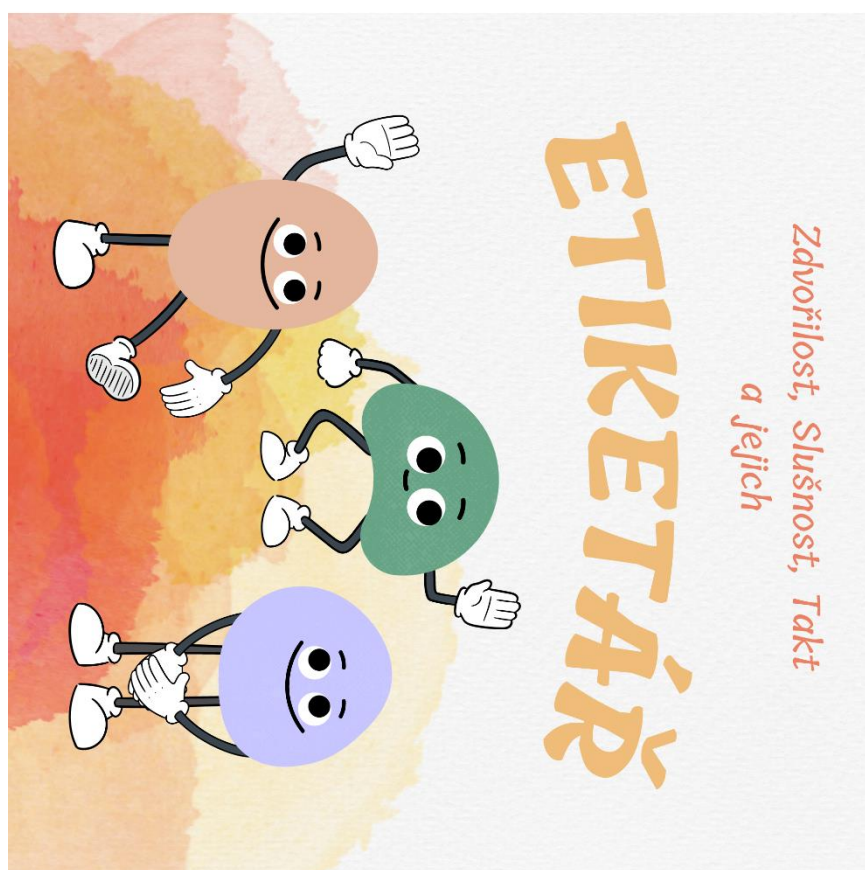
Pracovní sešit se skládá ze 115 stran včetně obálky. Součástí je obsah, úvodní seznámení s postavami, jež děti provází celým sešitem, 6 kapitol zaměřených na 6 různých oblastí etikety, které však na sebe navazují, přílohy, jež jsou určeny k vytažení, rozstříhání a lepení, závěrečné shrnutí a sebehodnocení. Nakonec jsou také uvedeny zdroje, ze kterých bylo čerpáno a které mohou žákům posloužit jako inspirace pro jejich četbu. Z důvodu větší atraktivity a netypičnosti, byl zvolen formát brožury. Aktivity byly záměrně voleny různorodě, aby žáci neztráceli pozornost a byli motivováni k dalšímu učení, jsou doprovázeny obrázky, vysvětlivkami nebo např. příběhem, jež vypráví provázející postavy. Teoretická cvičení jsou prolínána praktickými tak, aby na sebe vzájemně navazovala a doplňovala se. Některé z úkolů se vztahují k aktivitám uvedeným v metodické příručce pro učitele, proto tedy brány pouze samostatně nemusí být pochopeny. Pro lepší přehlednost, zapamatovatelnost, a také větší atraktivnost se jednotlivé kapitoly či podkapitoly od sebe liší podkladem a barevným zpracováním.

Metodická příručka pro učitele koresponduje s pracovním sešitem. Změna v počtu stran je způsobena přidáním dvojstránkou s úvodním slovem, vysvětlivkami a také listy s přílohami. Cvičení a úkoly z pracovního sešitu jsou zde doplněny správným řešením a komentářem k postupu. Jednotlivá témata jsou z důvodu větší rozmanitosti, motivovanosti, a především kvůli lepšímu a hlubšímu osvojení a automatizaci jednotlivých pravidel a zvyklostí, rozvinuta o aktivity pohybové či aktivizační, jež jsou ve výuce vedeny učitelem. Pro lepší orientaci a názornost jsou uvedeny grafické značky, k daným aktivitám je též uváděna odhadovaná časová dotace.

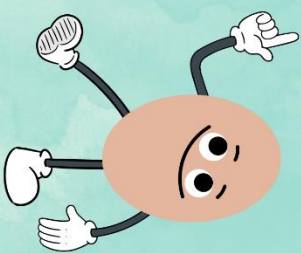
Aktivity uvedené v pracovním sešitě a metodické příručce byly ověřeny žáky druhého a třetího ročníku ZŠ a MŠ Louka a žáky druhého ročníku ZŠ a MŠ Jaromíra Hlubíka Lipov v rámci vykonávání souvislé pedagogické praxe na těchto školách. Práce se žáky probíhala společně pod vedením autorky diplomové práce a dohledem vyučujících provázejících souvislou pedagogickou praxí. Zákonným zástupcům těchto žáků byl předložen k podpisu informovaný souhlas se zpracováním výsledků žáků (Příloha 1), jež je uložen v archivu autorky stejně jako vyplněné listy pracovních sešitů a písemné komentáře dotazovaných učitelů.

Zpětnou vazbu k pracovnímu sešitu i metodické příručce poskytl vybraní učitelé ze ZŠ a MŠ Blatnice pod Svatým Antonínkem, ZŠ a MŠ Jaromíra Hlubíka Lipov, ZŠ a MŠ Louka a pedagožky, jež v současné době pobírají mateřskou dovolenou.

4.2 Pracovní sešit pro žáky 1. období 1. stupně ZŠ

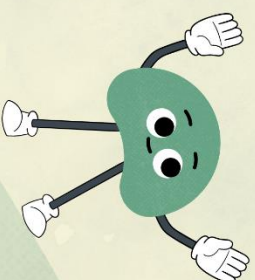

Tento pracovní sešit patří:

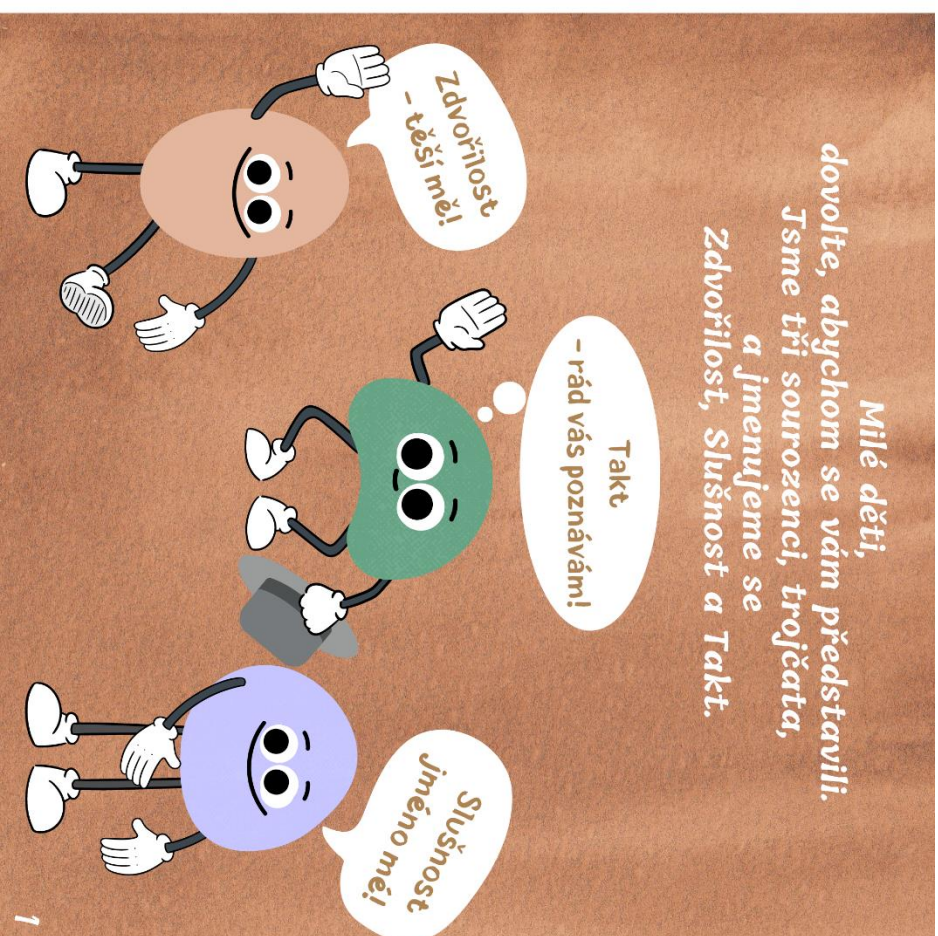

OBSAH:

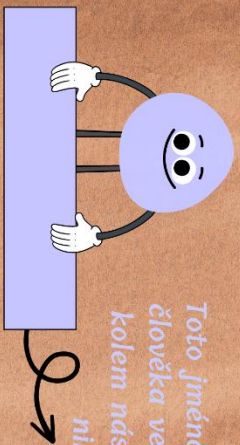
Úvod	1
1) Společenská významnost	7
2) Komunikace	13
3) Hygiena a pořádek	41
4) Oblékání	51
5) Kulturní události	63
6) Stovolání	75
Závěr	85

*Milé děti,
dovolte, abychom se vám představili.
Jsme tři sourozenci, trojčata,
a jmenujeme se
Zdvorilost, Slušnost a Takt.*

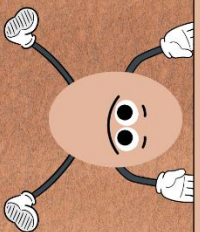
A co že vlastně ta naše jména znamenají?

Toto jméno v sobě skrývá způsob chování člověka ve společnosti, které se líbí všem kolem nás, je to takové chování, kterým nikdy nikomu neublížíme.

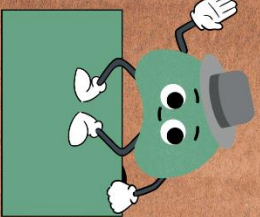
Tá jsem úmyslným vyjádřením slušnosti. Tím, co lze vidět, když se každý z vás chová slušně. Ukazuju všechny skutky správného chování ve společnosti.

Mé jméno bude pro vás možná nejsložitější. Nejsem totiž tím stejným, co můžete znát z hudební výchovy.

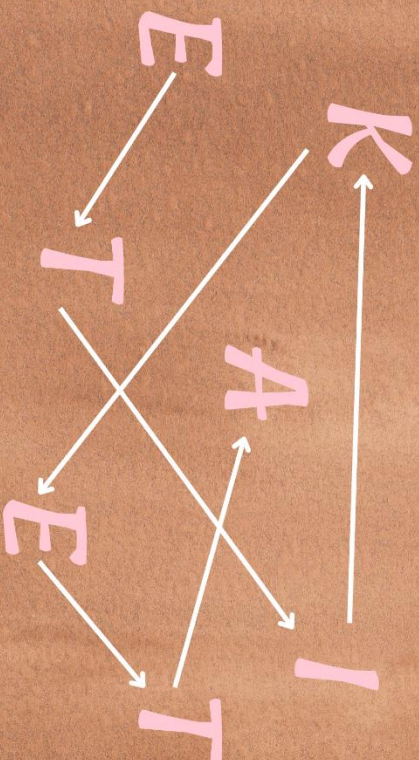
Tá jsem něco, co se člověk nemůže naučit, něco, s čím se narodí. Jsem umění.

Takový jemný cit, který zvaží a ukáže, jaká pravidla, v jaké míře a kdy správně využít. Člověk, který můj cit neposlouchá, je netaktní, tedy neslušný.

2

Nás už znáte, teď bychom vám však ještě chtěli představit naši maminku.

Maminka se jmenuje: _____

3

*A stejně jako jména každého z nás,
i jméno naší maminky má svůj význam.*

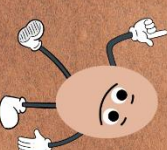
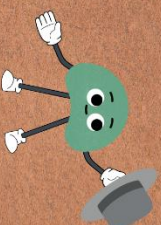
*Význam jména naší maminky si můžeme představit
jako takový balíček. Je naplněný pravidly, zvyklostmi
a tradicemi slušného chování. Jeho obsah lidem
umožňuje chránit se před úrazy, a to úrazy
společenskými.*

4

*Na světě pobýváme již spoustu let.
Někdy nás lidé mezi sebe brali více, někdy si
nás všímali méně, stejně tak je to
i v současné společnosti. Pro některé jsme
součástí každodenního života, jiní se s námi
ještě neseťkali.*

*Naším velkým přáním je poznat
a kamarádit se s co nejvíce lidmi.
Víme totiž, že jim dokážeme jejich život
usnadnit a zpříjemnit.*

*A hlavně umíme zařídit, že každý, kdo se
bude kamarádit s námi, bude mít i spoustu
dalších kamarádů po celý život. Díky nám
bude totiž mezi ostatními oblíbený.*

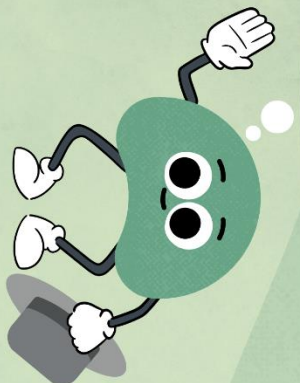

5

1) Společenská významnost

7

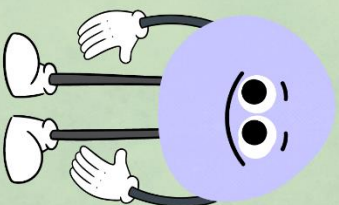
Ještě
jednou prosím,
jak že to tedy jde
za sebou?

ŽENA

STARŠÍ

NADŘÍZENÝ

Pojďme si to tedy společně shrnout!

Zakroužkuj správnou odpověď:

ANO NE

1) Dveře otevře a podrží žena muži.

C V

2) Holka jde vpravo a kluk vlevo.

Ý H

3) Tako první pozdraví mladší staršího.

B Y

4) Své místo nabídne starší mladšímu.

B O

5) Do dveří vchází nejprve nadřízený.

R N

6) Lepší místo je určeno mužům, ne ženám.

Ě N

7) K nemocným a starým lidem se chováme ohleduplněji.

Ě !

Společenskou významnost

ovládám: — — — — — !

2) Komunikace

**Milé děti,
ráda bych vám teď začala
vyprávět příběh.**

• V jedné školní třídě byly děti, které spolu nevycházely moc dobře.

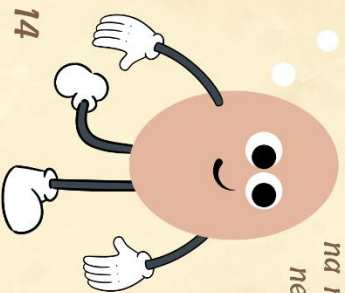
• Některé z nich byly hodně uctivé, chovaly se slušně a ctily pravidla a zásady společenského chování. Můžeme jim říkat třeba Správnáči.

• Druhá část dětí však na tom byla hůře. Etiketa jim nic neříkala, protože tu je nikdy nenaucili. Nebyly ohleduplné, zabořílé, taktní, ani slušné, a s tímto Nevychovávky bylo těžké pořízení.

• Představte si například takovouto situaci: snažíte se svému kamarádovi říct, jak jste včera oslavili vaše narozeniny nebo jakou novou hračku vám rodiče koupili nebo se potřebujete na něco zeptat paní učitelky, protože jste ji neslyšeli či něčemu nerozumíte.

Tenže to nejde!

Ten, na koho mluvíte, vás sotva slyší, natož aby rozuměl každému vašemu slovu. A proč? Protože někteří, nebo dokonce všichni Neslušnáci jsou hluční, pořád křičí a vykřikují a sotva vás pustí ke slovu, hned vám skočí do řeči.

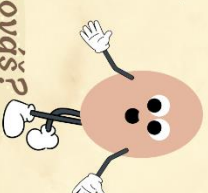

14

**Představ si, že se ocitneš v situaci,
kdy mluvíš a ostatní Ti neustále skáčou do řeči
a překřikují Tě, napiš, jak by ses cítil:**

Stává se Ti to?

Pokud ano, jak se v takové situaci zachováš?

Skáčeš někdy do řeči ostatním i Ty sám?
Pokud ano, proč to děláš?

15

Tak ses cítil, když ses snažil ostatním spolužákům něco sdělit a neustále Tě někdo přerušoval a překřikoval?

Své pocity namaluj:

16

Co nám z toho tedy vyplývá?

Slova z bublin doplň do textu:

Skákat do řeči někomu,
kdo právě mluví,
je považováno

za

Takovým chováním přivádíme
daného člověka do velmi
..... situace.

Úctu druhému projevíme tím,
že jej a sami
budeme reagovat až po té,
co sám svůj projev

vyslechneme

ukončí

neslušně

nepříjemně

17

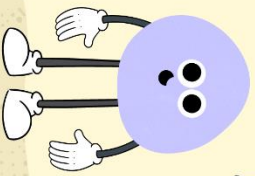
**Tentokrát budu v příběhu
třídy Správňáků a Nevychováků
pokračovat já.**

Těžké to s nimi měly nejen děti a paní učitelka ve třídě, ale také všichni ostatní na celé jejich škole.

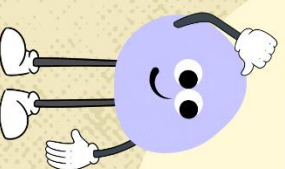
Když přišli Nevychovanci ráno do školy, jediné, na co se bez povšimnutí kolem něho prošli. Ze školy odcházeli bez rozloučení.

Odpoleadne na ulici jakoby vás ani neviděli, což se lidem nelíbilo a někteří je občas mýjeli se slovy: "BÚŮ", ale ani tak jim nedocházelo, co se v daný okamžik sluší a patří.

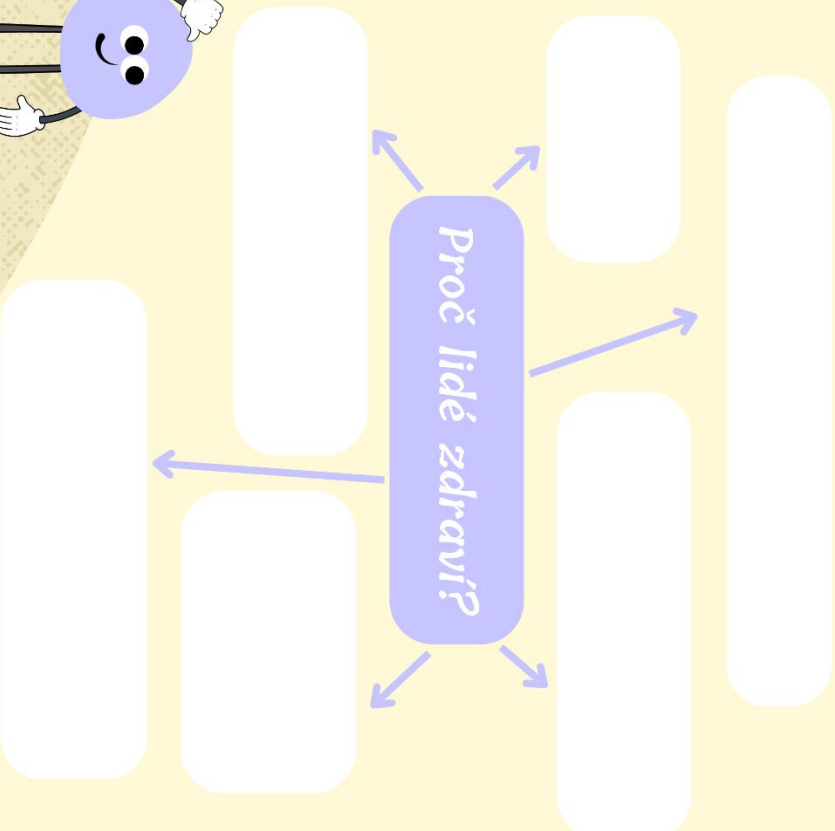
Všichni kolem z nich byli nešťastní, hlavně jejich spolužáci a ze všech nejvíce jejich paní učitelka.

**Co myslíte, o čem je řeč?
Na co Nevychovanci
zapomínali?**

Proč lidé zdraví?

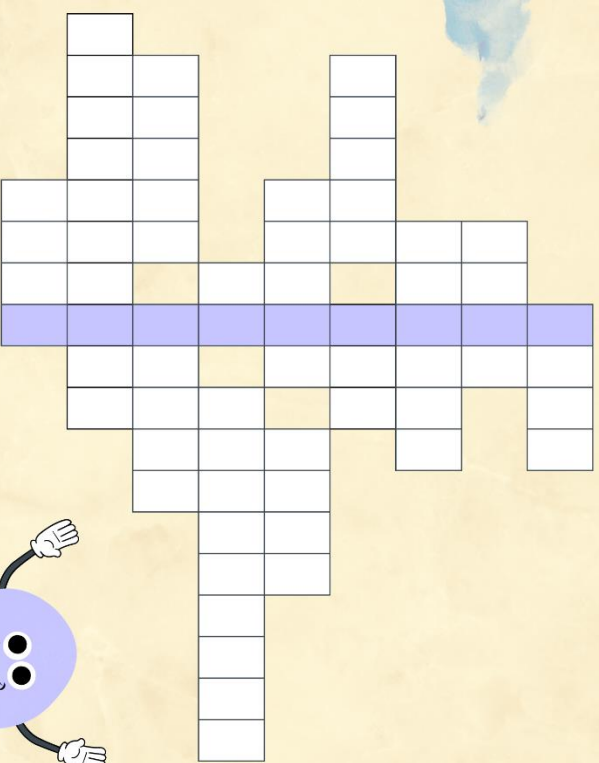

Vynechaná slova doplň do křížovky:

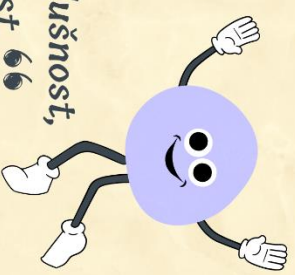
1. jidlem si přejeme: "Dobrou chuť".
2. Kamarády zdravíme "" "
3. nebo třeba "" "
4. Dospělého na ulici pozdravíme "" "
5. "" " pozdravíme paní učitelku při příchodu do školy.
6. Při odchodu zdravíme: "" "
7. Pokud někoho potkáme po setmění, pozdravíme: "" "
8. "Všechno nejlepší" přejeme, když člověk slaví
9. Než jdeme popřejeme si: "Dobrou noc".

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.

☹️ je slušnost,
odpovědět je povinnost. ☹️

**Přebírám slovo od Slušnosti,
poslouchejte:**

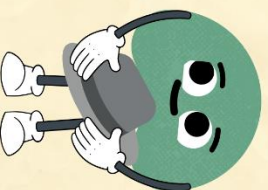
Kromě toho, že Nevychovaní skákali druhým do řeči, vykřikovali a neuměli pozdravit, postrádali také ještě další důležitou schopnost. Nepoužívali kouzelná slovíčka.

Často se jim tak stávalo, že je lidé neslyšeli, pokud něco potřebovali, nebo jim nepomáhali tak rádi, s takovou ochotou a nadšením, jako jiným.

Když se snažíte, uděláte pro druhého, co můžete, věnujete mu svůj čas nebo úsilí a on vám pak ani nepoděkuje, neocení, co jste pro něj udělali, přišťe se vám to už dělat nechce. O to víc ne, pokud vás neumí ani poprosit, nemáte to zapotřebí, když si toho ten druhý neváží.

Veškeré jejich chování vedlo k tomu, že tito Nevychovaní neměli nakonec vůbec žádné kamarády. Ani mezi sebou.

22

**Vzpomeň si na poslední situaci, kdy jsi někoho
o něco poprosil či někomu poděkoval:**

**Pracujte ve dvojicích a vypište situaci,
ve kterých o něco žádáte:**

**Pracujte ve dvojicích a vypište situaci,
ve kterých za něco děkujete:**

23

Ráda bych vás požádala.

Prosím.

Mnohokrátě děkuji.

Děkuji.

Mohl bych poprosit.

Prosil bych ...

S díky.

Mohla bych požádat.

Jste velmi laskav.

Vřelé díky.

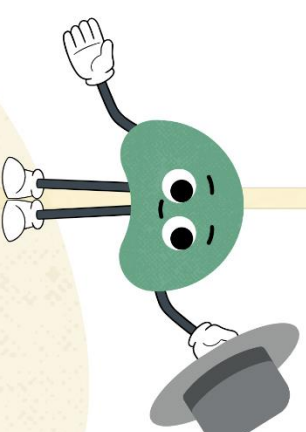
Byl byste tak laskav ...

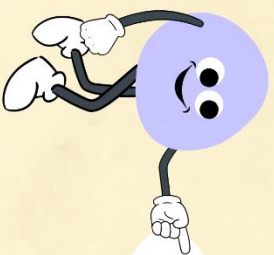
Jsem Vám velmi vděčná.

Slova, slovní spojení a věty z vedlejší stránky rozděl na prosby a poděkování a zapiš do bílých rámečků:

PROSBA

PODĚKOVÁNÍ

**A jak to vlastně dopadlo?
Pokračujme dál:**

Situace ve třídě už byla opravdu neúnosná, a tak se paní učitelka rozhodla ji jednou provždy vyřešit.

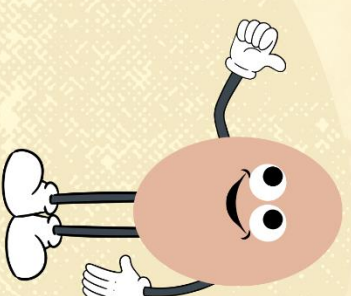
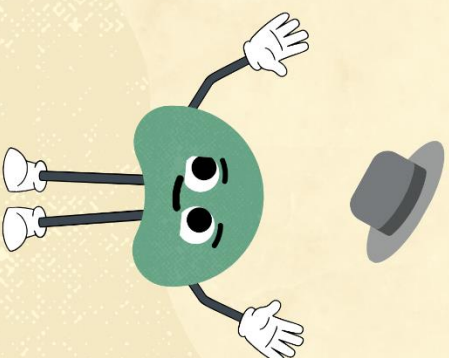
Společně s dětmi se dohodla, že na pomoc zavolají nás tři – Slušnost, Závřiřlost a Takt. My jsme všem objasnili proč a jak moc je důležitá etiketa a jak se správně chovat.

Ne vychováváci si tak postupně začali osvořovat všechny zásady, tradice, zvyklosti a pravidla. Ostatní se v nich spolu s nimi upevňovali ještě více.

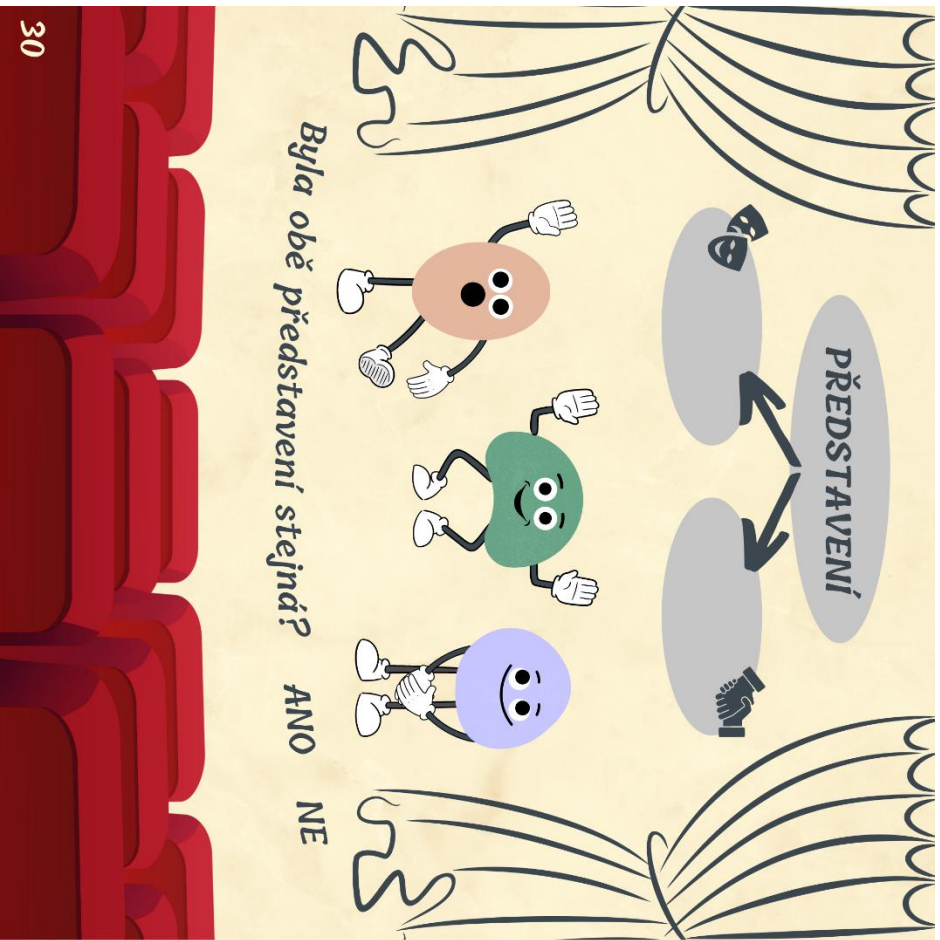
Nakonec Ne vychováváci uznali svou chybu, že se nechovali, jak měli, a všem se upřímně omluvili. Ostatní, když viděli, jak je to mrzí a jak se snaží, jim odpustili.

26

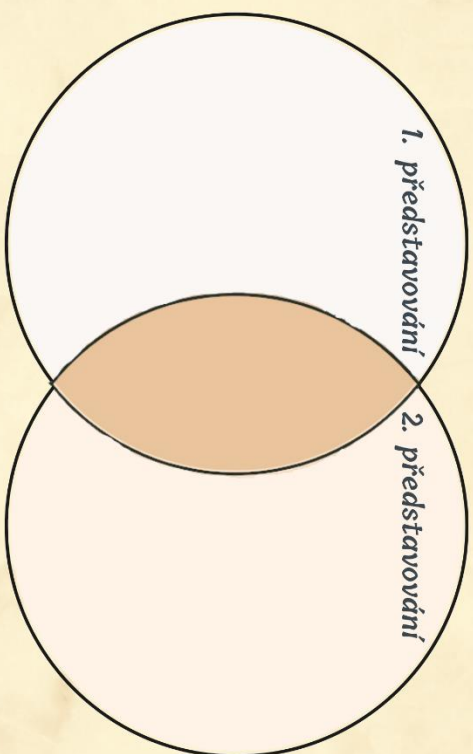
A najednou se celá třída začala proměňovat, už se nedělila na děti slušně vychované a Ne vychovávanky. Každý do jednoho, díky etiketě a vzájemné omluvě a odpuštění, byl hoden titulu Správník, protože věděl, co je správné – jak se správně chovat.

27

30

Zakroužkuj, jaké situace se ve videu objevily, s čím souvisely.

VYKÁNÍ	PŘEDSTAVOVÁNÍ
NÁVŠTĚVA	PODÁNÍ RUKY
OSLOVOVÁNÍ	STOLOVÁNÍ
SEZNANOVÁNÍ	OBLÉKÁNÍ
SPOLEČENSKÁ VÝZNAMNOST	TYKÁNÍ

31

Jak je to
tedy všechno
správně?

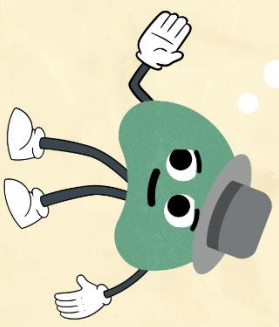

Navrhuji,
udělat si malé
shrnutí.

Společensky významnější osoby musejí jako
první vědět, s kým mají tu čest.
Proto se představuje jako **PRVNÍ**
MÉNĚ VÝZNAMNÝ tomu **VÝZNAMNĚJŠÍMU**.

Nejprve se tedy
představuje:
muž – žně
mladší – staršímu.
podřízený – nadřízenému.

Přesně tak!
A každý z nich
své jméno vysloví
nahlas a zřetelně.

Kdykoli dva neznámí lidé zahajují
konverzaci, měli by se jeden druhému
PŘEDSTAVIT.

A to proto, aby věděli,

jak a o čem si s druhým vyprávět.

Nejtravnější je, když s někým hovoříme
a nevíme, kdo to je a jak ho **OSLOVIT**.

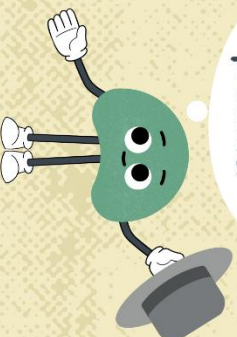
Nejprve představujeme:
muže – ženě
mladšího – staršímu
podřízeného – nadřízenému.

K oběma jménům přidáme nějakou malou
CHARAKTERISTIKU, něco ZATÍMAVÉHO,
co o nich víme, díky tomu se rychleji
a lépe poznají a budou se mít o čem bavit.

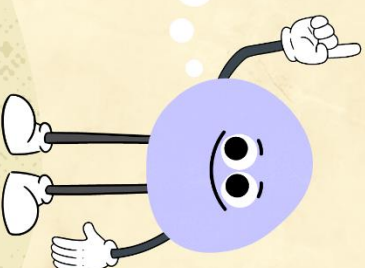
A co tehdy,
když bych chtěla já
představit svého známého
někomu dalšímu?

Použiješ
stejně
pravidlo.

Ale pozor!
U podávání ruky je to
přesně naopak.

Ruku podává vždy osoba
společensky VÝZNAMNĚJŠÍ.
Žena může při podávání ruky sedět,
muž však musí pokaždé vstát.
Při stisku se DÍVÁME DO OČÍ
a USMĚJEME SE.

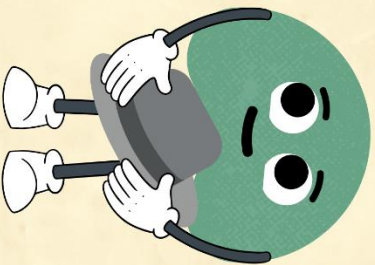

Oslovením můžeme potěšit nebo urazit, protože vyjadřuje náš vztah k druhému.

Nikdy NESMÍME ZKOMOLIT jméno, titul nebo funkci, na to si dáváme velký pozor.
Te to totiž velmi trapné a nikdo nám to nezapomene.

Tykat bez dovolení je velmi neslušné.
Tykáni totiž **NAVRHŮJE** společensky **VÝZNAMNĚJŠÍ** osoba.

36

To by nám ke shrnutí mohlo stačit. Pojďme si to teď spolu procvičit!

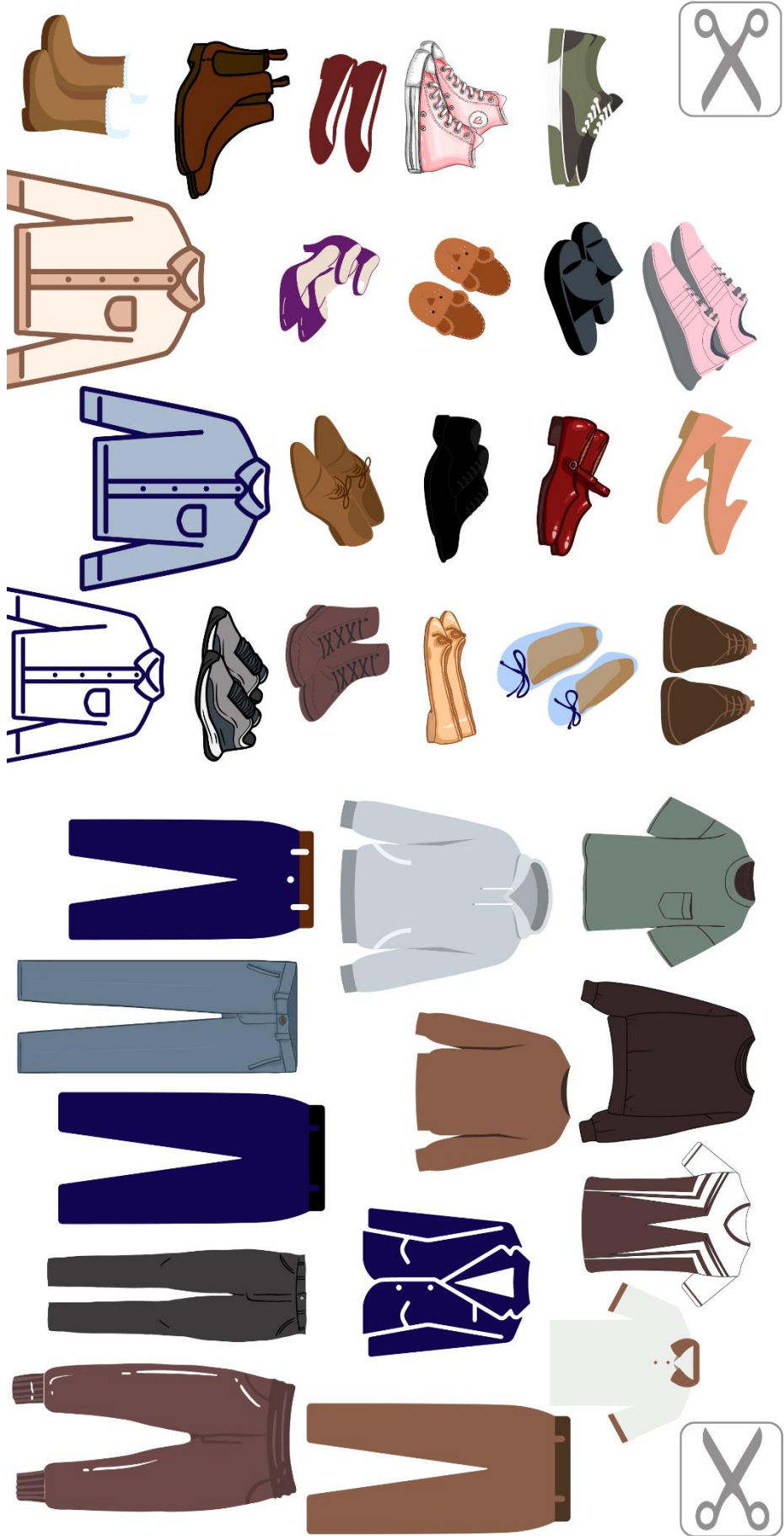
37

1	12	2	15	2	9
9	5	15	7	15	8
14	2	13	4	8	2
6	7	2	11	12	6
14	12	1	11	14	10
2	9	5	13	12	12
6	8	6	4	9	1
2	5	10	14	10	5

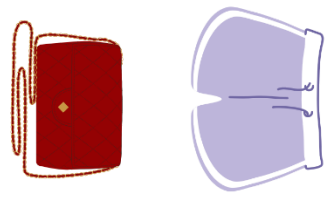
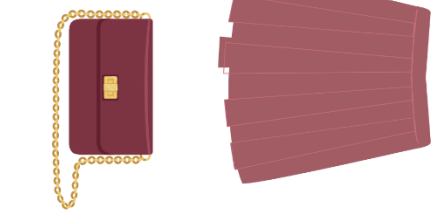
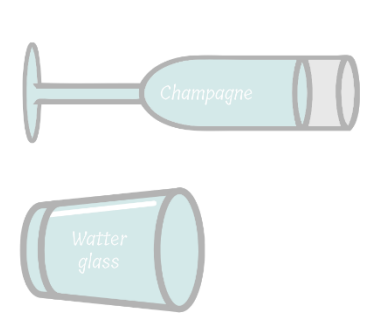
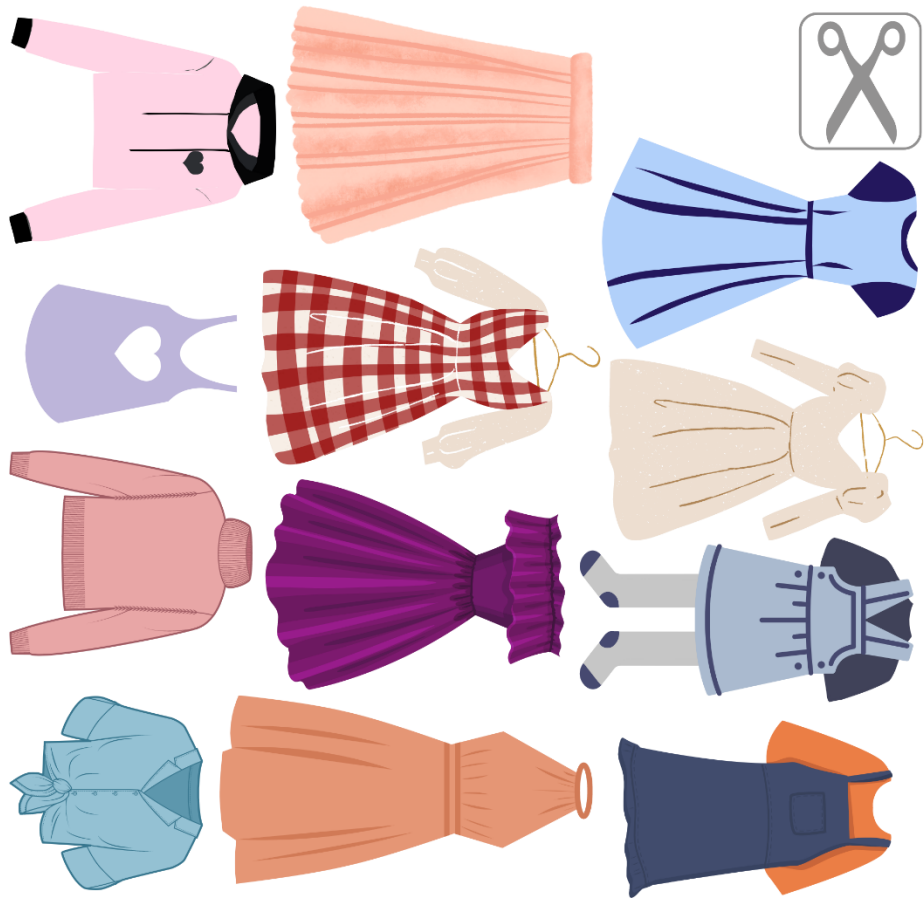
1. Nejprve se představuje: **CHLAPEC** **DÍVCE** x **DÍVKA** **CHLAPCI** **VYKÁM** x **TYKÁM**
2. Paní učitelce: **VYKÁM** x **TYKÁM** 10. Paní doktorce tykat: **MŮŽU** x **NESMÍM**
3. Jako první podává ruku: **CHLAPEC** x **DÍVKA** 11. Zkomolit něčí jméno je: **V POŘÁDKU** x **TRAPNÉ**
4. Kamarádovi: **VYKÁM** x **TYKÁM** 12. Při podání ruky může sedět: **ŽENA** x **MUŽ**
5. Nejprve představím kamaráda: **MLADŠÍHO** x **STARŠÍHO** 13. Ruku podává: **ŽÁK** x **UČITEL**
6. Tykáni navrhuju/e: **JÁ** x **KAMARÁDOVA** **MAMINKA** 14. Tatínkovi mé kamarádky: **TYKÁM** x **VYKÁM**
7. Když mě kamarád představuje svým rodičům, ruku podává (m): **RODIČ** **KAMARÁDA** x **JÁ** 15. Ruku podáváme: **PRAVOU** x **LEVOU**
8. Oslouvju: **JAK SE MI ZACHCE** x **TITULEM** / **FUNKCÍ** / **JMÉNEM**

2) Hygiena a pořádek

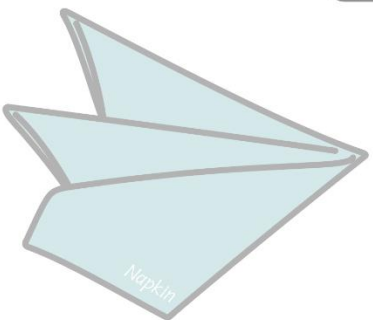

maminka

babička

dcera

tatínek

dědeček

syn

ZLATÁ – vše dokonale ovládám, slušné chování je pro mě hračka

STŘÍBRNÁ – většínu věcí už ovládám, v některých situacích ale ještě váhám, pletu je nebo si neuvědomuji, jak je to správně

BRONZOVÁ – některé zásady ovládám, ale většina je pro mě ještě těžká, neuvědomuju si, jak je to správně, chybuji atd.

Zaznač, jak na Tebe jednotlivé vůně a pachy působily. Dle svých pocitů vybarvi vhodný obličej.

1. 🌸 😐 😊	2. 🌸 😐 😊	3. 🌸 😐 😊	4. 🌸 😐 😊
👤 😐 😊	👤 😐 😊	👤 😐 😊	👤 😐 😊
5. 🌸 😐 😊	6. 🌸 😐 😊	7. 🌸 😐 😊	8. 🌸 😐 😊
👤 😐 😊	👤 😐 😊	👤 😐 😊	👤 😐 😊

Jaké pocity v Tobě vyvolávalo vzájemné podávání rukou?

Vnímáš rozdíl mezi těmi, kteří měli ruce čisté a těmi, kteří je měli ušpiněné?

Kterému z nich bys ruku podal znovu raději?

čistému x špinavému

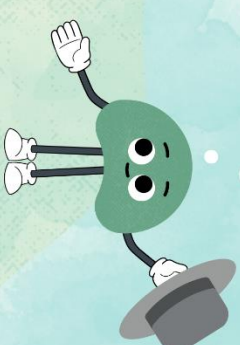
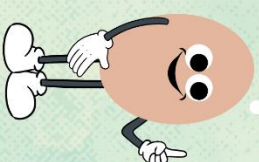
44

Místo věčky vezmi žínku,
šampon místo koruny.
Místo meče třeba sprchu
a potop se do vany.

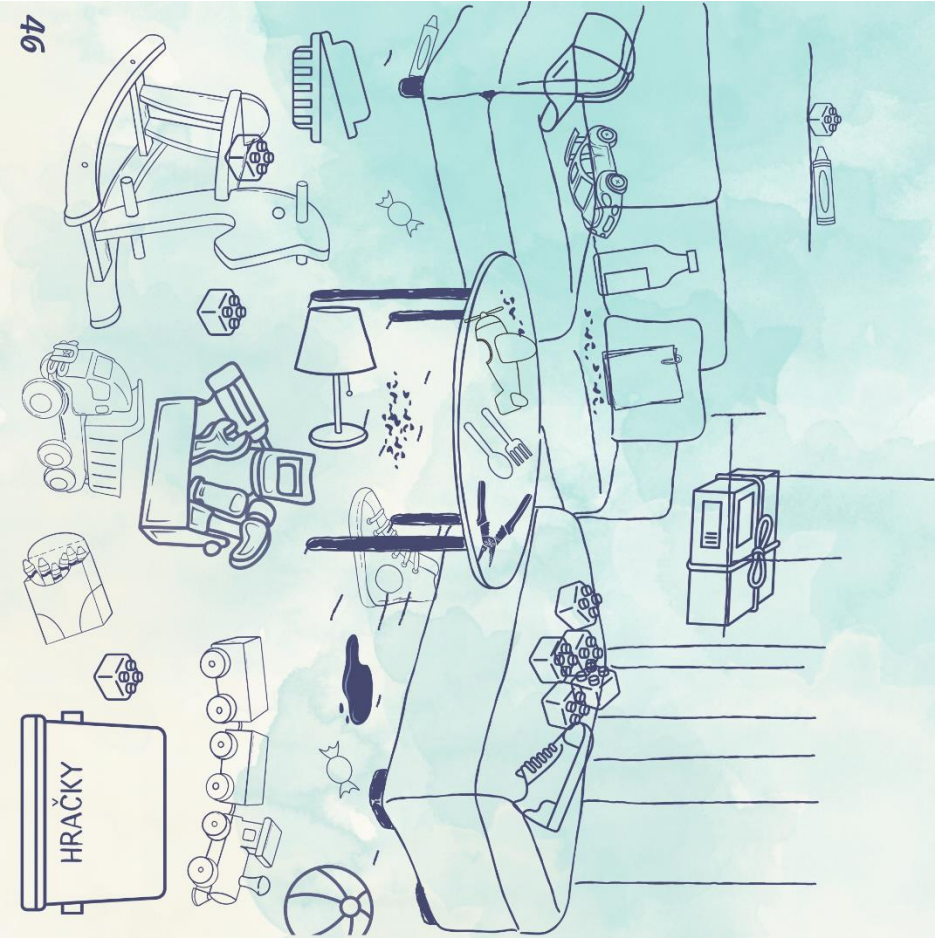
Zptej se, kdo nejkrásnější
je teď z celé planety?
A zrcadlo odpoví Ti:
"Kdo jiný?! No přece Ty!"

Prý šaty dělají člověka
a špindru zas špína.
Prý je to pravda odvěká,
tak Ti ji připomínám.

Tak vyčisti si holínky
a vydrbej si záda.
Pak buď si třeba matinký
– chci Tě za kamaráda.

45

46

*Tak bude vypadat pokoj z vedlejší stránky,
až se uklidí? Nakresli:*

A large empty rounded rectangular box for drawing, intended for the student to draw how the room would look after being cleaned.

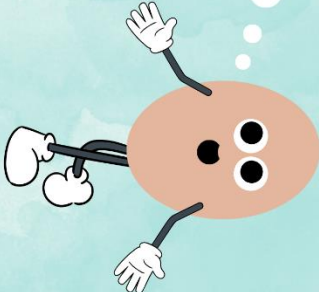
47

Co si z této kapitoly odnášíme?

Všem nám
je více příjemné,
pokud my sami i ostatní
v našem okolí jsou
čistí, voňaví, upravení.
V opačném případě se v takové
společnosti cítíme
nepříjemně.

48

A také, že pro správnou
práci a soustředěnost
je důležité udržovat
kolem sebe pořádek!

Takže kromě toho,
že dbáme a pečujeme o své
tělo, dbáme a pečujeme
také o prostředí,
ve kterém žijeme.

49

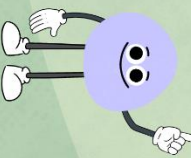
Slušný člověk se obléká podle toho,
kam se zrovna chystá.

Při různých příležitostech volíme
jiné druhy oblečení – jinak se oblékne
do divadla či na koncert filharmonie,
jinak na oslavu narozenin, jinak do školy
a jinak např. na fotbal.

Ať už jdeme kamkoli, naše oblečení
i obutí musí být vždy čisté a upravené.
Špinavé či zpocené oblečení odkládáme
do koše na špinavé prádlo,
nikoli zpátky do skříňe.

Nikdy dům neopustíme ve špinavých botách.

Obuv i oblečení nám musí pěkně padnout
a měly by spolu navzájem ladit.

Na svůj oděv
dáváme pozor
a šetříme jej,
nebyl totiž zadarmo.

52

Člověk má být upravený vždy,
i sám pro sebe, když je doma.

Na doma tedy volíme praktické oblečení
pro volný čas – např. muži košili či tričko
a džíný, ženy kalhoty a tričko nebo mikinu.

Teplákovky, legíny, tílka a funkční trika
jsou oblečením určeným
jen a pouze na sportování.
Rozhodně je nenosíme do společnosti,
tedy ani do školy ne.

Při slavnostnějších příležitostech chlapani
oblékají látkové kalhoty, košili, sako
a šněrovací polobotky.

Děvčata nosí šaty nebo halenku a sukni,
k nim vždy punčochy
a společenskou obuv.

53

Vybarvi, zda se jedná o společensky přijatelné chování či nikoli:

- 1) Stačí mi jednu džínou, pár triček a jsem oblečená pro jakoukoli příležitost.
- 2) Ve sportovních botách můžu chodit všude.
- 3) Do divadla můžu v džínách a triku.
- 4) Za společenské oblečení je u chlapců považováno: látkové kalhoty, košile, vesta nebo sako.
- 5) Pánskou společenskou obuví jsou šněrovací polobotky.
- 6) Ponožky by měly být tak dlouhé, aby nevyukovalo holé lýtko.
- 7) Nezáleží na tom, zda je oblečení čisté a upravené, hlavně že je správně zvolené k dané příležitosti.
- 8) Do školy můžu chodit v teplákovce či legínách.
- 9) Děvčata můžou do divadla nosit k šatům či sukni ponožky a tenisky.

55

54

DO DIVADLA

DÍVKA

CHLAPEC

NA OSLAVU

DÍVKA

CHLAPEC

56

57

NA NÁVŠTĚVU

DÍVKY

CHLAPECI

DO ŠKOLY

DÍVKY

CHLAPECI

58

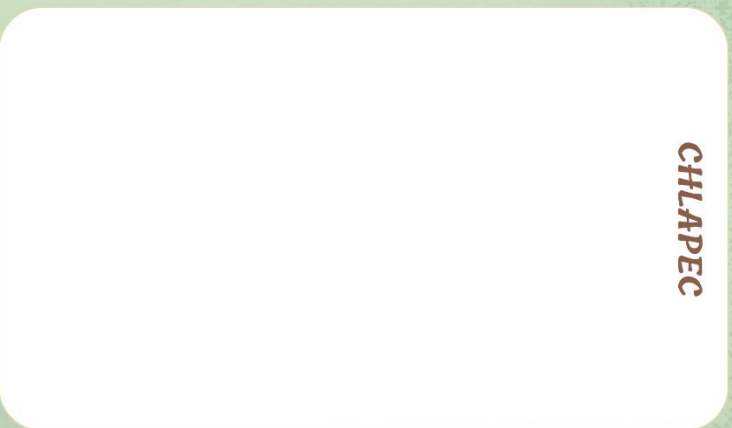
59

NA DOMA a VOLNÝ ČAS

DÍVKY

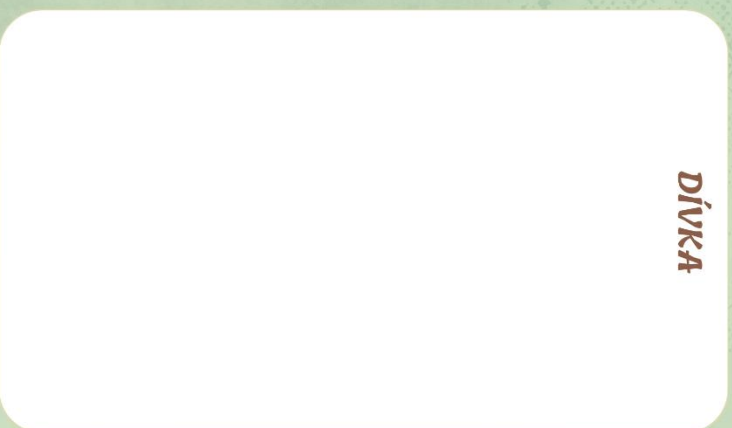

CHLAPECI

NA SPORTOVÁNÍ

DÍVKY

CHLAPECI

60

61

5) Kulturní události

63

Najdi někoho,
kdo ...

... už někdy byl v divadle.	... už někdy byl na oslavě.	... už někdy přinesl na návštěvu dárek hostiteli.
... už někdy byl v kině.	... už někdy byl na svatbě.	... už někdy byl v muzeu.
... už někdy byl na oslavě.	... už někdy byl v restauraci.	... už si někdy uložil v divadle kabátů do šatny.

64

JDEME DO KINA

JDEME NA NÁVŠTĚVU

JDEME DO DIVADLA

JDEME DO RESTAURACE

65

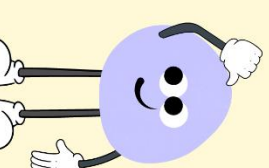
We're going to the theatre.

- U šatny trpělivě vyčkáme ve frontě.
Do kabátu nejprve pomůže obléci chlapec dívce
a poté se obléká sám.
- Důležité je přijít včas.
Alespoň patnáct minut před zahájením představení.
- Chlapci si na sebe vezmou oblek s kravatou
nebo sako, kalhoty a košili, dívky šaty
a všichni obujeme společenskou obuv.
- O přestávce se projdeme do foyer nebo do bufetu.
Takmile se ozve první zvonění, ihned se vracíme zpět
do hlediště.
- Do řady vchází nejprve méně významná osobnost
a usedá vlevo. Všichni procházíme čelem
k ostatním divákům, kteří již sedí.
- Společně odcházíme.
- Minimálně pět minut před zahájením představení
vcházíme do sálu.
- Kabáty odložíme do šatny.
- Takmile zhasnou světla, zmlkne, po celou dobu
představení nehovoříme – rozptýlovalo by to ostatní
diváky kolem nás.
Ze stejného důvodu také nic nekonzumujeme.
- Po ukončení představení hercům zatleskáme,
vyčkáme do posledního potlesku
a poté plynule odcházíme do šatny.

We're going to the cinema.

- Minimálně pět minut před zahájením promítání vcházíme do sálu.
- Takmile zhasnou světla, zmlkne, po celou dobu promítání nehovoříme – rozptylovalo by to ostatní diváky kolem nás. Ze stejného důvodu také nic nekonzumujeme.
- Společně odcházíme.
- Po ukončení promítání počkáme, až skončí titulky.
- Důležité je přijít včas. Alespoň deset minut před zahájením produkce.
- Chlapci si na sebe vezmou kalhoty a košili, dívky šaty nebo halenku a sukni.
- Do řady vchází nejprve méně významná osobnost a usedá vlevo. Všichni procházíme čelem k ostatním divákům, kteří již sedí.
- Počkáme, až ostatní diváci vyjdou z řady a plynule odcházíme ze sálu.

69

68

We're going to visit someone.

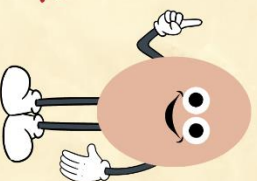
Neupejípáme se, ochutnáme vše, co hostitelka připravila. Poté ji můžeme pochválit, ocenit její práci a snahu.

Bavíme se o tom, co zajímá všechny účastníky. Děti si spolu hrají.

Zásadně chodíme o 10 minut později, než jsme se domluvili.

Dívky obléknou šaty nebo halenku a sukni.

Chlapci kalhoty a košili, kterou mužou doplnit svetrem.

Pokud nejsme u blízkých či kamarádů, tak se nepřezouváme.

Vždy s sebou neseme nějaký dárek – ženám květiny, dětem něco na zub nebo hračku, můžeme vzít také něco do bytu nebo k jídlu či pití.

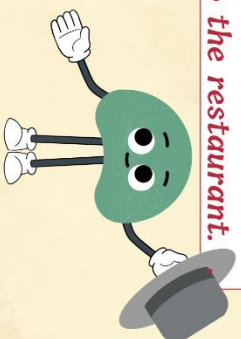
Pokud jsme u blízkých či dobrých přátel, pomůžeme hostitelce, s čím je potřeba.

Po příchodu bychom měli hostitele poctit pochvalou – můžeme např. pochválit nábytek nebo pohostění. Navodíme tím příjemnou atmosféru a hostitelé jsou rádi, že nás pozvali.

Setkání zakončíme my, jakožto hosté. Nezadržujeme se však příliš dlouho, abychom hostitele neobtěžovali.

Poděkujeme, rozloučíme se a odcházíme.

We're going to the restaurant.

- Muž (chlapec) ženě (dívce) pomůže se židli, usadí ji a sedne si až po ní.
- Kabelku ani žádné jiné předměty neodkládáme na stůl. Kabelku položíme za sebe na židli. Pokud je velká, tak k nohám židle, nesmí však překážet obsluze.
- Tako první vstupuje ten, který zná toto prostředí lépe, většinou se však jedná o muže (nebo chlapce).
- V tomto prostředí jsme obsluhováni, proto si nic nebereme sami. O vše požádáme číšníka.
- Máme-li kabát, odložíme jej do šatny nebo na věšák – rozhodně jej nepokládáme na židli.

72

- Místnosti jako první prochází muž (chlapec), přivede ženu (dívku) ke stolu a nabídne jí lepší místo – zády ke stěně.
- Na obsluhu nevoláme ani neluskáme prsty. Číšník přijde sám nebo její můžeme přivolat pohledem.
- Tisť začíná dívka. Time pomalu, bavíme se, nespěcháme, užíváme si daný moment. Dodržujeme všechny zásady správného stolování.
- Při placení necháme obsluze spropitné.
- U stolu se neupravujeme. Pod stolem se nezouváme.
- Testliže se stane nějaká nehoda, neupozorňujeme na ni, nekomentujeme to.
- Společně odcházejme. Na ulici nejprve vychází dívka, za ní chlapec – ten dívka otevře a podrží dveře.

73

6) Stovolání

75

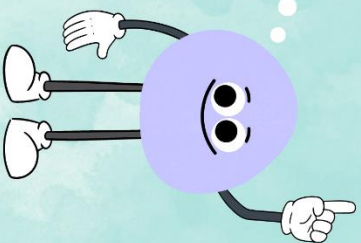
U stolu
se nejlépe ukáže,
jak se umí člověk
chovat.

Jídlo je sice důležité,
ale zahnat hlad
není jediným cílem stolování.
Společný oběd či večeře je samo
o sobě společenskou událostí.

U jídla se nemlaská,
ani nesrská, také u stolu
nesmrkáme apod.
Žvýkáme malá sousta a tak,
aby nás nebylo slyšet.

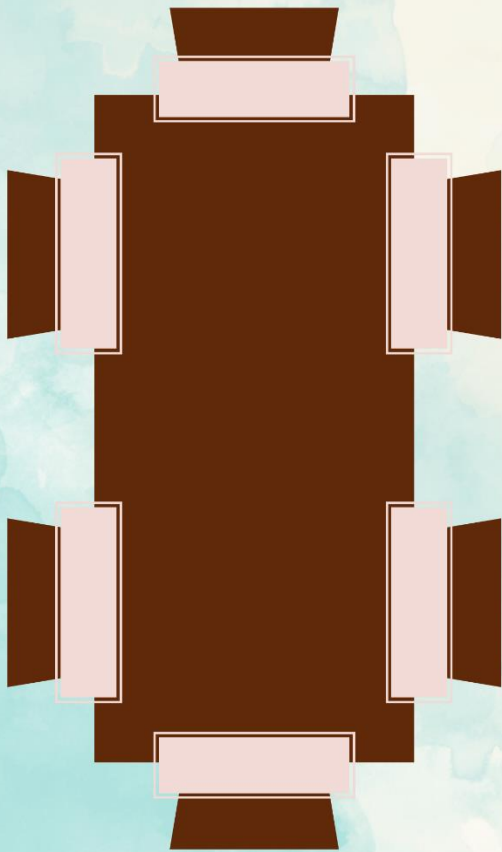
U stolu hovoříme,
nesmíme však mluvit
s plnými ústy.
Jíme pomalu a věnujeme se
konverzaci.

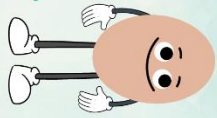
76

77

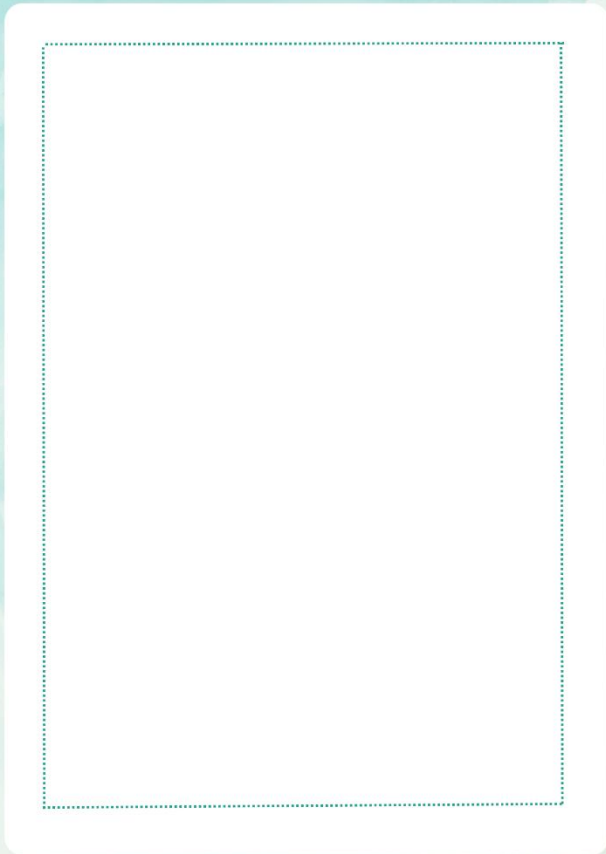
zed'

78

vhod do kuchyně

79

V jídle budu ještě pokračovat, udělal jsem si jen pauzu:

Můžete odnést, dojedl jsem:

Sklenici držím v této části:

Během jídla leží papírový ubrousek:

Během jídla leží látkový ubrousek:

Sklenici držím v této části:

BĚSO - _____ NĚDLA - _____

TELKAHOŠTI - _____

VĚLE - _____ VĚPRA - _____ TAÚS - _____

ÚLST - _____ ČIVOPE - _____

DLEŽI - _____ TIDĚ - _____

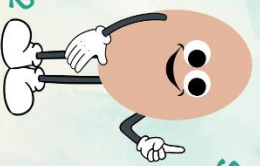
Nejlepší místo u stolu náleží _____ společensky
nejvýznamnější .

Sedíme v přední části _____, zádá máme
vzpřímená, ruce jsou volně opřeny

0 _____.

Stolování zahajuje _____.

82

_____ nekusujeme, ale lámeme

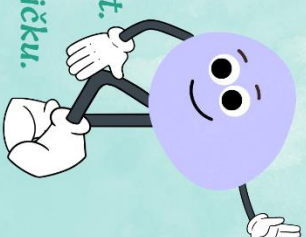
na malé kousky, které ukládáme do úst.

V _____ ruce držíme nůž, v _____ vidličku.

Konce příborů máme ukryté uprostřed _____.

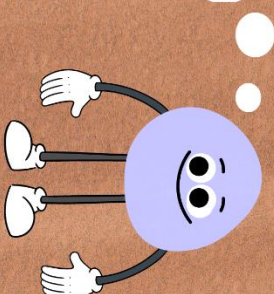
Během jídla, především před pitím, si otíráme
_____ ubrouskem.

Po jídle _____ pomůžou hostitelce s nádobím.

83

Milé děti,
nastal čas na závěrečné
opakování a zhodnocení.

1) SPOLEČENSKÁ VÝZNAMNOST

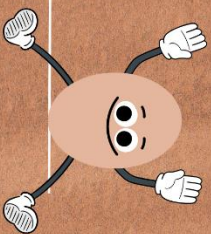
Za společensky významnější osoby jsou považovány:

Tyto osoby mají přednost, to např. znamená, že:

2) KOMUNIKACE

Pokud mluví někdo druhý, tak:

Když někoho potkám nebo se s ním loučím, tak ho:

Pokud něco chci nebo potřebuji, zapomenou:

Když mi někdo pomůže nebo od něj něco dostanu, zapomenou:

Pokud někomu (i neúmyslně) ublížím, či udělám, co se mu nelíbí nebo se nechová správně, tak:

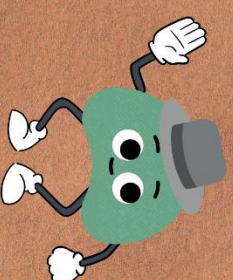
86

Ruku jako první podává společensky:

Nejprve se představuje společensky:

Tykání navrhuje společensky:

Při oslovení si dávám obzvlášť velký pozor, abych nezkomolil nebo nespletl:

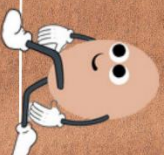
87

3) HYGIENA A POŘÁDEK

Své oblečení udržujeme:

Do každodenní hygieny řadíme:

Kolem sebe, v prostředí, ve kterém žijeme, udržujeme:

88

4) OBLÉKÁNÍ:

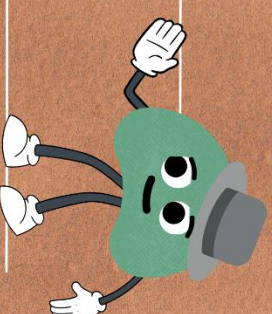
Do divadla si obleču:

Do školy chodím v:

Na návštěvu si obleču:

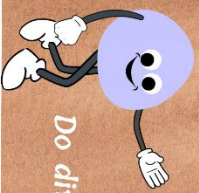
Na sportování si obleču:

Na doma a volný čas nosím:

89

5) KULTURNÍ UDÁLOSTI:

Do divadla přijdeme nejpозději:

V sále vcházíme do řady otočení k ostatním:

V kině po skončení filmu:

Na návštěvě si děti spolu:

V restauraci číšníka přivoláme:

90

6) STOLOVÁNÍ

U stole sedíme vzpřímeně, ruce máme:

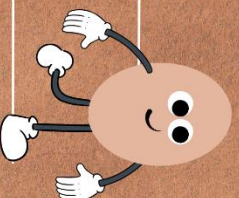
Přístroje při prostírání stolu položíme:

Tako první začíná jíst:

Látkový ubrousek leží při jídle:

Sklenici držím:

91

MOJTE VYZNAMENÁNÍ:

- společenská významnost
- komunikace
- hygiena a pořádek
- oblékání
- kulturní události
- stolování

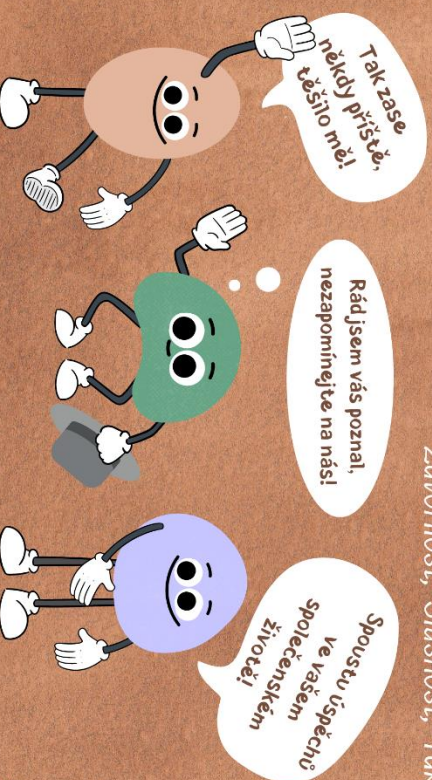

92

Milé děti,
nacházíme se v závěru této naší pracovní knihy. Jsme moc rádi, že jsme měli tu čest se s vámi potkat a blíže seznámit. Věříme, že si naše rady vezmete k srdci a budete se jimi ve svém životě řídit. Přejeme vám spoustu zdaru

a mnoho dobrých
a hlavně slušně vychovaných lidí kolem vás,
se kterými budete mít krásný život!

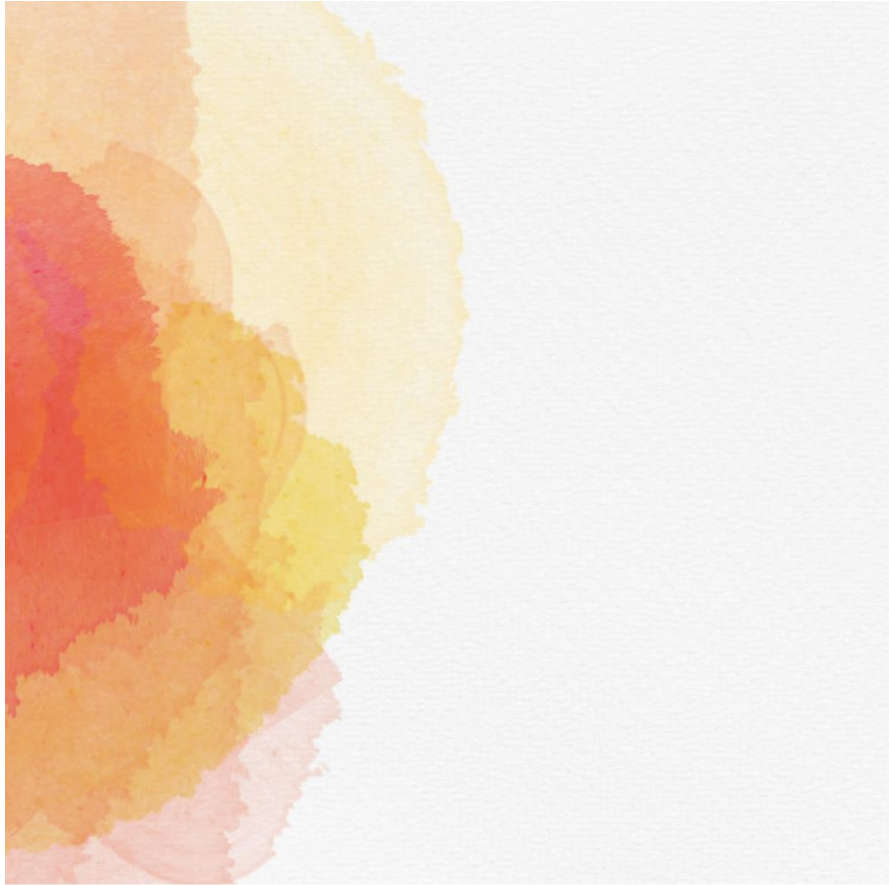
Zdvorilost, Slušnost, Takt

93

LITERATURA:

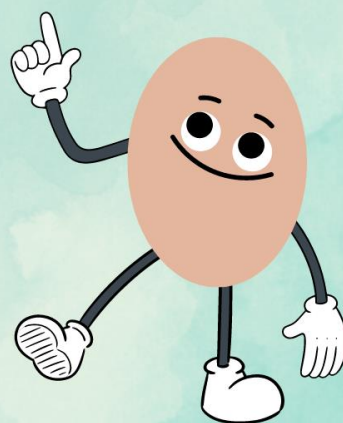
- GUBSKÁ, Marina a Jiří DVOŘÁK. Slabikář slušného chování. Praha: Svotjka & Co., 2002. ISBN 80-7237-553-9.
- GULLOVÁ, Soňa. Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4418-6.
- GUTH-JARROVSKÝ, Jiří Stanislav. Společenský katechismus: poznámky a úvahy o tom, kterák obcovati s lidmi vůbeca za různých okolností a s různými lidmi zvláště tak, aby styk byl nám a jim milý a příjemný. Praha: Hejda a Tuček, 1921.
- RUSKOVÁ, Dagmar. Přehled evropských dějin kultury a umění: Kapitoly o kultuře chování a jednání. 4. vyd. Hradec Králové: Gaudemannus, 2009. ISBN 978-80-7435-027-6.
- ŠPAČEK, Ladislav. Dědečku, už chodím do školy: etiketa a etika pro děti od 6 let. Ilustroval Jana FERNANDES. Praha: Mladá fronta, 2016. ISBN 978-80-204-4117-1.
- ŠPAČEK, Ladislav. Malá kniha etikety pro celou rodinu. Praha: Mladá fronta, 2010. Malá kniha etikety. ISBN 978-80-204-2219-4.
- ŠPAČEK, Ladislav. Špaček v porcelánu, aneb, Etiketa, volel. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2442-6.
- ŠPAČEK, Ladislav. Tereza: etiketa pro dívky. Ilustroval Martina PAVLOVÁ. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3259-9.
- ŠPAČEK, Ladislav a Ambra LABAN. Rokový výlety do historie: etiketa pro školáčky. Ilustroval Markéta VYDROVÁ. [Praha]: Ladislav Špaček, 2018. ISBN 978-80-270-4033-9.

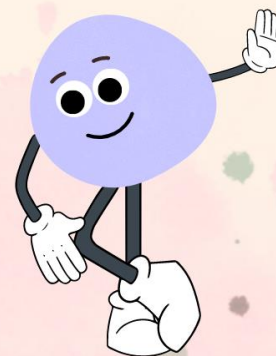

4.3 Metodická příručka pro učitele

Tato kniha patří:

Úvodní slovo:

Vážené kolegyně, vážení kolegové,
dostává se Vám do rukou metodická příručka k pracovnímu sešitu,
jež děti provází napříč základy etikety.

Každý člověk, ať už je vzdělaný, působící na vyšších pozicích,
sečtělý, či naopak bez vzdělání, nebo ten, který v životě nepřečetl
žádnou knihu, každý z nich bude ve společnosti stejně oblíbený,
pokud bude vědět, co se sluší a patří, jeho chování bude ohleduplné
a společensky přípustné. A stejně tak je tomu i u dětí a v dětském
kolektivu. Kdo se umí správně chovat k sobě, druhým i svému okolí,
má své nezaměnitelné místo v jakékoli společnosti. Proto je etiketa
nedílnou součástí každodenního života jakéhokoli člověka.

A právě z tohoto důvodu vznikly tyto materiály, které držíte
ve svých rukou.

Sešit je určen dětem prvních až třetích tříd. Dle věku je však
potřeba jeho obsah přizpůsobovat. U prvňáčků doporučuji zařadit
až na konci školního roku, v momentě, kdy ovládají čtení a psaní celé
abecedy. Také budou potřebovat větší míru Vaší asistence a delší
časovou dotaci než ročníky starší.

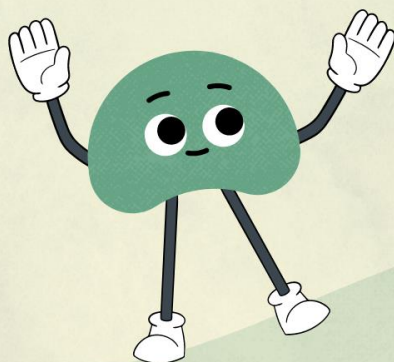
Materiály, či alespoň některé aktivity z nich, lze také využít
u ročníků starších – čtvrtých a pátých, ty by měly zvládnout většinu
úkolů samostatně, rychleji a bez Vaší větší nápomoci. Některé aktivity
však pro ně mohou být již příliš "dětské" či snadné, proto je jejich
zařazení na vašem zvážení.

Přeji, ať se Vám vaše práce vydaří, děti ocení vaše úsilí
a především Vás odmění svým zdvořilým, slušným a taktním chováním,
ve kterém jim, věřím, budete krásným vzorem.

OBSAH:

Úvod	1
1) Společenská významnost	7
2) Komunikace	13
3) Hygiena a pořádek	41
4) Oblékání	51
5) Kulturní události	63
6) Stolování	75
Závěr	85

Přílohy

Vysvětlivky:

aktivita zadána i v pracovních sešitech pro děti

aktivita, která není zadána v pracovních sešitech pro děti

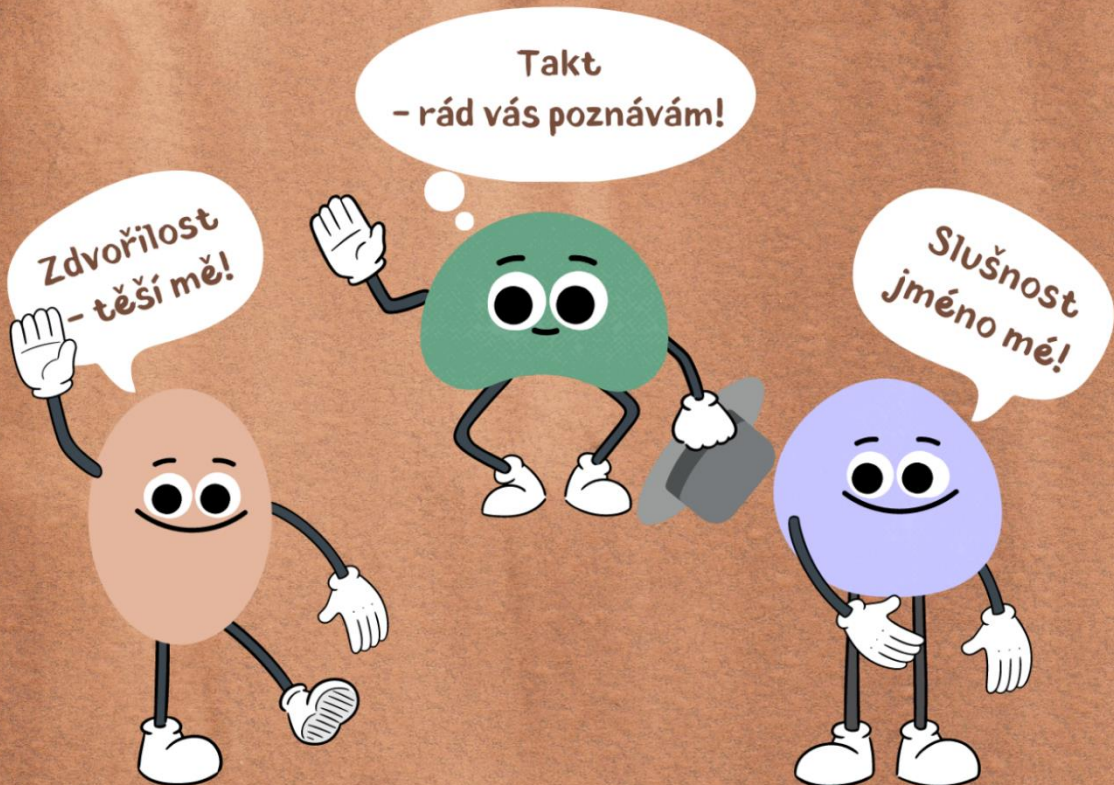

časová náročnost

komentář

Milé děti,
dovolte, abychom se vám představili.
Jsme tři sourozenci, trojčata,
a jmenujeme se
Zdvořilost, Slušnost a Takt.

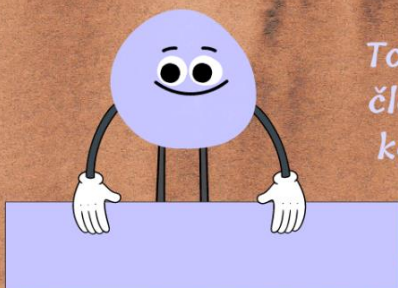

2 min.

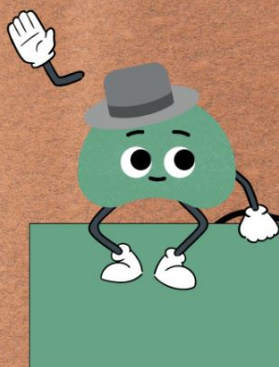
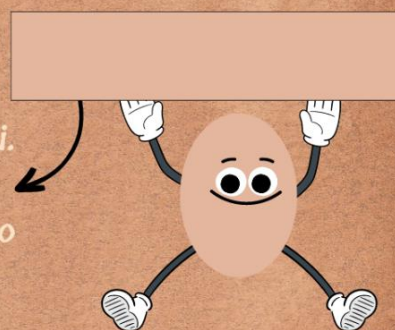
Společná četba.

A co že vlastně ta naše jména znamenají?

Toto jméno v sobě skrývá způsob chování člověka ve společnosti, které se líbí všem kolem nás, je to takové chování, kterým nikdy nikomu neublížíme.

Já jsem úmyslným vyjádřením slušnosti. Tím, co lze vidět, když se každý z vás chová slušně, všechny skutky správného chování ve společnosti.

Mé jméno bude pro vás možná nejsložitější. Nejsem totiž tím stejným, co můžete znát z hudební výchovy.

Já jsem něco, co se člověk nemůže naučit, něco, s čím se narodí. Tsem umění. Takový jemný cit, který zvaží a ukáže, jaká pravidla, v jaké míře a kdy správně využít. Člověk, který můj cit neposlouchá, je netaktní, tedy neslušný.

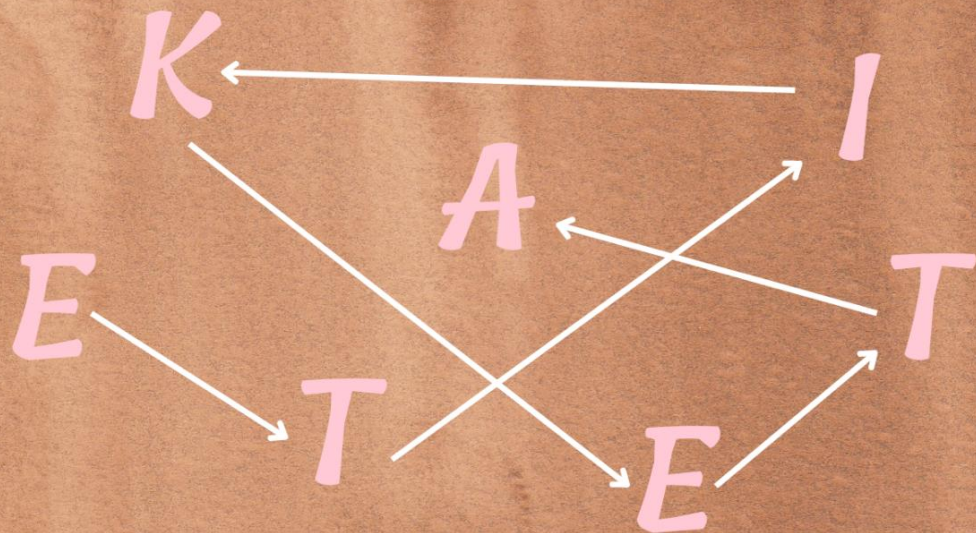

10 min.

Společná četba, žáci postupně doplňují do rámečků jména postav (dle obr. na předchozí straně). Následuje řízená diskuse, při které učitel žákům objasňuje významy pro ně neznámých slov, znovu slovy dětí zopakuje, přiblíží významy pojmů – slušnost (způsob chování, jak se člověk chová), zdvořilost (jednotlivé skutky, to, co vidíme, vnímáme) a takt (sídlí v hlavě, v mozku – hodnotí, zvažuje, balancuje, rozhoduje.).

Nás už znáte,
ted' bychom vám však ještě chtěli představit
naši maminku.

Maminka se jmenuje: Etiketa

5 min.

Samostatná práce žáků – spojením písmen podle šipek získáme slovo *Etiketa*, to zapíšeme na linku. Pro mladší náповěda: Začni písmenem, ke kterému nevede žádná šipka, vede pouze od něj dál, a konči písmenem, od kterého šipka dál nevede, pouze k němu.

*A stejně jako jména každého z nás,
i jméno naší maminky má svůj význam.*

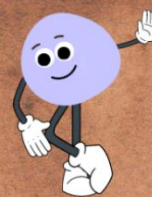
*Význam jména naší maminky si můžeme představit
jako takový balíček. Je naplněný pravidly, zvyklostmi
a tradicemi slušného chování. Jeho obsah lidem
umožňuje chránit se před úrazy, a to úrazy
společenskými.*

10 min.

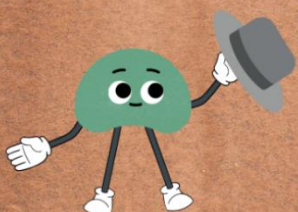
Společná četba, následně probíhá řízená diskuse věnována rozboru jednotlivých slov uvnitř obrázku
- co si žáci pod nimi představují, co dané pojmy znamenají
- uvádíme příklady, mluvíme jazykem blízkým dětem, aby pochopily - snažíme se co nejvíce zapojit je, pokud někdo zná význam, vysvětlí ostatním, uvede příklad.
Mezi témata diskuse přidáme také otázku: "Co je to společenský úraz?" Necháme děti se zamyslet, uvést příklad, případně doplníme vysvětlením, vlastním příkladem.

Na světě pobýváme již spoustu let. Někdy nás lidé mezi sebe brali více, někdy si nás všímali méně, stejně tak je to i v současné společnosti. Pro některé jsme součástí každodenního života, jiní se s námi ještě nesečkali.

Naším velkým přáním je poznat a kamarádit se s co nejvíce lidmi. Víme totiž, že jim dokážeme jejich život usnadnit a zpříjemnit.

A hlavně umíme zařídit, že každý, kdo se bude kamarádit s námi, bude mít i spoustu dalších kamarádů po celý život. Díky nám bude totiž mezi ostatními oblíbený.

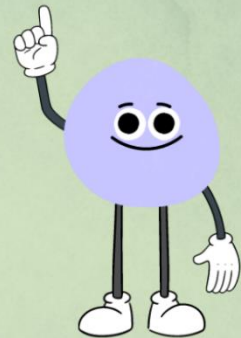
3 min.

Společná četba. Shrnutí, případný komentář, dovysvětlení.

1) Společenská významnost

V současné době jsou si již ve většině zemí našeho světa lidé před zákonem rovni. Stále však dodržujeme dlouholetou tradici, která nás zavazuje k větší úctě k některým lidem.

Jsou to:

⠠	⠠	⠠	⠠
Ž	E	N	Y

⠠	⠠	⠠	⠠	⠠	⠠
S	T	A	R	Š	Í

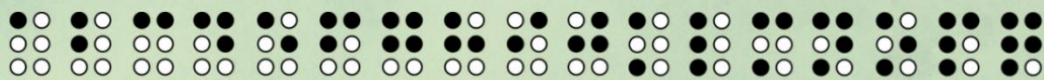
⠠	⠠	⠠	⠠	⠠	⠠	⠠	⠠	⠠
N	A	D	Ř	Í	Z	E	N	Í

15 min.

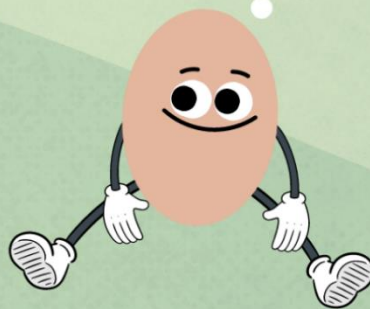
Společná četba úvodního odstavce, následuje samostatná práce žáků. Za pomoci klíče na následující straně žáci doplňují do tabulky písmena, po přečtení tří slov z tabulky zjistí, které tři skupiny lidí jsou ve společnosti považovány za významnější. Následuje diskuse na téma: "Proč jsou tito lidé důležitější?"

A B C D E F G H I J K L M N O P Q

R S T U V W X Y Z

Ohleduplně se také chováme i k maminkám s dětmi, hendikepovaným lidem, starým lidem či invalidům.

Tito lidé jsou společensky významnějšími, mají tedy přednost - např. nabídneme jim pohodlnější místo, pustíme je do dvěří, sedí či stojí po pravé straně atd.

Písmo, které máme v nápovědě a které používají nevidomí lidé nazýváme:

Braillovo písmo

10 min.

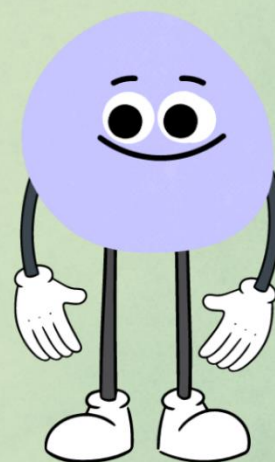

Společná četba. Dovysvětlení složitějších/neznámých pojmů - člověk s hendikepem, invalida, ...

Zmínka o klíči k tajence - otázka na děti, zda by věděly, o jaké písmo/abecedu se jedná - Braillovo písmo, používají jej lidé s handicapem - nevidomí. Doporučuji také vysvětlit či ještě lépe ukázat, jak Braillovo písmo funguje (zavřít oči a zkoušet hmatem rozeznávat).

Znovu shrneme, zopakujeme, vyjmenujeme, jaké přednosti mají společensky významnější osoby.

Ještě
jednou prosím,
jak že to tedy jde
za sebou?

ŽENA

STARŠÍ

NADŘÍZENÝ

15 min.

Společná četba.

Pantomima: Žáci po dvojicích chodí k tabuli, učitel oběma zadá společenskou roli (starší člověk x teenager, ředitel x podřízený, žena x muž, ...).

Tuto roli žáci následně předvádí, ztvárňují ostatním. Ostatní žáci určují, který ze dvojice zastává roli společensky významnější osoby.

Pojďme si to tedy společně shrnout!

Zakroužkuj správnou odpověď:

	ANO	NE
1) Dveře otevře a podrží žena muži.	C	☒ V
2) Holka jde vpravo a kluk vlevo.	☒ Ý	H
3) Jako první pozdraví mladší staršího.	☒ B	Y
4) Své místo nabídne starší mladšímu.	B	☒ O
5) Do dvěří vchází nejprve nadřízený.	☒ R	N
6) Lepší místo je určeno mužům, ne ženám.	Ě	☒ N
7) K nemocným a starým lidem se chováme ohleduplněji.	☒ Ě	!

**Společenskou významnost
ovládám: V Ý B O R N Ě !**

5 min.

Lze pracovat společně či samostatně. Žáci čtou tvrzení, rozhodují se, zda je pravdivé či nikoli. Dle svého rozhodnutí zakroužkují písmeno v daném sloupečku. Zakroužkovaná písmena doplňují na linky tajenky.

Uzavření, shrnutí kapitoly - např. otázky typu:

"Co si odnášíme z této kapitoly?", "Co jsme se naučili?",

"Které osoby jsou považovány za společensky významnější?"

"Jaká mají privilegia - uveďte příklad."

2) *Komunikace*

**Milé děti,
ráda bych vám teď začala
vyprávět příběh.**

V jedné školní třídě byly děti, které spolu nevycházely moc dobře.

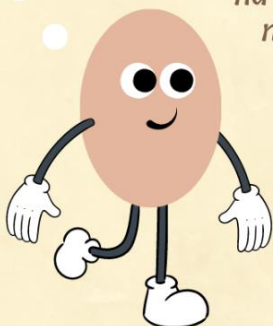
Některé z nich byly hodné, uctivé, chovaly se slušně a ctily pravidla a zásady společenského chování. Můžeme jim říkat třeba Správnáci.

Druhá část dětí však na tom byla hůře. Etiketa jim nic neříkala, protože tu je nikdo nenaučil. Nebyly ohleduplné, zdvořilé, taktní, ani slušné, a s těmito Nevychovánky bylo těžké pořízení.

Představte si například takovouto situaci: snažíte se svému kamarádovi říct, jak jste včera oslavili vaše narozeniny nebo jakou novou hračku vám rodiče koupili nebo se potřebujete na něco zeptat paní učitelky, protože jste ji neslyšeli, či něčemu nerozumíte.

Jenže to nejde!

Ten, na koho mluvíte, vás sotva slyší, natož aby rozuměl každému vašemu slovu. A proč? Protože některý, nebo dokonce všichni Neslušňáci jsou hluční, pořád křičí a vykřikují a sotva vás pustí ke slovu, hned vám skočí do řeči.

10 min.

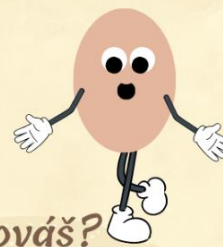

Společná či samostatná četba.

Vyprávění: Učitel poté navazuje svým vyprávěním: "Teď si, děti, každý z vás, představte, že jste u nás ve třídě a už se moc těšíte na to, jak svým spolužákům povyprávíte, jakou jste včera měli krásnou narozeninovou oslavu - dostali jste hračku, kterou jste si přáli, maminka vám upekla ten nejkrásnější dort, sešla se celá vaše rodina a moc dobře jste se bavili, všichni si to náramně užili. Plni svých dojmů se otočíte na svého kamaráda a začínáte mu vyprávět o tom, jakou jste včera měli narozeninovou oslavu, jenže než se stihnete dostat k tomu, jak to probíhalo a co jste všechno dostali, tak už vám do řeči skočí např. (jméno), vzadu ve třídě se dohadují (jméno) s (jméno), na vás už pokřikuje (jméno), který právě přišel. Nastane takový hluk a zmatek, že už vás vlastně vůbec nikdo neslyší a mluvíte si sami pro sebe."

*Představ si, že se ocitneš v situaci,
kdy mluvíš a ostatní Ti neustále skáčou do řeči
a překřikují Tě, napiš, jak by ses cítil:*

*Stává se Ti to?
Pokud ano, jak se v takové situaci zachováš?*

*Skáčeš někdy do řeči ostatním i Ty sám?
Pokud ano, proč to děláš?*

5 min.

*Žáci samostatně odpovídají na otázky dle vlastního citění.
V první otázce lze odkázat na příběh, který byl vyprávěn
učitelem, pro lepší představu.*

*Následně můžeme na základě odpovědí dětí vytvořit diskusi,
je však nutné pracovat opatrně, s citem, a v bezpečném
třídním klimatu.*

Jak ses cítil, když ses snažil ostatním spolužákům něco sdělit a neustále Tě někdo přerušoval a překřikoval?

Své pocity namaluj:

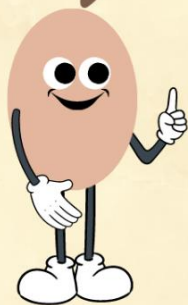
20 min.

Hra: Učitel vybere jednoho žáka, tomu předloží text, který má svým spolužákům sdělit - přečíst (např. příběh z knihy o slušném chování). Vybere také ještě další žáky, kteří budou mít za úkol vykřikovat, překřikovat, skákat do řeči tomu, kdo mluví. Opakujeme tolikrát, kolik žáků je ve třídě - dle toho také přizpůsobíme časovou dotaci pro každého z nich.

Žáci samostatně malují obrázek na základě pocitů z předchozí aktivity.

Co nám z toho
tedy vyplývá?

Slova z bublin doplň do textu:

Skákat do řeči někomu,
kdo právě mluví,
je považováno

za *neslušné* ..

Takovým chováním přivádíme
daného člověka do velmi
..... *nepříjemné* situace.

Úctu druhému projevíme tím,
že jej *vyslechneme* a sami
budeme reagovat až po té,
co sám svůj projev *ukončí* ..

vyslechneme

neslušné

ukončí

nepříjemné

5 min.

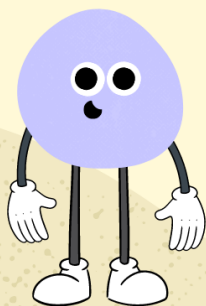

Společně či samostatně žáci doplňují slova z nabídky do textu.

**Tentokrát budu v příběhu
třídy Správnáků a Nevychovánků
pokračovat já.**

● Těžké to s nimi měly nejen děti a paní učitelka ve třídě,
ale také všichni ostatní na celé jejich škole.

Když přišli Nevychovávanci ráno do školy, jedině, na co se
zmohli, byl úšklebek. Potkali-li někoho na chodbě,
bez povšimnutí kolem něho prošli. Ze školy
odcházeli bez rozloučení.

Odpoledne na ulici jakoby vás ani neviděli,
což se lidem nelíbilo a někteří je občas mýjeli
se slovy: "BÚÚ", ale ani tak jim nedocházelo,
co se v daný okamžik sluší a patří.

Všichni kolem z nich byli nešťastní,
hlavně jejich spolužáci a ze všech nejvíce jejich
paní učitelka.

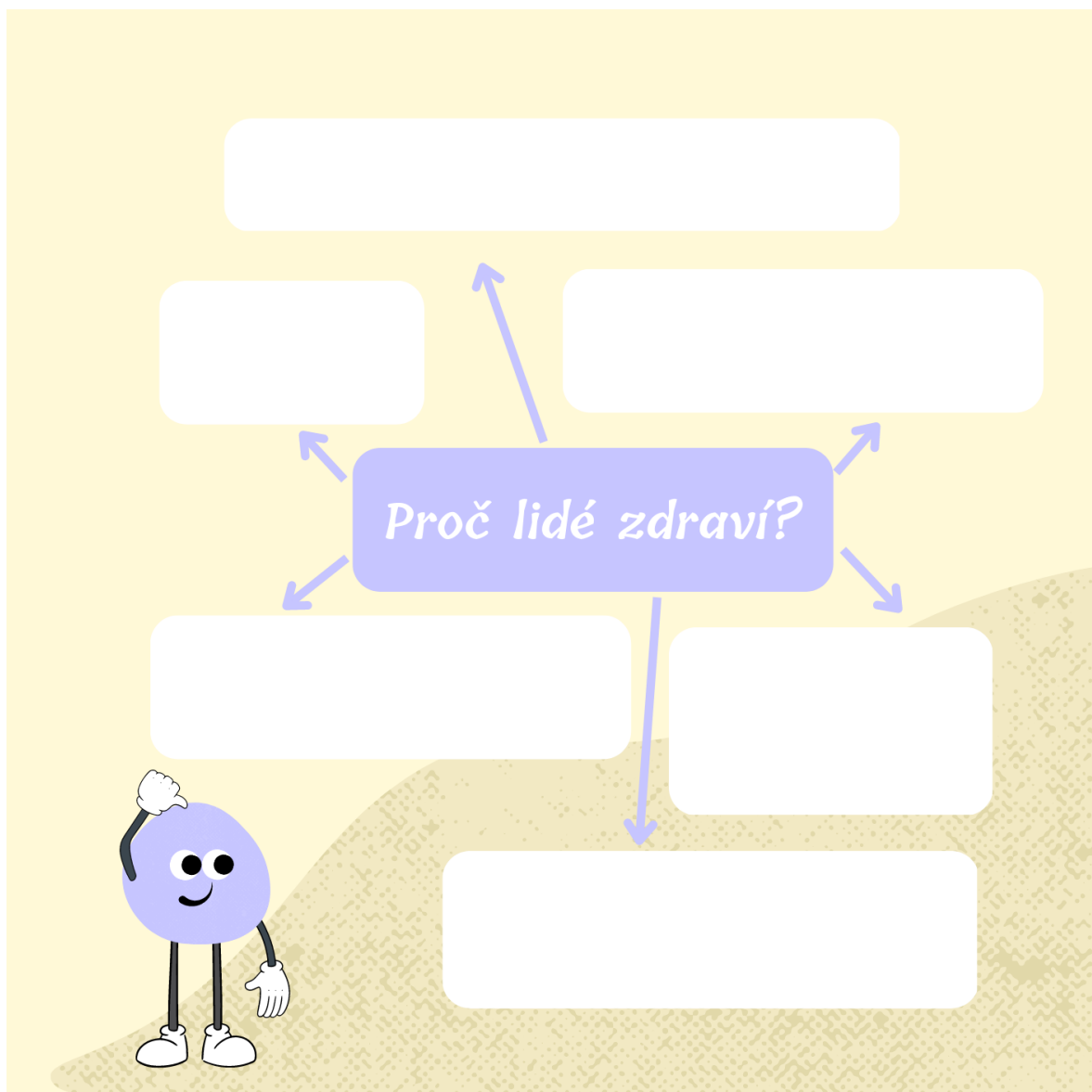
**Co myslíte, o čem je řeč?
Na co Nevychovávanci
zapomínali?**

5 min.

Společná či samostatná četba.
Může následovat krátké shrnutí textu, vytažení podstatných
bodů.

10 min.

Žáci se nejprve každý sám zamyslí nad otázkou "Proč lidé zdraví?", své myšlenky zapisují do bublin. Poté společně všichni své nápady sdílíme, učitel všechny zapisuje na tabuli.

Příloha 1

Karty rozstříháme. Poté je učitel ukazuje žákům a pokládá jim otázky sepsané na druhé straně karty. Žáci pozorují, poslouchají a odpovídají.

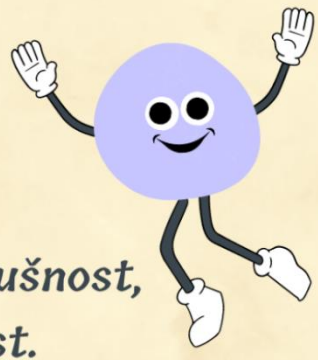
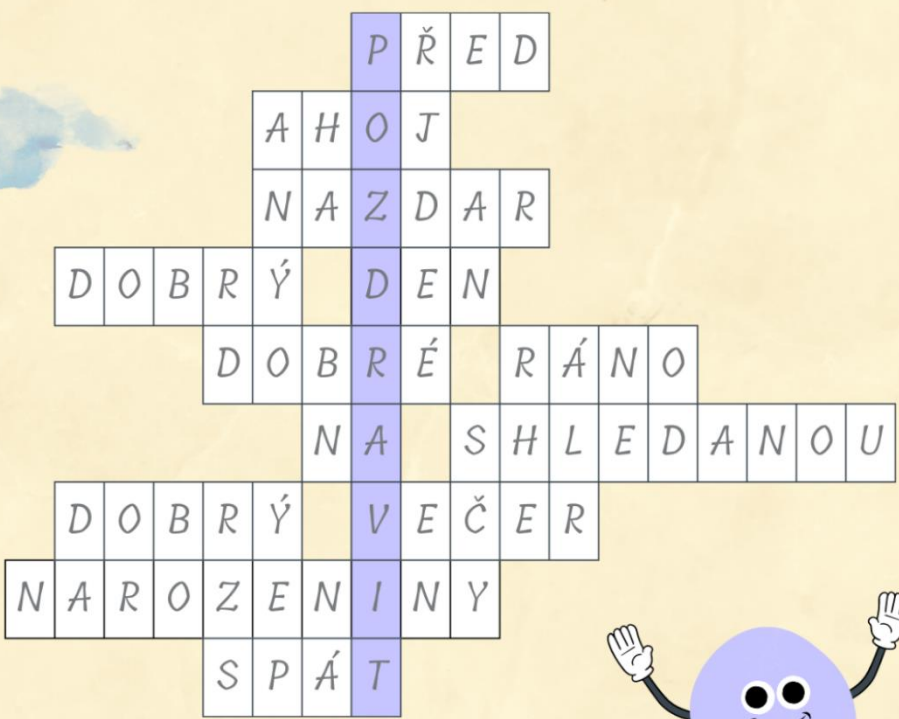

Hra v rolích: Pracujeme na stejném principu jako při obrázkové ukázce. Žákům rozdělíme role, stejné situace, jako byly na obrázcích modelují vybraní žáci před ostatními, v jednotlivých situacích se prostřídají.

Vynechaná slova doplň do křížovky:

1. jídlem si přejeme: "Dobrou chuť".
2. Kamarády zdravíme "....."
3. nebo třeba "....." .
4. Dospělého na ulici pozdravíme "..... ..".
5. "..... .." pozdravíme paní učitelku při příchodu do školy.
6. Při odchodu zdravíme: "..... ..".
7. Pokud někoho potkáme po setmění, pozdravíme: "..... ..".
8. "Všechno nejlepší" přejeme, když člověk slaví
9. Než jdeme popřejeme si: "Dobrou noc".

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.

„..... *POZDRAVIT* je slušnost,
odpovědět je povinnost.

 10 min.

 Žáci samostatně vypracovávají křížovku, opakují přitom pozdravy a přání. Vyplněnou tajenku zapíší na prázdnou linku. Následně společně zkontrolujeme.

**Přebírám slovo od Slušnosti,
poslouchejte:**

Kromě toho, že Nevychovávanci skákali druhým do řeči, vykřikovali a neuměli pozdravit, postrádali také ještě další důležitou schopnost. Nepoužívali kouzelná slovíčka.

Často se jim tak stávalo, že je lidé neslyšeli, pokud něco potřebovali, nebo jim nepomáhali tak rádi, s takovou ochotou a nadšením, jako jiným.

Když se snažíte, uděláte pro druhého, co můžete, věnujete mu svůj čas nebo úsilí a on vám pak ani nepoděkuje, neocení, co jste pro něj udělali, příště se vám to už dělat nechce. O to víc ne, pokud vás neumí ani poprosit, nemáte to zapotřebí, když si toho ten druhý neváží.

Veškeré jejich chování vedlo k tomu, že tito Nevychovávanci neměli nakonec vůbec žádné kamarády. Ani mezi sebou.

5 min.

Společná či samostatná četba.
Může následovat krátké shrnutí textu, vytažení podstatných bodů.

Vzpomeň si na poslední situaci, kdy jsi někoho o něco poprosil či někomu poděkoval:

Pracujte ve dvojicích a vypište situace, ve kterých o něco žádáte:

Pracujte ve dvojicích a vypiště situace, ve kterých za něco děkujete:

10 min.

První otázku žáci vypracovávají samostatně, následující dvě již vypracují ve dvojicích. Poté se ptáme na jejich odpovědi, které vedou ke společné diskusi.

Ráda bych vás požádala.

Prosím.

Mnohokráte děkuji.

Děkuji.

Mohl bych poprosit.

Prosila bych ...

S díky.

Mohla bych požádat.

Jste velmi laskav.

Vřelé díky.

Byl byste tak laskav ...

Jsem Vám velmi vděčná.

10 min.

Společně přečteme jednotlivá slova a slovní spojení či věty.

Modelové situace: Učitel zadává žákům různé modelové situace (např. "Jdu si koupit zmrzlinu, co řeknu paní prodavačce?, Sedím v restauraci a objednávám si jídlo, jak bude znít můj rozhovor s číšníkem?, Přinesou mi v restauraci jídlo, jak reaguji? Potřebuji pomoci s úkolem, co udělám? Potřebuji pomoci podat knihu z poličky, co udělám?" ...), žáci formulují, jak by v takové situaci měla vypadat správná konverzace, využívají výše uvedených slov, spojení, vět. Stejným způsobem poukážeme i na to, co je špatně, jak se člověk chovat nesmí.

Slova, slovní spojení a věty z vedlejší stránky rozděl na prosby a poděkování a zapiš do bílých rámečků:

PROSBA

Prosím.

Ráda bych vás požádala.

Mohl bych poprosit.

Byl byste tak laskav ...

Jsem Vám velmi vděčná.

Prosila bych ...

Mohla bych požádat.

PODĚKOVÁNÍ

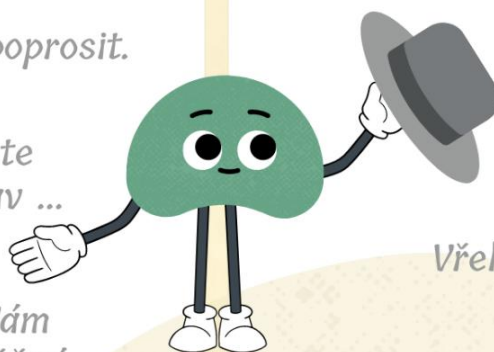
Děkuji.

Mnohokráte děkuji.

S díky.

Vřelé díky.

Jste velmi laskav.

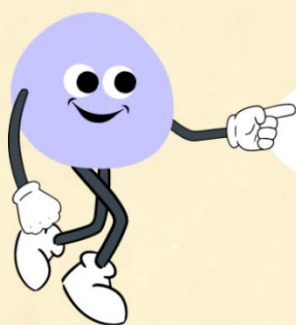
15 min.

Na základě předchozí aktivity žáci rozdělí slova, spojení a věty do dvou okýnek podle toho, zda se jedná o vyjádření prosby či poděkování.

Komunikační kruh: Žáci mají možnost poděkovat svým spolužákům, dle jejich vlastních pocitů, potřeb, či je o něco poprosit. Mluví však pouze jeden, který má v ruce předem zvolený předmět. Je potřeba dbát na navození příjemné, klidné a bezpečné atmosféry před zahájením aktivity. Učitel také žákům zdůrazní, že každý má jiný názor, přístup, zkušenost, každý věci vidí, cítí a vnímá jinak, proto je velmi důležité, aby jeden druhého respektoval, toleroval, navzájem se sobě neposmívali.

**A jak to vlastně dopadlo?
Pokračujme dál:**

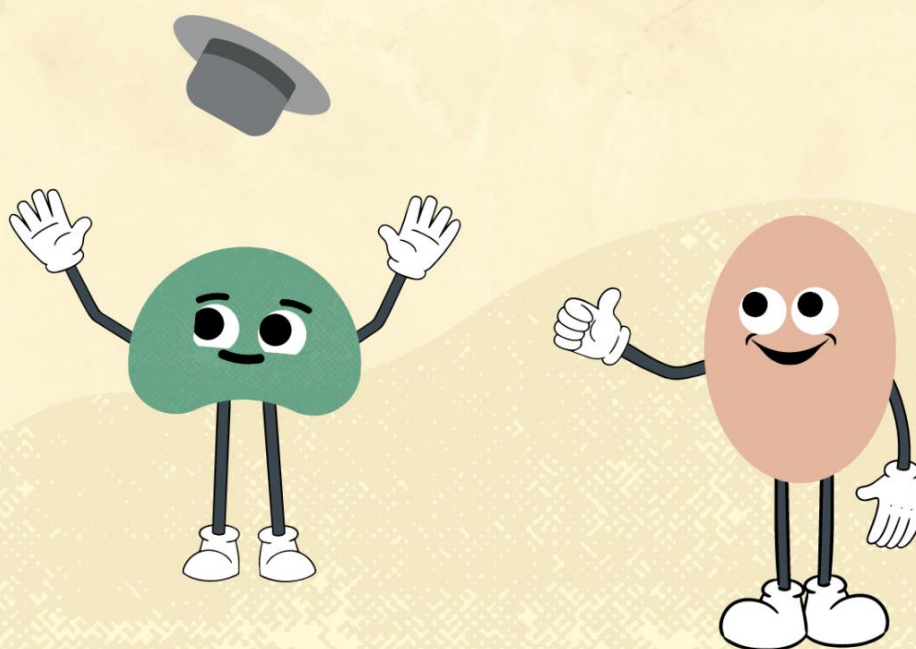
Situace ve třídě už byla opravdu neúnosná, a tak se paní učitelka rozhodla ji jednou provždy vyřešit.

Společně s dětmi se dohodla, že na pomoc zavolají nás tři – Slušnost, Zdvorilost a Takt. My jsme všem objasnili proč a jak moc je důležitá etiketa a jak se správně chovat.

Nevychovanci si tak postupně začali osvojovat všechny zásady, tradice, zvyklosti a pravidla. Ostatní se v nich spolu s nimi upevňovali ještě více.

Nakonec Nevychovanci uznali svou chybu, že se nechovali, jak měli, a všem se upřímně omluvili. Ostatní, když viděli, jak je to mrzí a jak se snaží, jim odpustili.

A najednou se celá třída začala proměňovat, už se nedělila na děti slušně vychované a Nevychovánky. Každý do jednoho, díky etiketě, vzájemné omluvě a odpuštění, byl hoden titulu Správňák, protože věděl, co je správné – jak se správně chovat.

10 min.

Společná či samostatná četba.

Může následovat krátké shrnutí textu, vytažení podstatných bodů.

Ublížení a následnou omluvu a odpuštění můžeme dětem ukázat na následujícím příkladu: jeden z kamarádů druhému ublíží (např. omylem nedopatřením vezme jeho pastelku či jej při rozhazování rukama bouchne apod.), tím jakoby postaví mezi ně zeď (využijeme kostek, stavebnic, polštářů apod.), omluvou ("kladivo" s nápisem omluva) je však zeď rozbořena a kamarádi na sebe opět hezky vidí a mají volnou cestu jeden ke druhému.

27

V	M	Š	N	E	Ň	I	M	O	R	P	M
I	R	T	E	E	P	A	R	D	O	N	M
J	Z	Ě	Z	T	M	O	I	E	T	O	E
E	Í	P	L	Ť	O	M	S	S	L	M	S
M	M	R	O	S	O	L	V	E	Y	L	J
I	Ě	O	B	U	L	O	Z	T	E	U	L
T	T	M	S	P	V	U	Y	B	J	V	Ě
O	O	I	E	D	Á	V	D	O	Ř	T	T
L	I	Ň	T	O	D	Á	R	L	U	E	H
Í	H	T	Ý	M	L	M	I	Z	D	M	C
T	E	E	M	O	M	S	L	E	U	Ě	E
O	D	P	U	S	Ť	E	V	N	U	.	N

V osmisměrce najdi tato slova a slovní spojení,
zbylá písmena zapiš na prázdné řádky:

PROMIŇ
ODPUŠŤ
PARDON
PROMIŇTE
ODPUŠŤTE
NEZLOB SE
MRZÍ MĚ TO
UMLUVTE MĚ
NEZLOBTE SE
JE MI TO LÍTO
OMLOUVÁM SE
NECHTĚL JSEM

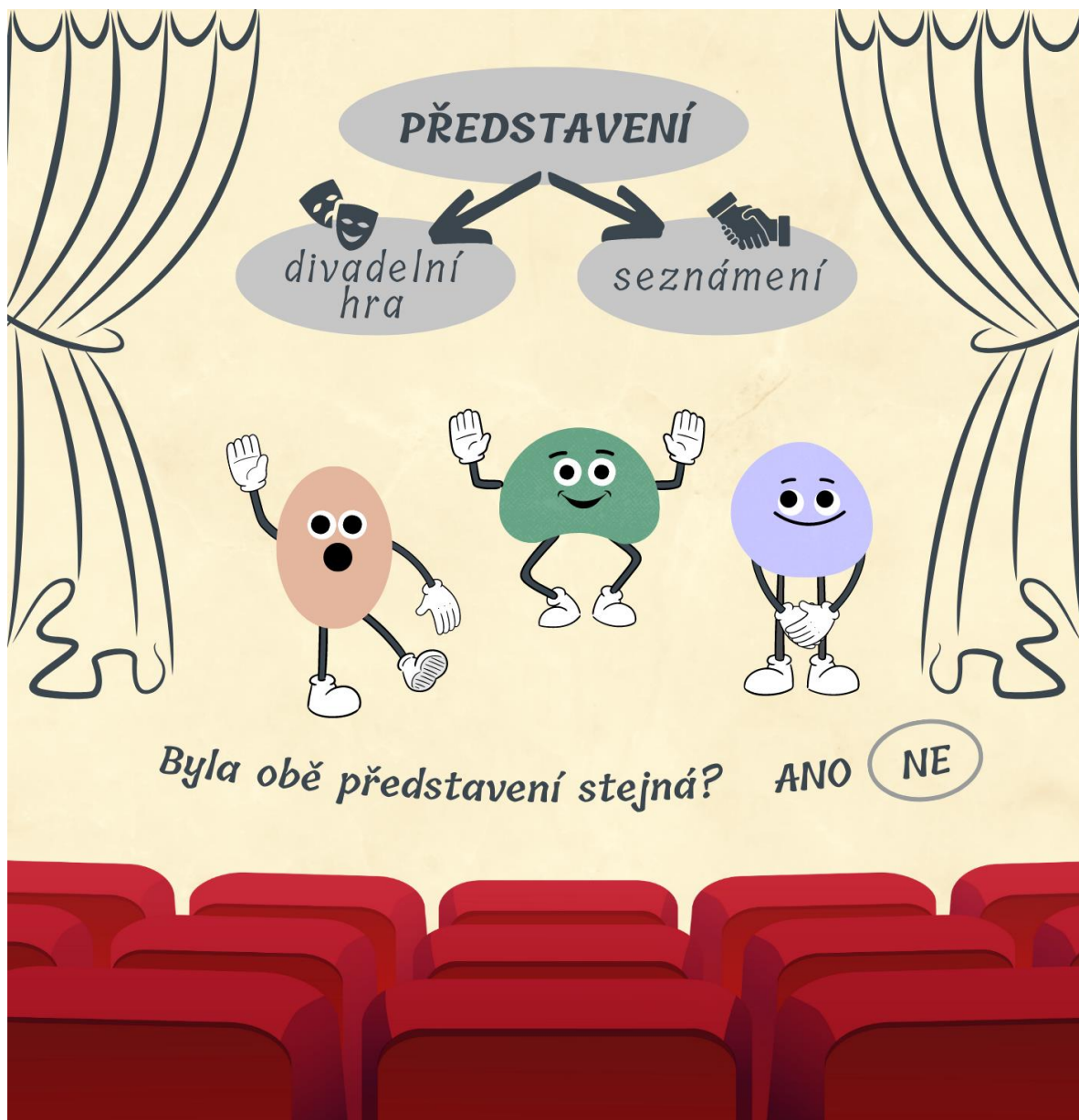
VŠEMI
TĚMITO
SLOVY
MŮŽEME
VYJÁDŘIT
DRUHÝM
LIDEM
OMLUVU .

15 min.

V osmiměrce žáci hledají a vyškrtávají slova a slovní spojení uvedená na stránce. Ze zbylých písmen získají tajenku, kterou zapiší na prázdné řádky.

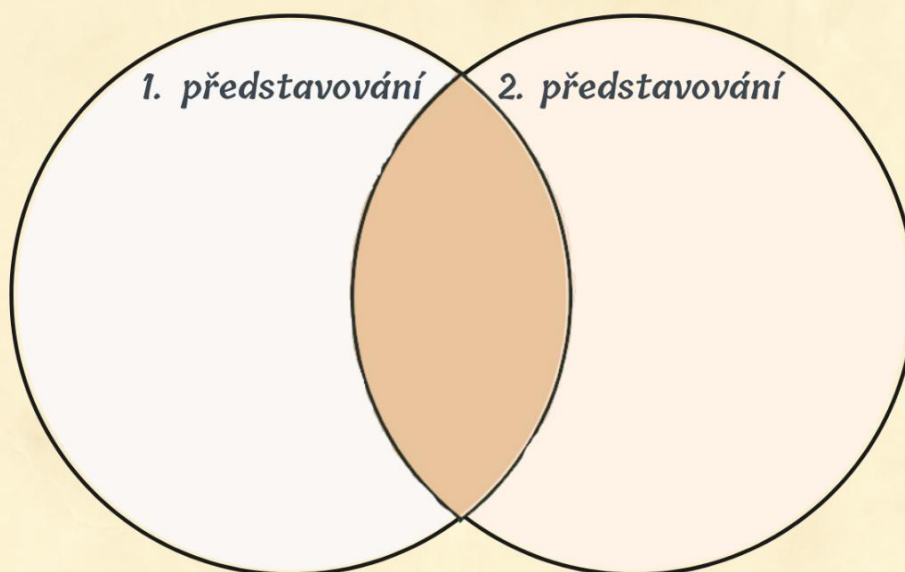
15 min.

Začneme se slovem představení - má dva významy, ptáme se dětí, o jaké dva významy jde - jak říkáme těmto slovům? - SOUZVUČNÁ - uveď další příklady (září, matička, los, ...).

Video: Žáci shlédnou video - Mistr E, díl: O představování (<https://decko.ceskatelevize.cz/mistr-e>).

Zakroužkuj, jaké situace se ve videu objevily, s čím souvisely.

VYKÁNÍ

PŘEDSTAVOVÁNÍ

NÁVŠTĚVA

PODÁNÍ RUKY

OSLOVOVÁNÍ

STOLOVÁNÍ

SEZNAMOVÁNÍ

OBLÉKÁNÍ

SPOLEČENSKÁ VÝZNAMNOST

TYKÁNÍ

30 min.

Práce s videem: Úkolem žáků je vepsat do bublin, v čem se jednotlivé varianty (chybná a správná) lišily, co je spojovalo, a v čem byla shodná (doprostřed). Poté z nabídky vyberou situace, které se ve videu objevily. Zeptáme se, zda vědí, co znamená někomu "vykat" nebo "tykat" - necháme je uvádět věty.

Dramatizace: Žáci pracují ve skupinách po pěti. Ve skupině si rozdělí role, které se ve videu - konkrétně ve správné ukázce představování objevily (královna Julie, král Jarouš, král Slavoj, princ Jan a princ Juchoj) a nacvičí si spolu tuto scénku, následně si svá představení skupiny navzájem předvedou.

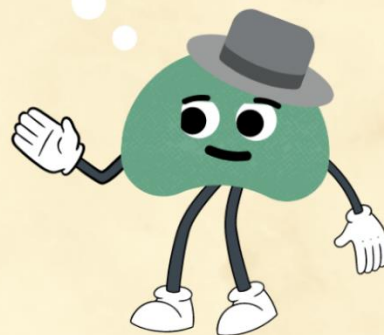
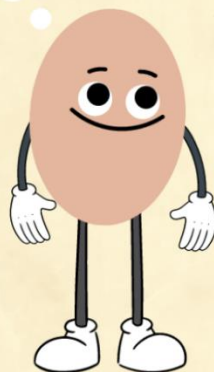
Kdykoli dva neznámí lidé zahajují konverzaci, měli by se jeden druhému PŘEDSTAVIT.

A to proto, aby věděli, jak a o čem si s druhým vyprávět. Nejtrapnější je, když s někým hovoříme a nevíme, kdo to je a jak ho OSLOVIT.

Společensky významnější osoby musejí jako první vědět, s kým mají tu čest. Proto se představuje jako PRVNÍ MÉNĚ VÝZNAMNÝ tomu VÝZNAMNĚJŠÍMU.

Nejprve se tedy představuje:
muž - ženě
mladší - staršímu
podřízený - nadřízenému.

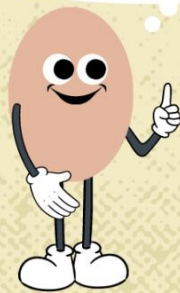
Přesně tak!
A každý z nich své jméno vysloví nahlas a zřetelně.

**Nejprve představujeme:
muže - ženě
mladšího - staršímu
podřízeného - nadřízenému.**

**K oběma jménům přidáme nějakou malou
CHARAKTERISTIKU, něco ZAJÍMAVÉHO,
co o nich víme, díky tomu se rychleji
a lépe poznají a budou se mít o čem bavit.**

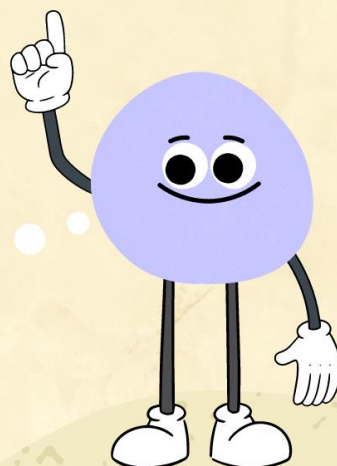
A co tehdy,
když bych chtěla já
představit svého známého
někomu dalšímu?

Použiješ
stejně
pravidlo.

**Ale pozor!
U podávání ruky je to
přesně naopak.**

**Ruku podává vždy osoba
společensky VÝZNAMNĚJŠÍ.**

**Žena může při podávání ruky sedět,
muž však musí pokaždé vstát.**

**Při stisku se DÍVÁME DO OČÍ
a USMĚJEME SE.**

*Oslovením můžeme potěšit nebo urazit,
protože vyjadřuje náš vztah k druhému.*

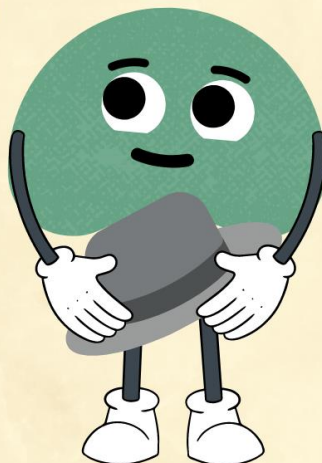
*Nikdy NESMÍME ZKOMOLIT jméno, titul nebo funkci,
na to si dáváme velký pozor.*

*Je to totiž velmi trapné
a nikdo nám to nezapomene.*

Tykat bez dovolení je velmi neslušné.

*Tykání totiž NAVRHUJE
společensky VÝZNAMNĚJŠÍ osoba.*

To by nám ke shrnutí
mohlo stačit.
Pojďme si to teď
spolu procvičit!

20 min.

Postupně procházíme a čteme jednotlivá shrnutí, spolu s textem si zkusíme a napodobujeme, jak správně podávat ruku, seznamovat se atd.

Průběžně zjišťujeme, zda žáci rozumí všem pojmům (např. titul, funkce, ...), objasňujeme jim je a uvádíme příklady, pokud budou někteří z nich vědět, necháme je učit se navzájem (vrstevnické učení).

1	12	2	15	2	9
9	5	15	7	15	8
14	2	13	4	8	2
6	7	2	11	12	6
14	12	1	11	14	10
2	9	5	13	12	12
6	8	6	4	9	1
2	5	10	14	10	5

1. Nejprve se představuje:

CHLAPEC DÍVCE x DÍVKA CHLAPCI

9. Panu řidiči:

VYKÁM x TYKÁM

2. Paní učitelce:

VYKÁM x TYKÁM

10. Paní doktorce tykat:

MŮŽU x NESMÍM

3. Jako první podává ruku:

CHLAPEC x DÍVKA

11. Zkomolit něčí jméno je:

V POŘÁDKU x TRAPNĚ

4. Kamarádovi:

VYKÁM x TYKÁM

12. Při podání ruky může sedět:

ŽENA x MUŽ

5. Nejprve představím kamaráda:

MLADŠÍHO x STARŠÍHO

13. Ruku podává:

ŽÁK x UČITEL

6. Tykání navrhuju/e:

JÁ x KAMARÁDOVA MAMINKA

14. Tatínkovi mé kamarádky:

TYKÁM x VYKÁM

7. Když mě kamarád představuje svým rodičům, ruku podává(m):

RODIČ KAMARÁDA x JÁ

15. Ruku podáváme:

PRAVOU x LEVOU

8. Oslovuju:

JAK SE MI ZACHCE x TITULEM / FUNKCÍ / JMÉNEM

10 min.

Žáci samostatně prochází úkoly a vybírají správnou variantu. Dle barvy, kterou je napsaná, vymalují políčko s číslem úkolu na předchozí straně. Pokud odpovídali správně, uvidí ohodnocení - 1.

Píseň: Společně se naučíme píseň - Kouzelná slovíčka (www.youtube.com: Zpívánky - Kouzelná slovíčka).

2) *Hygiena a pořádek*

15 min.

Kimova hra: Na určitou dobu učitel žákům ukáže připravené a přikryté potřeby denní hygieny (kartáček a pasta na zuby, šampon, mýdlo, sprchový gel, krém, parfém, deodorant, prací prášek, žehlička, hřeben na vlasy, manikurní nůžky, kartáč na boty). Úkolem žáků je zapamatovat si co nejvíce z nich a po vypršení časového limitu, kdy učitel opět předměty přikryje, je napsat na papír. Následně se žáci seskupují do dvojic, poté čtveřic, ... a snaží se společně dát dohromady co nejvíce předmětů (metoda sněhové koule).

O jaké předměty se jedná? S čím souvisí?

hygienické potřeby

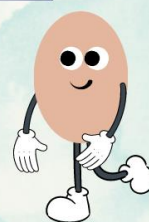
K čemu a jak často se užívají?

některé několikrát denně (kartáček, pasta),

jednou denně (krém, sprchový gel),

několikrát do týdne (pilník, prací gel, ...)

Proč je potřeba dodržovat základní hygienické návyky?

5 min.

Žáci samostatně či při společné diskusi odpovídají na otázky a odpovědi zapisují na řádky.

Zaznač, jak na Tebe jednotlivé vůně a pachy působily. Dle svých pocitů vybarvi vhodný obličej.

Jaké pocity v Tobě vyvolávalo vzájemné podávání rukou?

Vnímal jsi rozdíl mezi těmi, kteří měli ruce čisté a těmi, kteří je měli ušpiněné?

Kterému z nich bys ruku podal znova raději?

čistému x špinavému

30 min.

Učitel naplní očíslované nádoby (např. ocet, parfém, mýdlo, šampon, pepř, vanilka, benzin, houby, tvarůžky apod.), žáci se zavázanýma či zavřenýma očima přistupují k jednotlivým sklenicím a za pomoci čichu vnímají jejich obsah. Po každé nádobě zvlášť zaznačují v pořadí určeném učitelem, jak na ně jednotlivé vůně působily (vybarví smajlíka).

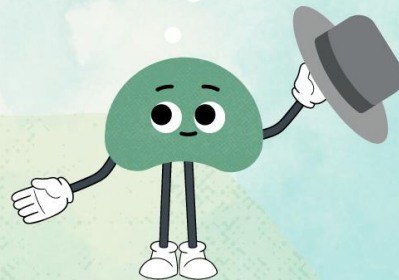
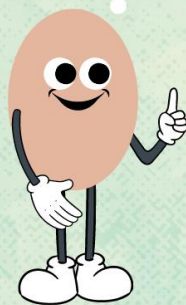
Učitel vezme některé žáky stranou (mimo dohled ostatních) a nechá je se ušpinit hnědou a černou barvou na tělo, především ruce. Po návratu se žáci mezi sebou procházejí po třídě, podávají si ruce, zdraví se a představují se (opakování), nesmějí si však prozradit, od čeho jsou ušpinění. Poté své pocity zapisují na řádky a volí odpovědi.

Místo vlečky vezmi žínku,
šampon místo koruny.
Místo meče třeba sprchu
a potop se do vany.

Zeptej se, kdo nejkrásnější
je teď z celé planety?
A zrcadlo odpoví Ti:
"Kdo jiný?! No přece Ty!"

Prý šaty dělaj člověka
a špindíru zas špína.
Prý je to pravda odvěká,
tak Ti ji připomínám.

Tak vyčisti si holínky
a vydrbej si záda.
Pak buď si třeba malinký
- chci Tě za kamaráda.

10 min.

Diskuse na téma: "Nedostatečná hygiena není nejen nepříjemná, ale může být také nebezpečná. Napadá vás, co může způsobovat? Co se stane, když nebudeme dodržovat hygienické návyky?"

Společně přečteme básničky, žáci se ja poté snaží naučit zpaměti a navzájem si je recitují (např. další den).

15 min.

Žáci přijdou do třídy, kde je velký nepořádek - nábytek zpřeházený, na židlích věci, na lavicích věci, na podlaze skvrny či odpadky, příp. tu může jít cítit zápach. Třída vypadá tak, že se žáci ani pomalu nemůžou dostat ke své lavici, na svých lavicích mají spoustu věcí - nemohou si připravit pomůcky na výuku. I přesto učitel jakoby zahájí výuku - prvních několik minut se snažíme číst příběh (lze pokračovat v knize o slušném chování), jenže v takovém prostředí se pracuje těžko, tak se rozhodneme si třídu uklidit a pokračujeme v četbě příběhu dále.

Poté následuje řízená diskuse s otázkami: "Cítili jste se v neuklizené třídě dobře? Jak to na vás působilo? Dokázali jste se soustředit? Co jste si mysleli o člověku, který způsobil ten nepořádek? Jak byste se cítili vy, kdyby k vám někdo přišel na návštěvu a měli jste doma takovýto nepořádek, jak by se asi cítili vaši hosté, když by to viděli? Myslíte, že by k vám příště chtěli přijít znova? ..."

Jak bude vypadat pokoj z vedlejší stránky, až se uklidí? Nakresli:

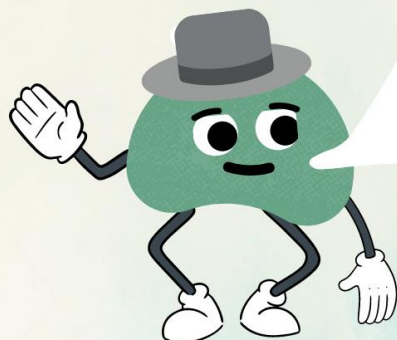
15 min.

Na obrázku na předchozí stránce je pokoj, který není uklizený. Nejprve společně rozhodneme, co je špatně a kam které věci patří. Následně žáci nakreslí stejný pokoj, jak bude vypadat po úklidu.

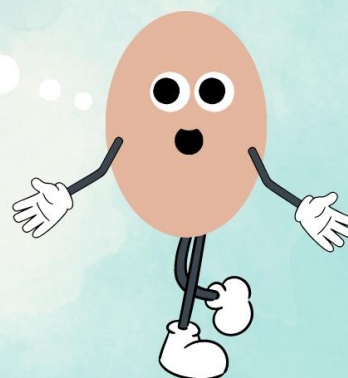

Diskuse na téma: "Nepořádek a špína není nejen nepříjemná záležitost, ale může být také nebezpečná. Napadá vás, co může způsobovat? Co se stane, když nebudeme uklízet?"

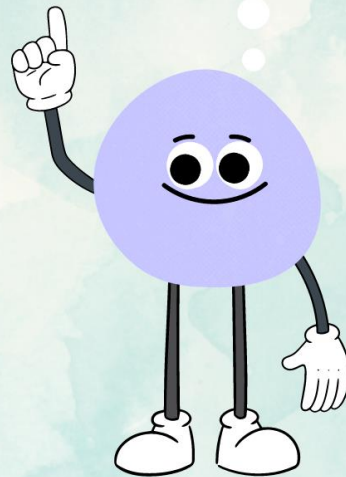
Co si z této kapitoly
odnášíme?

Všem nám
je více příjemné,
pokud my sami i ostatní
v našem okolí jsou
čistí, voňaví, upravení.
V opačném případě se v takové
společnosti cítíme
nepříjemně.

A také, že pro správnou práci a soustředěnost je důležité udržovat kolem sebe pořádek!

Takže kromě toho, že dbáme a pečujeme o své tělo, dbáme a pečujeme také o prostředí, ve kterém žijeme.

5 min.

Společná četba doplněná shrnutím kapitoly a reflexí:
"Co si z této kapitoly odnášíme?", "Co jsme se dozvěděli?",
"Jak se máme chovat?" ...

4) Oblékání

**Slušný člověk se obléká podle toho,
kam se zrovna chystá.**

**Při různých příležitostech volíme
jiné druhy oblečení - jinak se oblékneme
do divadla či na koncert filharmonie,
jinak na oslavu narozenin, jinak do školy
a jinak např. na fotbal.**

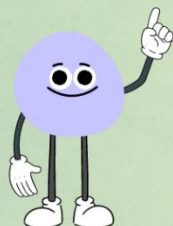

**Ať už jdeme kamkoli, naše oblečení
i obutí musí být vždy čisté a upravené.
Špinavé či zpocené oblečení odkládáme
do koše na špinavé prádlo,
nikoli zpátky do skříně.**

Nikdy dům neopustíme ve špinavých botách.

**Obuv i oblečení nám musí pěkně padnout
a měly by spolu navzájem ladit.**

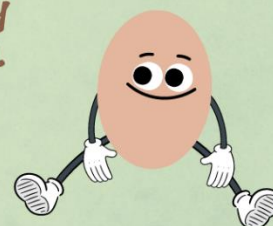

**Na svůj oděv
dáváme pozor
a šetříme jej,
nebyl totiž zadarmo.**

**Člověk má být upravený vždy,
i sám pro sebe, když je doma.**
Na doma tedy volíme praktické oblečení
pro volný čas – např. muži košili či tričko
a džíny, ženy kalhoty a tričko nebo mikinu.

**Teplákovky, legíny, tílka a funkční trika
jsou oblečením určeným
jen a pouze na sportování.**
Rozhodně je nenosíme do společnosti,
tedy ani do školy ne.

**Při slavnostnějších příležitostech chlapci
oblékají látkové kalhoty, košili, sako
a šněrovací polobotky.**
Děvčata nosí šaty nebo halenku a sukni,
k nim vždy punčochy
a společenskou obuv.

10 min.

Práce s textem (metoda I.N.S.E.R.T.): Učitel vysvětlí
žákům, jak budou pracovat s textem. Do prázdných
rámečků vedle odstavců budou žáci při čtení doplňovat
znaménka:

- ✓ jestliže informace v daném odstavci je pro něj známá
- jestliže je informace v rozporu s tím, co si myslel/a
- + jestliže je informace pro něj nová
- ? jestliže informaci nerozumí nebo by se chtěl/a dozvědět více

Žáci poté samostatně pročítají text a vyplňují rámečky
znaménky – na tabuli jim učitel napíše, co jednotlivá
znaménka znamenají.

10 min.

Práce s textem (metoda I.N.S.E.R.T.): Pod vedením učitele žáci zapisují informace z textu podle znamének do tabulky I.N.S.E.R.T.

Vybarvi, zda se jedná o společensky přijatelné chování či nikoli:

1) Stačí mi jednu džíný, pár triček a jsem oblečená pro jakoukoli příležitost.

2) Ve sportovních botách můžu chodit všude.

3) Do divadla můžu v džínách a triku.

4) Za společenské oblečení je u chlapců považováno: látkové kalhoty, košile, vesta nebo sako.

5) Pánskou společenskou obuví jsou šněrovací polobotky.

6) Ponožky by měly být tak dlouhé, aby nevyukovalo holé lýtko.

7) Nezáleží na tom, zda je oblečení čisté a upravené, hlavně že je správně zvolené k dané příležitosti.

8) Do školy můžu chodit v teplákovce či legínách.

9) Děvčata můžou do divadla nosit k šatům či sukni ponožky a tenisky.

30 min.

"Módní přehlídka": Žáci dostanou za úkol přinést si vlastní oblečení dle různých příležitostí (přiděleny učitelem).

Část žáků se převlékne do přineseného oblečení a předvádí své oblečení, ostatní odhadují, k jaké příležitosti by se daný outfit hodil. Následně se prostrídají.

Poté pracuje každý žák samostatně, určuje, zda-li se jedná o pravdivé tvrzení a dle toho vybarvuje palec nahoru (pravda) nebo palec dolů (nepravda). Následuje společná kontrola doplněná případným komentářem či dovysvětlením učitele dle potřeby.

DO DIVADLA

DÍVKA

CHLAPEC

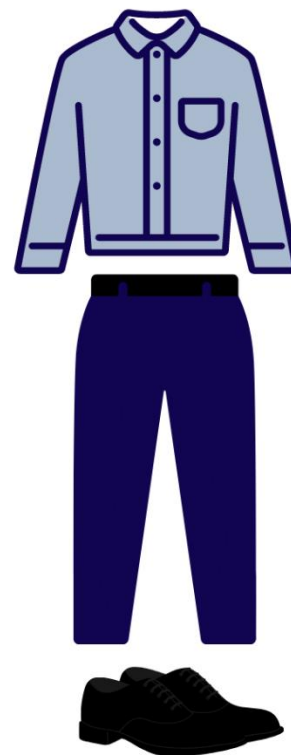

NA OSLAVU

DÍVKA

CHLAPEC

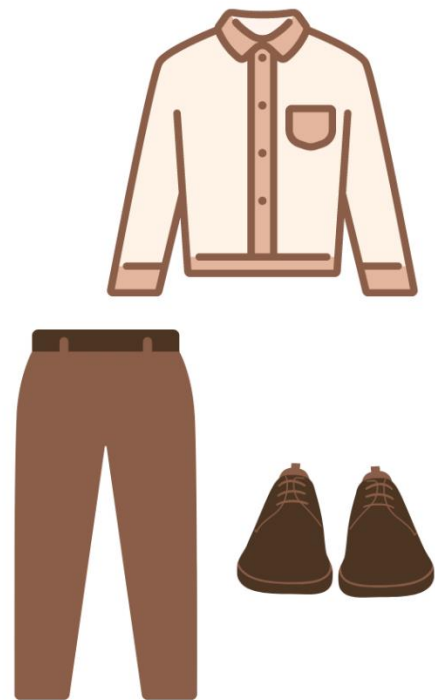

NA NÁVŠTĚVU

DÍVKA

CHLAPEC

DO ŠKOLY

DÍVKA

CHLAPEC

NA DOMA a VOLNÝ ČAS

DÍVKA

CHLAPEC

NA SPORTOVÁNÍ

DÍVKA

CHLAPEC

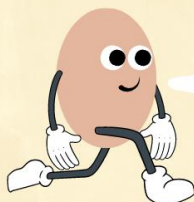

30 min.

Manipulační činnost (Příloha 2): Žáci vytrhnou listy s přílohou, které mají uprostřed svého pracovního sešitu. Následně z něj vystříhají ty obrázky, na kterých jsou části oblečení. Oblečení pak přiřazují do rámečků v učebnici. Provedeme společnou kontrolu, a až po té, žáci oblečení do rámečků přilepí.

5) Kulturní události

*Najdi někoho,
kdo ...*

<i>... už někdy byl v divadle.</i>	<i>... už někdy byl na oslavě.</i>	<i>... už někdy přinesl na návštěvu dárek hostiteli.</i>
<i>... už někdy byl v kině.</i>	<i>... už někdy byl na svatbě.</i>	<i>... už někdy byl v muzeu.</i>
<i>... už někdy byl na oslavě.</i>	<i>... už někdy byl v restauraci.</i>	<i>... už si někdy uložil v divadle kabáty do šatny.</i>

10 min.

Pohybová aktivita: Žáci chodí se svým sešitem a perem po třídě, potkávají se ve dvojicích, pokud splňují danou charakteristiku, podepíší se do okýnek. V každém okýnku však musí být někdo jiný, nelze jednoho spolužáka zapsat vícekrát. Poté probíhá společné sdílení nových poznatků o svých spolužácích a jejich zážitcích z daných událostí.

JDEME DO KINA

JDEME NA NÁVŠTĚVU

JDEME DO DIVADLA

JDEME DO RESTAURACE

5 + 5 min.

Učitel stručně okomentuje, jaké můžeme mít kulturní události, zdůrazní tyto čtyři v rámečcích, bude se s nimi pracovat na následujících stránkách.

Tipovačka: Žáci na základě anglické nápovědy na následujících stránkách odhadují, o jaké ze čtyř výše uvedených témat se bude jednat. Svůj tip si poznačí na papír.

JDEME DO DIVADLA

We're going to the theatre.

- 4 *Minimálně pět minut před zahájením představení vcházíme do sálu.*
- 3 *Kabáty odložíme do šatny.*
- 6 *Jakmile zhasnou světla, zmlkne, po celou dobu představení nehovoříme - rozptylovalo by to ostatní diváky kolem nás.
Ze stejného důvodu také nic nekonzumujeme.*
- 7 *Po ukončení představení hercům zatleskáme, vyčkáme do posledního potlesku a poté plynule odcházíme do šatny.*

- 8 *U šatny trpělivě vyčkáme ve frontě.
Do kabátu nejprve pomůže obléci chlapec dívce
a poté se obléká sám.*
- 2 *Důležité je přijít včas.
Alespoň patnáct minut před zahájením představení.*
- 1 *Chlapci si na sebe vezmou oblek s kravatou
nebo sako, kalhoty a košili, dívky šaty
a všichni obujeme společenskou obuv.*
- 6 *O přestávce se projdeme do foyer nebo do bufetu.
Jakmile se ozve první zvonění, ihned se vracíme zpět
do hlediště.*
- 4 *Do řady vchází nejprve méně významná osobnost
a usedá vlevo. Všichni procházíme čelem
k ostatním divákům, kteří již sedí.*
- 9 *Společně odcházíme.*

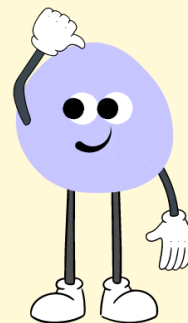

JDEME DO KINA

We're going to the cinema.

- 3 *Minimálně pět minut před zahájením promítání vcházíme do sálu.*
- 5 *Jakmile zhasnou světla, zmlkne, po celou dobu promítání nehovoříme - rozptylovalo by to ostatní diváky kolem nás.
Ze stejného důvodu také nic nekonzumujeme.*
- 8 *Společně odcházíme.*
- 6 *Po ukončení promítání počkáme, až skončí titulky.*

- 2 *Důležité je přijít včas.
Alespoň deset minut před zahájením produkce.*
- 1 *Chlapci si na sebe vezmou kalhoty a košili,
dívký šaty nebo halenku a sukni.*
- 4 *Do řady vchází nejprve méně významná osobnost
a usedá vlevo. Všichni procházíme čelem
k ostatním divákům, kteří již sedí.*
- 7 *Počkáme, až ostatní diváci vyjdou z řady a plynule
odcházíme ze sálu.*

JDEME NA NÁVŠTĚVU

We're going to visit someone.

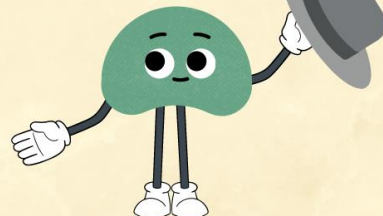
- 8 *Neupejáme se, ochutnáme vše, co hostitelka připravila. Poté ji můžeme pochválit, ocenit její práci a snahu.*
- 7 *Bavíme se o tom, co zajímá všechny účastníky. Děti si spolu hrají.*
- 3 *Zásadně chodíme o 10 minut později, než jsme se domluvili.*
- 1 *Dívky obléknou šaty nebo halenku a sukni. Chlapci kalhoty a košili, kterou můžou doplnit svetrem.*

- 4 *Pokud nejsme u blízkých či kamarádů, tak se nepřezouváme.*
- 2 *Vždy s sebou neseme nějaký dárek – ženám květiny, dětem něco na zub nebo hračku, můžeme vzít také něco do bytu nebo k jídlu či pití.*
- 6 *Pokud jsme u blízkých či dobrých přátel, pomůžeme hostitelce, s čím je potřeba.*
- 5 *Po příchodu bychom měli hostitele poctit pochvalou – můžeme např. pochválit nábytek nebo pohoštění. Navodíme tím příjemnou atmosféru a hostitelé jsou rádi, že nás pozvali.*
- 9 *Setkání zakončíme my, jakožto hosté. Nezdržujeme se však příliš dlouho, abychom hostitele neobtěžovali.*
- 10 *Poděkujeme, rozloučíme se a odcházíme.*

JDEME DO RESTAURACE

We're going to the restaurant.

- 4 Muž (chlapec) ženě (dívce) pomůže se židlí, usadí ji a sedne si až po ní.
- 5 Kabelku ani žádné jiné předměty neodkládáme na stůl. Kabelku položíme za sebe na židli. Pokud je velká, tak k nohám židle, nesmí však překážet obsluze.
- 1 Jako první vstupuje ten, který zná toto prostředí lépe, většinou se však jedná o muže (nebo chlapce).
- 8 V tomto prostředí jsme obsluhováni, proto si nic nebereme sami. O vše požádáme číšníka.
- 2 Máme-li kabát, odložíme jej do šatny nebo na věšák - rozhodně jej nepokládáme na židli.

- 3 Místností jako první prochází muž (chlapec), přivede ženu (dívku) ke stolu a nabídne jí lepší místo - zády ke stěně.
- 6 Na obsluhu nevoláme ani neluskáme prsty. Číšník přijde sám nebo jej můžeme přivolat pohledem.
- 9 Jíst začíná dívka. Jíme pomalu, bavíme se, nespěcháme, užíváme si daný moment. Dodržujeme všechny zásady správného stolování.
- 11 Při placení necháme obsluze spropitné.
- 7 U stolu se neupravujeme. Pod stolem se nezouváme.
- 10 Jestliže se stane nějaká nehoda, neupozorňujeme na ni, nekomentujeme to.
- 12 Společně odcházíme. Na ulici nejprve vychází dívka, za ní chlapec - ten dívce otevře a podrží dveře.

20 + 20 + 10 min.

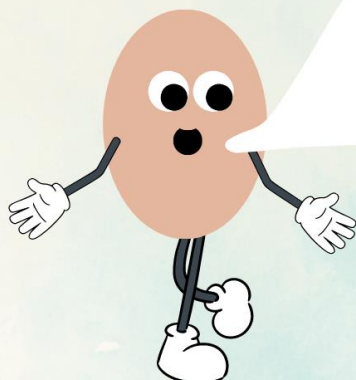
Zpřeházené věty (Příloha 3) + simulační hra:

Karty rozstříháme, mezi žáky rozdělíme pouze karty vztahující se k jedné události. Každý přečte svůj text, společně je postupně seskládáme na lavici či koberec v pořadí, v jakém půjdou za sebou. Následuje modelování situace - řídíme se sestaveným sledem a pokyny uvedenými na kartách. Např. ze židlí vytvoříme hlediště, z jedné lavice utvoříme šatní pult, z jiné bufet, žáci si rozdělí role (šatnář, obsluha bufetu, návštěvníci, uvaděč, ...), každý se snaží správně předvést svou roli, ostatní pozorují, učitel může doplňovat komentářem. Stejným způsobem postupně projdeme všechny události.

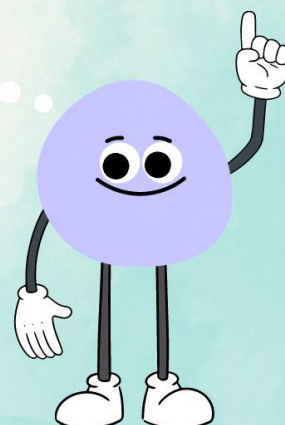
Zpřeházené věty: Následně si žáci přečtou text na každé dvojstránce, na základě předchozí aktivity zapisují do okýnek vlevo, v jakém pořadí půjdou věty správně za sebou. Poté na základě informací z textu zkontrolují, zda byl jejich původní tip (dle anglické nápovědy) správný a do nadpisového rámečku zapíší jedno z témat, která byla na str.65.

6) Stolování

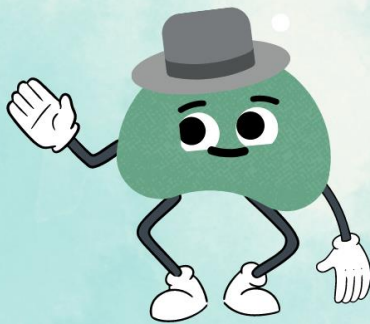
U stolu
se nejlépe ukáže,
jak se umí člověk
chovat.

Jídlo je sice důležité,
ale zahnat hlad
není jediným cílem stolování.
Společný oběd či večeře je samo
o sobě společenskou událostí.

U jídla se nemlaská,
ani nesrká, také u stolu
nesmrkáme apod.
Žvýkáme malá sousta a tak,
aby nás nebylo slyšet.

U stolu hovoříme,
nesmíme však mluvit
s plnými ústy.
Jíme pomalu a věnujeme se
konverzaci.

5 + 20 min.

Společná četba okének, případné dovysvětlení či komentář učitele.

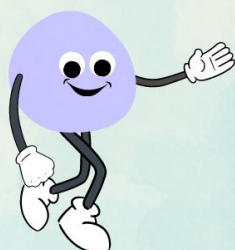
Simulační hra: nejprve připravíme třídu, spojíme vždy dvě lavice k sobě – utvoříme "stůl", který ideálně pokryjeme ubrouskem. Žáky rozdělíme do skupin po 6 a každému ve skupině určíme roli (babička, dědeček, maminka, tatínek, dcera, syn). Na stolech je také připraveno nádobí a ubrousek pro každého z nich (není ale prostřeno, jak má být, pouze položeno).

Aktivita probíhá způsobem čtených či vyprávěných pokynů a je doprovázejících názorných ukázek ze strany učitele (Příloha 4), na které žáci reagují svým chováním.

zed'

vchod do kuchyně

25 min.

Manipulační činnost (Příloha 2): Z přílohy, se kterou již žáci pracovali v kapitole Oblékání, vystřihnají ty obrázky, které souvisí se stolováním.

Cedulky se jmenovkami přiřadí žáci dle pravidel zasedacího pořádku do rámečků na str.78. Nádobí seskládají na prostírání tak, jak má vypadat správně prostřený stůl.

Anglická slovíčka: mohou sloužit jako případná nápověda či ke zpestření (při společné kontrole může učitel předměty pojmenovávat nejprve anglicky).

Nevyžadujeme však po dětech, aby je ovládaly.

V jídle budu ještě pokračovat, udělal jsem si jen pauzu:

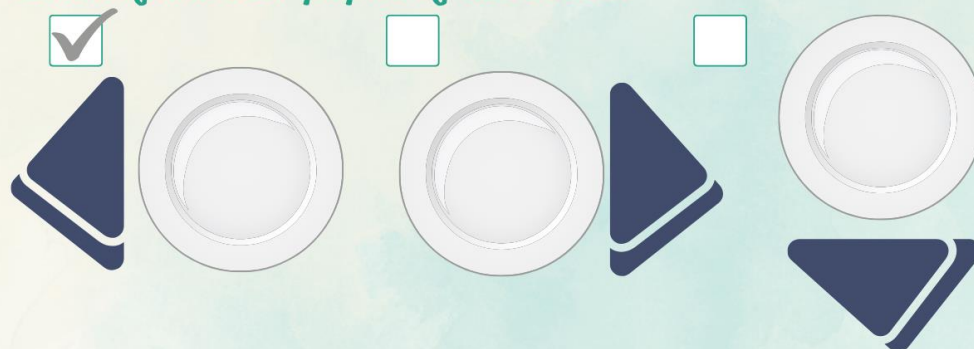
Můžete odnést, dojedl jsem:

Sklenici držím v této části:

Během jídla leží papírový ubrousek:

Během jídla leží látkový ubrousek:

Sklenici držím v této části:

15 min.

Samostatná práce: žáci vybírají správnou variantu ze tří uvedených možností, zvolenou možnost označí do přilehlého rámečku znaménkem ✓. Poté společně zkontrolujeme.

BĚOSO - OSOBĚ

NĚDLA - DLANĚ

TELKAHOSTI - HOSTITELKA

VÉLE - LEVÉ VÉPRA - PRAVÉ TAÚS - ÚSTA

ŮLST - STŮL

ČIVOPE - PEČIVO

DLEŽI - ŽIDLE

TIDĚ - DĚTI

Nejlepší místo u stolu náleží OSOBĚ společensky nejvýznamnější .

Sedíme v přední části ŽIDLE, zádá máme vzpřímená, ruce jsou volně opřeny o STŮL.

Stolování zahajuje HOSTITELKA.

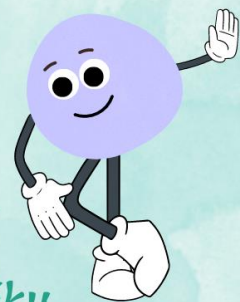

10 min.

Samostatná práce: Učitel žákům vysvětlí, jak budou pracovat. Žáci nejprve vyluští přesmyčky, pokud budou příliš složité, učitel může napovědět na jednom či dvou slovech, ve všech případech jsou slova zašifrována stejným způsobem.

PEČIVO nekusujeme, ale lámeme
na malé kousky, které vkládáme do úst.

V PRAVÉ ruce držíme nůž, v LEVÉ vidličku.

Konce příborů máme ukryté uprostřed DLANĚ.

Během jídla, především před pitím, si otíráme
ÚSTA ubrouskem.

Po jídle DĚTI pomůžou hostitelce s nádobím.

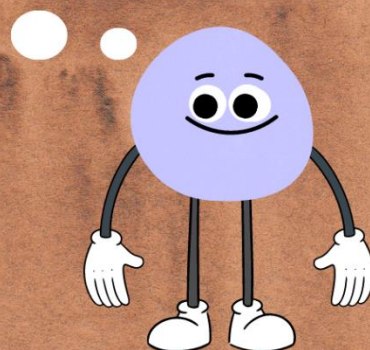

10 min.

Samostatná práce: žáci poté doplňují vyluštěná slova
na prázdné linky ve větách. Společně přečteme.

Milé děti,
nastal čas na závěrečné
opakování a zhodnocení.

1) SPOLEČENSKÁ VÝZNAMNOST

Za společensky významnější osoby jsou považovány:

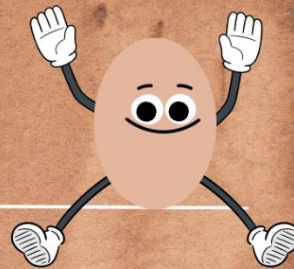
ženy, starší a nadřízení

Tyto osoby mají přednost, to např. znamená, že:

*sedí či stojí vpravo, otevřeme jim dveře,
vchází jako první, pustíme je sednout, náleží
jim lepší místo, podávají ruku jako první atd.*

2) KOMUNIKACE

*Pokud mluví někdo druhý, tak:
jej vyslechnu, až po tě mluvím já,
něskáču mu do řeči*

*Když někoho potkám nebo se s ním loučím, tak ho:
pozdravím*

*Pokud něco chci nebo potřebuji, nezapomenu:
poprosit*

*Když mi někdo pomůže nebo od něj něco dostanu,
nezapomenu:
poděkovat*

*Pokud někomu (i neúmyslně) ublížím, či udělám,
co se mu nelíbí nebo se nechovám správně, tak:
se mu omluvím*

Ruku jako první podává společensky:

významnější osoba

Nejprve se představuje společensky:

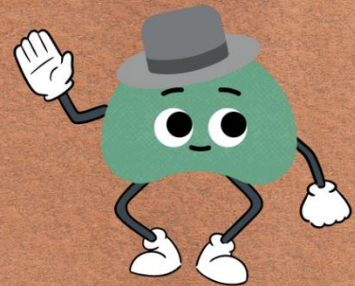
méně významná osoba

Tykání navrhuje společensky:

významnější osoba

Při oslovení si dávám obzvlášť velký pozor, abych nezkomolil nebo nespletl:

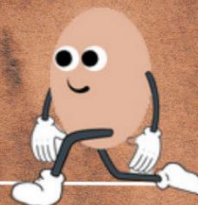
jméno (funkci či titul) osoby, se kterou mluvím

3) HYGIENA A POŘÁDEK

Své oblečení udržujeme:

čisté a upravené

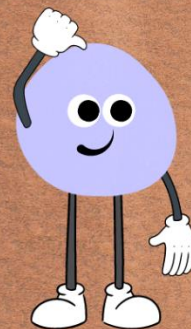

Do každodenní hygieny řadíme:

čištění zubů, sprchování, česání, ...

*Kolem sebe, v prostředí, ve kterém žijeme,
udržujeme:*

čistotu a pořádek

4) OBLÉKÁNÍ:

Do divadla si obleču:

viz. str.53

Do školy chodím v:

viz. str.53

Na návštěvu si obleču:

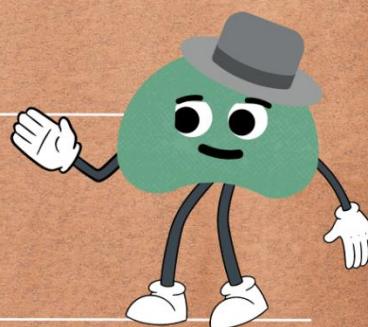
viz. str.53

Na sportování si obleču:

viz. str.53

Na doma a volný čas nosím:

viz. str.53

5) KULTURNÍ UDÁLOSTI:

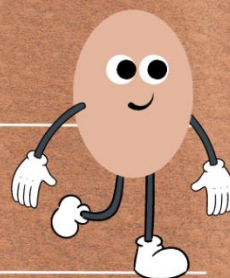
Do divadla přijdeme nejpozději:
15 min. před začátkem představení

V sále vcházíme do řady otočení k ostatním:
čelem

V kině po skončení filmu:
vyčkáme než skončí titulky, poté se
pomalou přesuneme do šatny a odcházíme

Na návštěvě si děti spolu:
hrají

V restauraci číšníka přivoláme:
pohledem

6) STOLOVÁNÍ

U stole sedíme vzpřímeně, ruce máme:

lehce opřeny o stůl

Příbory při prostírání stolu položíme:

vidličku vlevo, nůž a lžíci vpravo

Jako první začíná jíst:

hostitelka

Látkový ubrousek leží při jídle:

vlevo vedle talíře

Sklenici držím:

v dolní části

15 + 60 min.

Samostatná práce: žáci ověřují své znalosti formou opakovací prověrky, na prázdné linky zapisují chybějící slova z vět či slovních spojení. Proběhne společná kontrola.

"Závěrečná zkouška" - "Slavnostní hostina":

Žákům připravíme ve třídě či jídelně slavnostní tabuli (doporučuji připravit i zasedací pořádek, jmenovky viz. Příloha 5).

Žáci mají za úkol přijít ve slavnostním oblečení. Následně vchází, zdraví se, podávají si ruce, usedají ke stolu. Jsou obsluhováni učitelem, který během procesu kontroluje a hodnotí, které zásady jsou již žákům vlastní, a na které je ještě potřeba se zaměřit.

Po skončení hostiny předloží učitel žákům zpětnou vazbu.

MOJE VYZNAMENÁNÍ:

• *společenská významnost*

• *komunikace*

• *hygiena a pořádek*

• *oblékání*

• *kulturní události*

• *stolování*

15 + 10 min.

Sebereflexe: žáci dostanou prostor zamyslet se a ohodnotit své výkony (závěrečná prověrka a zkouška), získané znalosti a dovednosti. Dle odpovídající úrovně se ocení medailemi, které vystříhnou z přílohy (Příloha 6) a následně nalepí do bílého rámečku.

ZLATÁ - vše dokonale ovládám, je to pro mě už automatické

STŘÍBRNÁ - většinu věcí již ovládám, v některých ale ještě váhám, pletu je či si neuvědomuji, jak je to správně

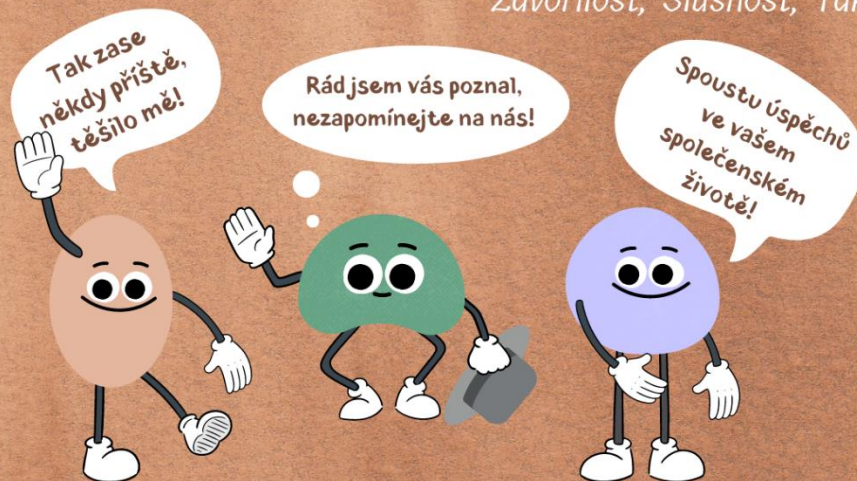
BRONZOVÁ - některé zásady ovládám, ale většina je pro mě ještě těžká, neuvědomuji si, jak je to správně, chybují atd.

Diskuse: "Jakou sis dal medaili? Proč zrovna tuto, odůvodni."

Milé děti,
nacházíme se v závěru této naší pracovní
knížky. Jsme moc rádi, že jsme měli
tu čest se s vámi potkat a blíže seznámit.
Věříme, že si naše rady vezmete k srdci
a budete se jimi ve svém životě řídit.
Přejeme vám spoustu zdaru
a mnoho dobrých
a hlavně slušně vychovaných lidí kolem vás,
se kterými budete mít krásný život!

Zdvořilost, Slušnost, Takt

15 min.

Společná četba, komentář, hodnocení a závěr slovy učitele.

LITERATURA:

GUBSKÁ, Marina a Jiří DVOŘÁK. *Slabikář slušného chování*. Praha: Svojtka & Co., 2002. ISBN 80-7237-553-9.

GULLOVÁ, Soňa. *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol. 3., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: Grada, 2013. *Expert (Grada)*. ISBN 978-80-247-4418-6.

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus: poznámky a úvahy o tom, kterak obcovati s lidmi vůbec a za různých okolností a s různými lidmi zvláště tak, aby styk byl nám a jim milý a příjemný*. Praha: Hejda a Tuček, 1921.

RUSKOVÁ, Dagmar. *Přehled evropských dějin kultury a umění: Kapitoly o kultuře chování a jednání. 4. vyd.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7435-027-6.

ŠPAČEK, Ladislav. *Dědečku, už chodím do školy: etiketa a etika pro děti od 6 let*. Ilustroval Jana FERNANDES. Praha: Mladá fronta, 2016. ISBN 978-80-204-4117-1.

ŠPAČEK, Ladislav. *Malá kniha etikety pro celou rodinu*. Praha: Mladá fronta, 2010. *Malá kniha etikety*. ISBN 978-80-204-2219-4.

ŠPAČEK, Ladislav. *Špaček v porcelánu, aneb, Etiketa, vole!*. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2442-6.

ŠPAČEK, Ladislav. *Tereza: etiketa pro dívky*. Ilustroval Martina PAVLOVÁ. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3259-9.

ŠPAČEK, Ladislav a Ambra LABAN. *Rokovy výlety do historie: etiketa pro školáčky*. Ilustroval Markéta VYDROVÁ. [Praha]: Ladislav Špaček, 2018. ISBN 978-80-270-4033-9.

Příloha 1 – Pozdravy

Jak pozdravíš kamaráda na ulici?

*Kdo bude zdravit jako první,
když se potkají:
holka - **kluk**
dva kluci (**mladší**)
dvě holky (**mladší**)*

Jak pozdravíš když vejdeš do obchodu?

Jak pozdravíš, když odcházíš z obchodu?

Příloha 1

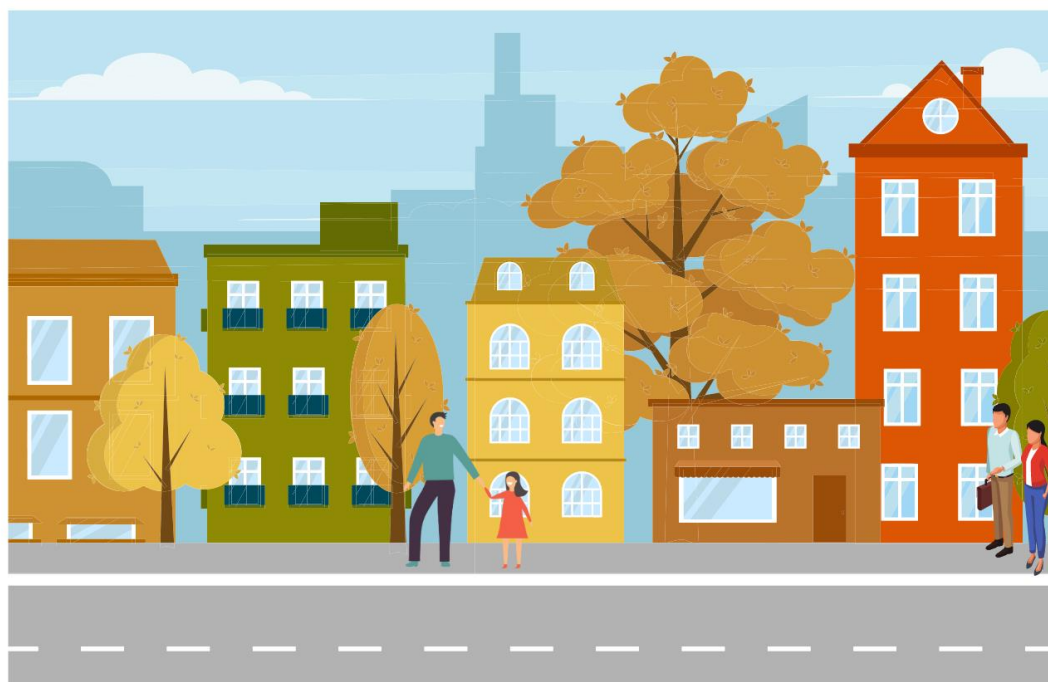
*Jak pozdravíš kamaráda,
když přijdeš do školy?*

*Kdo bude zdravit jako první,
když se potkají:
holka - **kluk**
dva kluci (**mladší**)
dvě holky (**mladší**)*

*Jak pozdravíš paní učitelku,
když přijdeš do školy?*

*Jak pozdravíš paní učitelku,
když odcházíš ze školy?*

Příloha 1

Jak pozdravíš kamaráda na hřišti?

Kdo bude zdravit jako první,

když se potkají:

*holka - **kluk***

*dva kluci (**mladší**)*

*dvě holky (**mladší**)*

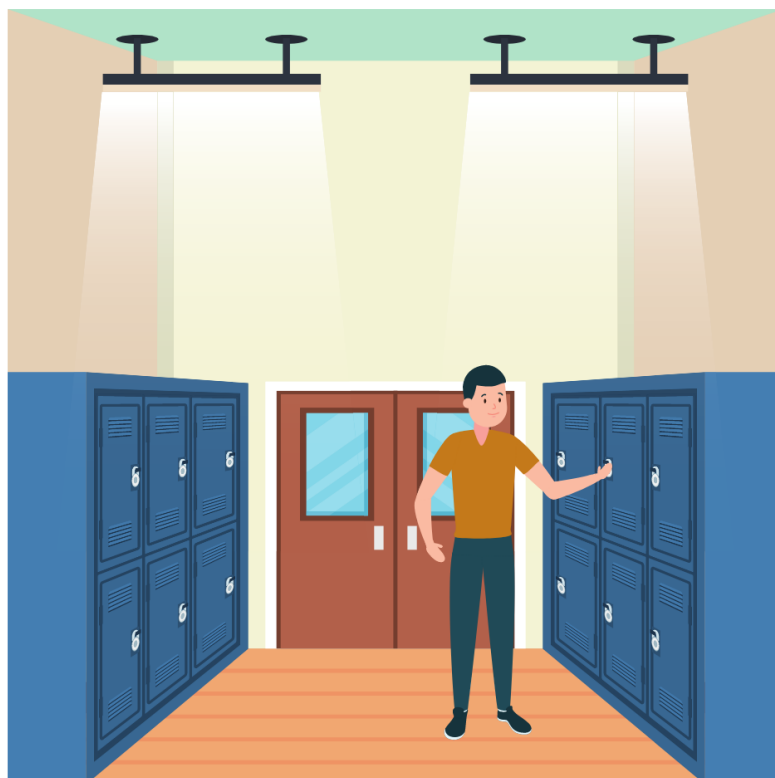
Jak pozdravíš dospělého člověka,

když ho míjíš na ulici?

Kdo bude zdravit jako první?

*(**Ty**)*

Příloha 1

*Jak pozdravíš dospělého člověka
(paní učitelku, pana školníka, paní
uklízečku, rodiče, ...) na chodbě ve škole?*

Kdo bude zdravit jako první?

(Ty)

*Jak pozdravíš kamaráda,
kterého potkáš na chodbě?*

Kdo bude zdravit jako první,

když se potkají:

*holka - **kluk***

*dva kluci **(mladší)***

*dvě holky **(mladší)***

Příloha 1

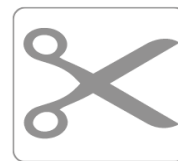
Příloha 1

***Jak pozdravíš, když přijdeš do čekárny
(k lékaři, zubaři, ...)?***

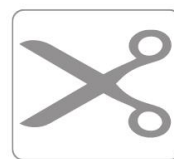
***Jak pozdravíš, když přijdeš
k babičce a dědečkovi?***

***Kdo bude zdravit jako první?
(Ty)***

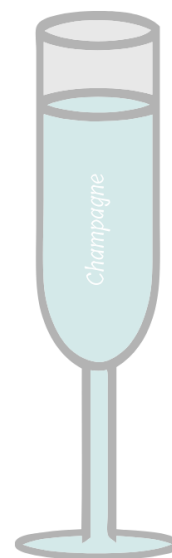
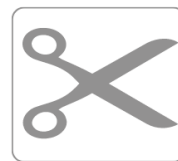
Příloha 2

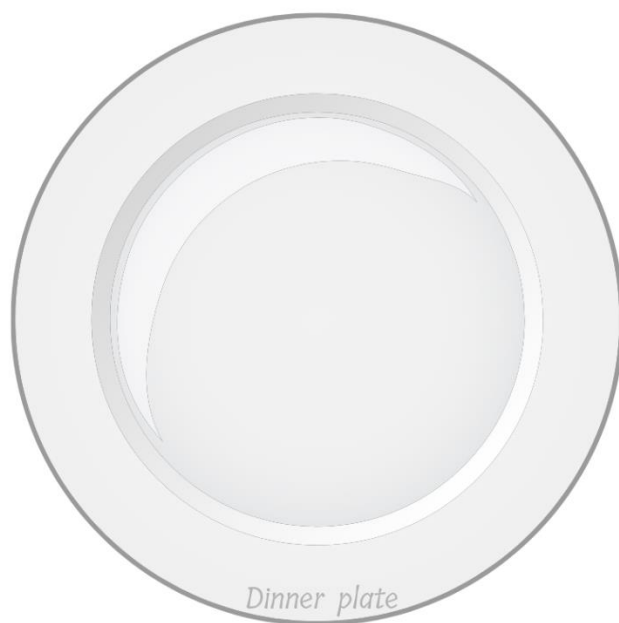
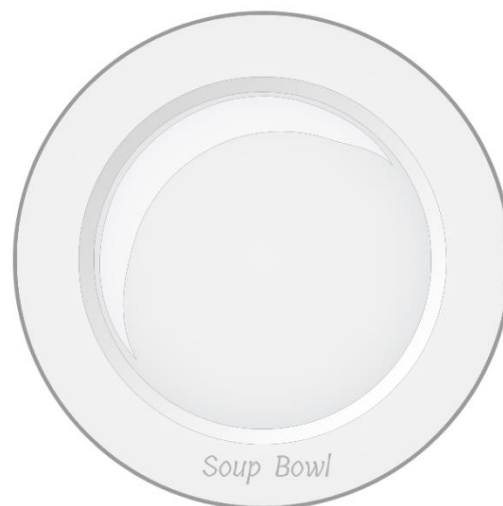
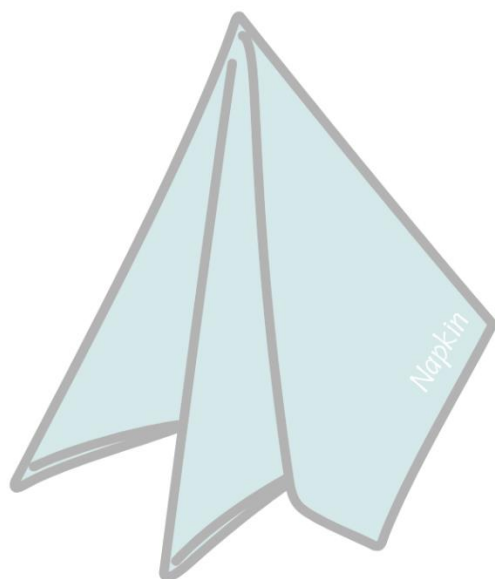
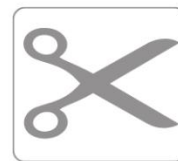
Příloha 2

Příloha 2

Příloha 2

maminka

tatínek

babička

dědeček

dcera

syn

*Minimálně pět minut
před zahájením představení
vcházíme do sálu.*

Kabáty odložíme do šatny.

*Jakmile zhasnou světla, zmlkne,
po celou dobu představení
nehovoříme – rozptylovalo by to
ostatní diváky kolem nás.
Ze stejného důvodu také nic
nekonzumujeme.*

*Po ukončení představení hercům
zatleskáme, vyčkáme
do posledního potlesku a poté
plynule odcházíme do šatny.*

*Důležité je přijít včas.
Alespoň patnáct minut
před zahájením představení.*

*U šatny trpělivě vyčkáme
ve frontě. Do kabátu nejprve
pomůže obléci chlapec dívce
a poté se obléká sám.*

*Chlapci si na sebe vezmou oblek
s kravatou nebo sako, kalhoty
a košili, dívky šaty a všichni
obujeme společenskou obuv.*

*O přestávce se projdeme
do foyer nebo do bufetu. Jakmile
se ozve první zvonění, ihned se
vracíme zpět do hlediště.*

*Do řady vchází nejprve méně
významná osobnost a usedá
vlevo. Všichni procházíme čelem
k ostatním divákům, kteří již sedí.*

Společně odcházíme.

**Minimálně pět minut
před zahájením promítání
vcházíme do sálu.**

**Jakmile zhasnou světla,
zmlkneme, po celou dobu
promítání nehovoříme –
rozptylovalo by to ostatní
diváky kolem nás.
Ze stejného důvodu také nic
nekonzumujeme.**

Společně odcházíme.

**Po ukončení promítání
počkáme, až skončí titulky.**

***Důležité je přijít včas.
Alespoň deset minut
před zahájením produkce.***

***Chlapci si na sebe vezmou
kalhoty a košili,
dívky šaty
nebo halenku a sukni.***

***Do řady vchází nejprve méně
významná osobnost a usedá
vlevo. Všichni procházíme
čelem k ostatním divákům,
kteří již sedí.***

***Počkáme, až ostatní diváci
vyjdou z řady a plynule
odcházíme ze sálu.***

Neupejpáme se, ochutnáme
vše, co hostitelka připravila.
Poté ji můžeme pochválit,
ocenit její práci a snahu.

Bavíme se o tom,
co zajímá všechny účastníky.
Děti si spolu hrají.

Zásadně chodíme
o 10 minut později,
než jsme se domluvili.

Dívky obléknou šaty
nebo halenku a sukni.
Chlapci kalhoty a košili,
kterou můžou doplnit
svetrem.

*Pokud nejsme u blízkých
či kamarádů,
tak se nepřezouváme.*

*Pokud jsme u blízkých
či dobrých přátel,
pomůžeme hostitelce,
s čím je potřeba.*

*Vždy s sebou neseme nějaký
dárek – ženám květiny, dětem
něco na zub nebo hračku,
můžeme vzít také něco
do bytu nebo k jídlu či pití.*

*Setkání zakončujeme my,
jakožto hosté.
Nezdržujeme se však příliš
dlouho, abychom hostitele
neobtěžovali.*

Po příchodu bychom měli hostitele poctit pochvalou – můžeme např. pochválit nábytek nebo pohoštění. Navodíme tím příjemnou atmosféru a hostitelé jsou rádi, že nás pozvali.

Poděkujeme, rozloučíme se a odcházíme.

**Muž (chlapec) ženě (dívce)
pomůže se židlí, usadí ji
a sedne si až po ní.**

**Jako první vstupuje ten,
který zná toto prostředí lépe,
většinou se však jedná o muže
(chlapce).**

**V tomto prostředí jsme
obsluhováni, proto si nic
nebereme sami.
O vše požádáme číšníka.**

**Kabelku ani žádné jiné
předměty neodkládáme
na stůl. Kabelku položíme
za sebe na židli nebo pokud
je velká, tak k nohám židle,
nesmí však překážet obsluze.**

Máme-li kabát, odložíme jej
do šatny nebo na věšák
– rozhodně jej nepokládáme
na židli.

Místností jako první
prochází muž (chlapec),
přivede ženu (dívku)
ke stolu a nabídne jí lepší
místo – zády ke stěně.

Jíst začíná dívka.
Jíme pomalu, bavíme se,
nespěcháme, užíváme si daný
moment. Dodržujeme všechny
zásady správného stolování.

Při placení necháme obsluze
spropitné.

*Na obsluhu nevoláme
ani neluskáme prsty.
Číšník přijde sám nebo jej
můžeme přivolat pohledem.*

*U stolu se neupravujeme.
Pod stolem se nezouváme.*

*Jestliže se stane nějaká
nehoda, neupozorňujeme
na ni, nekomentujeme to.*

*Společně odcházíme.
Na ulici nejprve vychází
dívka, za ní chlapec – ten
dívce otevře a podrží dveře.*

Příloha 4 – Stolování

Vítám vás na nedělním rodinném obědě. Pojdme prostřít stůl. Na stole leží ubrus, každý z hostů bude mít svůj talíř na hlavní jídlo, který leží přímo uprostřed před ním. Na něm je připraven talíř na polévku. Na levo od talíře pokládáme vidličku, napravo, nejbližší k talíři, nůž, ostrou hranou směrem dovnitř. Směrem ven pak leží polévková lžíce. Nad talířem připravíme dezertní vidličku a lžičku. Vidličku položíme blíže k talíři a je připravena tak, abychom ji mohli vzít levou rukou. Lžička leží dál a je připravena k uchopení pravou rukou. Do levého rohu prostírání umístíme talíř na pečivo, do pravého sklenice. Nejprve z vnější strany na přípitek či víno, blíže k prostřeďu prostírání umístíme sklenici na vodu. Nakonec ještě do talíře vložíme ubrousek, který ozdobně poskládáme. Máme prostřeno, můžeme se posadit.

Nejlepší místo patří babičce a dědečkovi, to znamená, že sedí zády ke stěně, aby se mohli dívat do prostoru, nebo můžou být naproti oknům. Babička sedí napravo od dědečka. Naproti nich se posadí maminka s tatínkem, a stejně jako babička i maminka sedí po tatínkově pravé straně. Děti zaujmou místa na bočních hranách stolu.

Sedíme v přední části židle, záda máme vzpřímená, nohy nekřížíme pod židli. Ruce nesmí být v klíně, jsou volně opřeny o stůl.

Pokud máme ubrousek látkový, položíme si jej na klín, jestliže máme papírové, pokládáme je na stůl, vlevo vedle talíře.

Stolování zahahuje hostitelka – u nás je to dneska maminka. Maminka začíná nalévat polévku a postupuje dle společenské významnosti – nejprve babičce, poté dědečkovi, pak tatínkovi, dceři, synovi a nakonec sobě. Všichni zatím bedlivě vyčkávají. Až v momentě, kdy maminka vezme lžici do rukou, mohou začít jíst i oni.

Takmile bereme do ruky příbor, ruce mírně zvedneme, aby se nedotýkaly desky stolu, lokty máme přitažené k tělu. Pokud jíme jen jednou rukou, např. polévku, salát či těstoviny, druhá leží opřená zápěstím o hranu stolu.

Polévkovou lžicí při jídle otáčíme špičkou k ústům, nikdy nesrkáme polévku přes okraj lžíce. Po dojezení necháme lžičku položenou v talíři.

Na polévce jsme si pochutnali, dcera pomůže mamince a talíře posbírání. Maminka může začít servírovat hlavní chod. Opět ve stejném pořadí jako u polévky (babička, dědeček, tatínek, dcera, syn, maminka), ostatní mezitím vyčkávají, a začnou jíst až spolu s maminkou.

Do pravé ruky bereme nůž, do levé vidličku. Konce držadel opíráme o střed dlaně, ukazováčky máme položené nahoře. Hroty vidličky míří směrem dolů, do talíře. Příbor a prsty směřují směrem dolů – do talíře, ne do prostoru. Při vkládání sousta do úst sedíme vzpřímeně, vidlička se přibližuje k ústům, nenakláníme se k vidličce my.

Během jídla, hlavně před pitím, si otíráme ústa ubrouskem. Příbor složíme do talíře tímto způsobem – vidličku na levé straně hroty směrem doprostřed, nůž na pravé straně a ostří směřuje také doprostřed, tak aby bylo snadné jej opět uchopit zpět.

Sklenici na vodu držíme ve spodní části – co nejnižší. Sklenici přípitkovou či na víno uchopíme za stopku, také ve spodní části. Pijeme jen tehdy, když už nemáme žádné sousto v puse. Nikdy u jídla nemlaskáme, nesrkáme ani nesmrkáme.

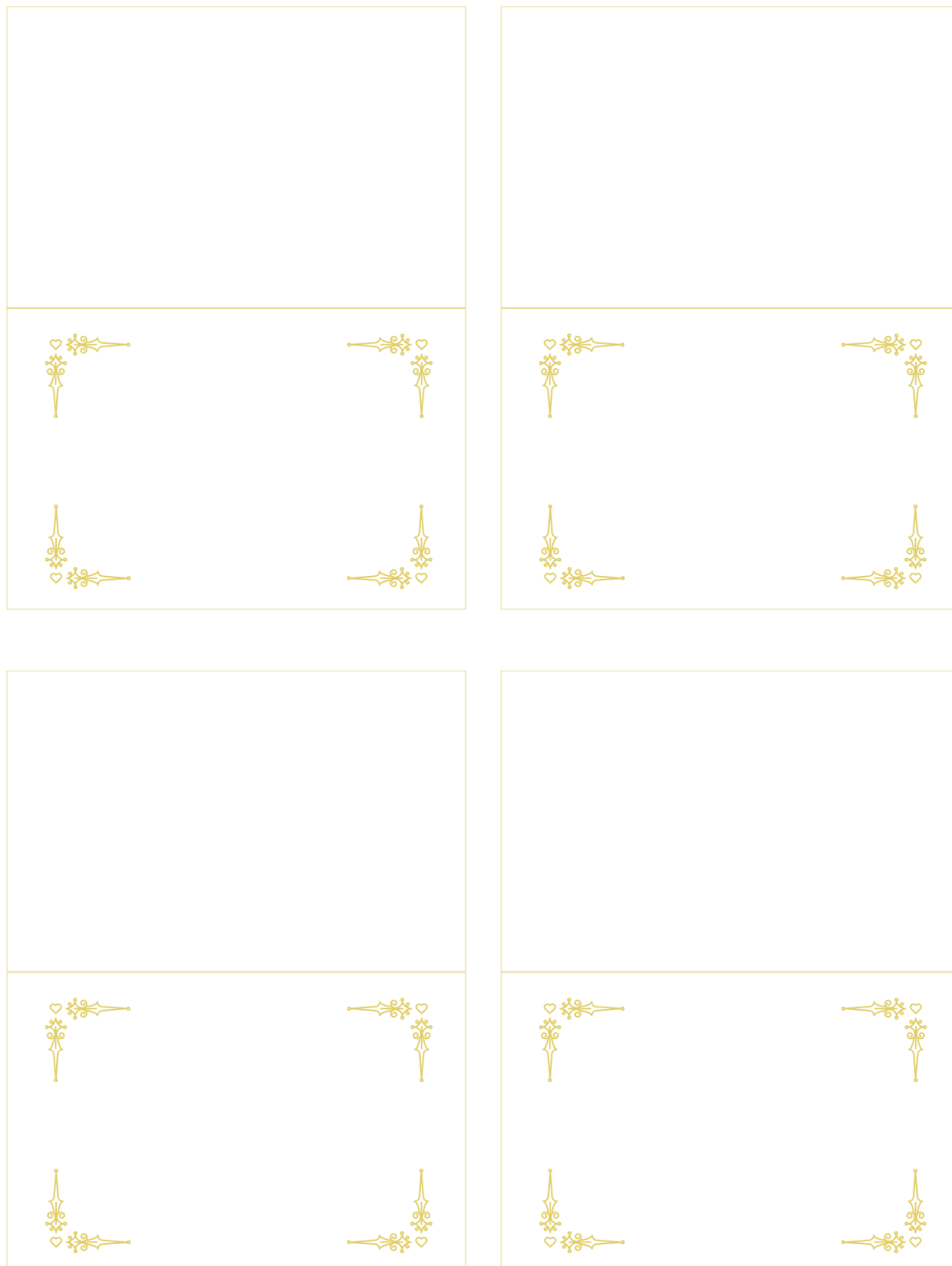
Když jíme pečivo, neukusujeme jej, ale lámeme na malé kousky, které vkládáme do úst. To, co se dotklo úst, se už nesmí vrátit zpátky na talíř.

Dojezeno? V tom případě složíme příbor do pravé dolní části talíře, vidličku nalevo, nůž napravo – ostrou stranou k vidličce. Tímto složením dáváme najevo, že jsme s jídlem hotovi a talíř může být odnesen.

A je tu dezert! Vidličku uchopíme do levé ruky, lžičku do pravé – používáme ji podobně jako nůž – krájíme nebo přihrujeme potřebné části dezertu na vidličku, kterou pak dezert vkládáme do úst.

Po jídle vždy myslíme na to, abychom hostitelku pochválili a poděkovali jí. Děti poté pomůžou mamince s úklidem nádobí.

Příloha 5 – Jmenovky

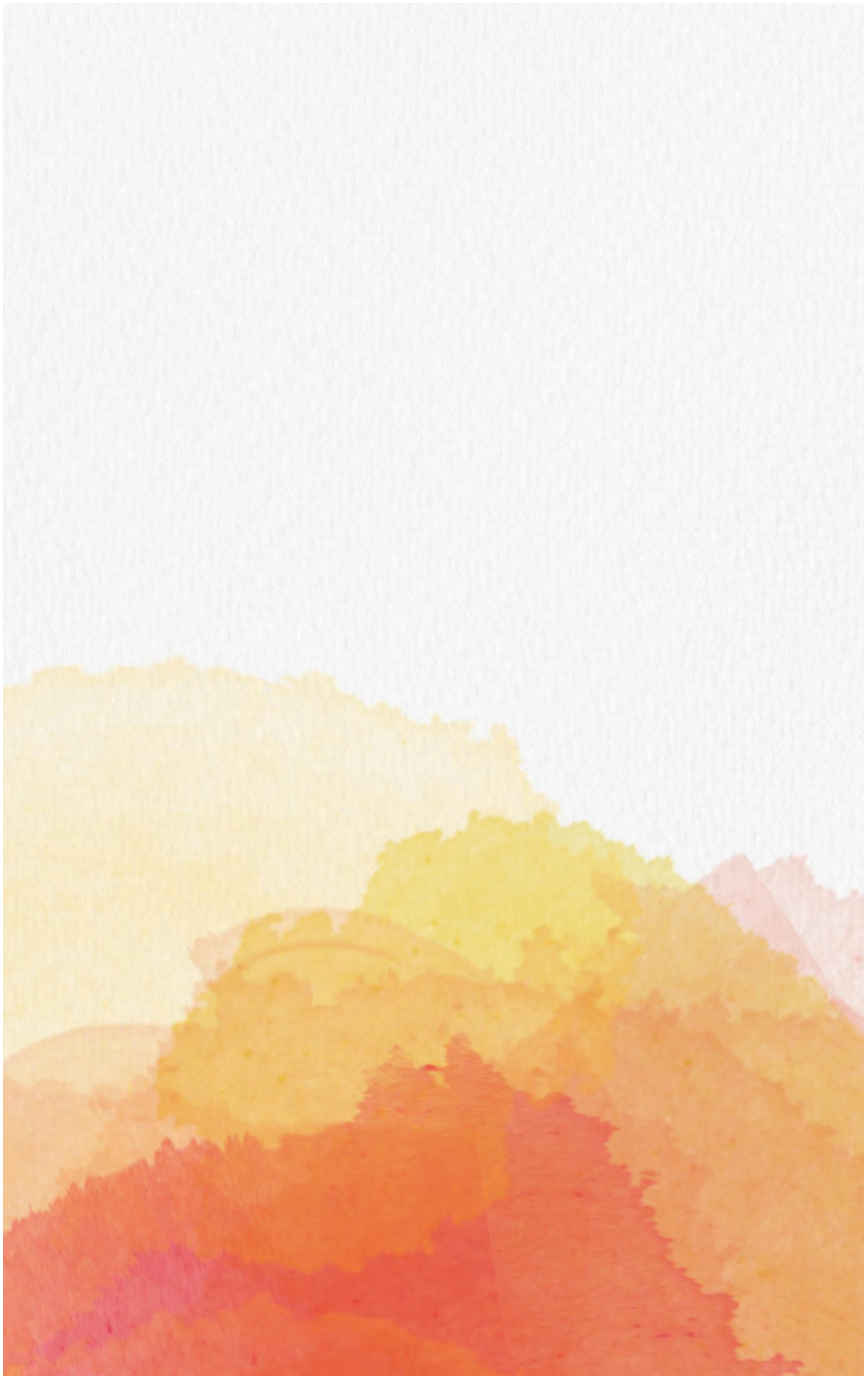
Příloha 6 – Vyznamenání

ZLATÁ – vše dokonale ovládám,
slušné chování je pro mě hračka

STŘÍBRNÁ – většinu věcí už ovládám,
v některých situacích ale ještě váhám,
pletu je nebo si neuvědomuji, jak je to správně

BRONZOVÁ – některé zásady ovládám,
ale většina je pro mě ještě těžká,
neuvědomuju si, jak je to správně, chybují atd.

4.4 Shrnutí výsledků získaných při ověřování pracovního sešitu a ze zpětné vazby od žáků a dotazovaných učitelů

Vzdělávací program pro děti za účelem ověření pracovního sešitu a metodické příručky byl proveden u žáků druhého ročníku ZŠ Louka (2 chlapci), třetího ročníku ZŠ Louka (6 děvčat, 2 chlapci) a u žáků druhého ročníku ZŠ a MŠ Jaromíra Hlubíka Lipov (7 děvčat, 6 chlapců). Zpětná vazba je postavena na pozorování žáků při práci a závěrečné řízené diskusi autorky a žáků. Tato forma byla volena především z důvodu přiměřenosti věku žáků a jejich schopnostem.

Ve všech třídách byl program zahájen úvodním brainstormingem. Bylo zjištěno, že žáci určité základy z oblasti slušného chování mají, jednalo se především o teoretické znalosti toho, jak by se měli a neměli chovat. Všechny vyjmenované situace vztahovali především na dění ve škole. Slovo etiketa bylo pro ně, až na několik málo výjimek, slovem cizím, dosud neznámým. Následovalo postupné procházení jednotlivých aktivit, přesně dle metodické příručky, vedených autorkou. Při práci se sešitem byli žáci zvědaví, doptávali se na to, co je zajímavé, komunikovali. Po celou dobu se snažili pracovat co nejlépe a chybovat co nejméně. Dávali si záležet na úpravě pracovního sešitu.

Žákům se velmi líbilo grafické zpracování pracovního sešitu, jež pro ně bylo poutavé, udržovalo jejich pozornost a zájem. Ocenili také rozmanitost jednotlivých aktivit, velmi se jim líbily různé rébusy. Přínosné, ale také zábavné, pro ně byly aktivizační metody (simulační hry, dramatizace apod.), se kterými se ve výuce často nesetkávají, stejně jako s metodami práce s textem či kritického myšlení. Tyto aktivity pro ně byly také jedny z nejtěžších. Za oddechové naopak považovali úkoly spojené s malováním nebo manipulační činnosti.

Zpětnou vazbu k pracovnímu sešitu i metodické příručce poskytlo celkem 6 vybraných pedagogů. Jedná se o učitele ze ZŠ a MŠ Blatnice pod Svatým Antonínkem (1 pedagog), ZŠ a MŠ Jaromíra Hlubíka Lipov (1 pedagog), ZŠ a MŠ Louka (2 pedagogové) a pedagožky, jež v současné době pobírají mateřskou dovolenou (2 pedagogové). Učitelé přihlížející k samotnému programu poskytli autorce ústní zpětnou vazbu, ostatní zpracovávali písemný komentář, jehož osnovu získali od autorky.

Samotné téma vnímali dotazovaní učitelé jako přínosné, potřebné a užitečné pro praxi. V úvodu pochvalně komentovali promyšlenost a propracovanost materiálů, ocenili úsilí a množství času, jenž musel autor jejich tvorbě věnovat. Dále, stejně jako žáci, hodnotili

velmi kladně grafický design, jež považují za atraktivní. Líbila se jim myšlenka třech provázejících postav, které dětem zadávají úkoly, sdělují nové poznatky nebo vypráví příběh. Jako praktické při zařazení do výuky shledávají vhodné střídání teoretických informací s praktickými aktivitami a jejich následné procvičení a shrnutí na konci každé kapitoly, jež se střídají v přiměřeně dlouhých časových intervalech. Největším kladem pro ně byla skutečnost, že příručka obsahuje vše, co je pro využití materiálů ve výuce potřeba – všechny aktivity jsou okomentovány a připraveny k okamžitému použití, takže není potřeba cokoli získávat nebo doplňovat z jejich vlastních zdrojů.

Po doporučení pedagogů a ověření materiálů v praxi byla upravena časová dotace u některých aktivit. Další vybrané úkoly byly na základě těchto dvou faktorů doplněny či pozměněny tak, aby odpovídaly schopnostem a úrovni dětí v daném věku a nebyly pro ně příliš složité – např. k tématu *Kulturní události* byly přidány aktivity pro společnou práci vedenou učitelem, na kterou teprve poté navazuje práce samostatná.

V závěru svých komentářů dotazovaní učitelé uváděli, že pokud by dostali tu možnost, vypracované materiály by ihned a velmi rádi zařadili do své výuky.

5 Závěr

Tématem diplomové práce byly „Aktivity pro výuku základů etikety v 1. období 1. stupně ZŠ“. Hlavním cílem práce bylo vypracovat pracovní sešit pro žáky a metodickou příručku pro učitele sestavenou z aktivit pro výuku základů etikety v 1. období 1. stupně ZŠ. Dílčí cíle směřovaly k ověření aktivit z pracovního sešitu a metodické příručky v praxi a následný rozbor získané zpětné vazby od žáků. Dalším cílem bylo získat a analyzovat zpětnou vazbu od pedagogů pracujících na prvním stupni ZŠ. Následujícím cílem byla také drobná úprava vybraných aktivit z příručky a pracovního sešitu na základě postřehů a doporučení získaných od vybraných učitelů.

Teoretická část objasnila čtenářům význam stěžejního pojmu etiketa, a také její základní hodnoty, kterými jsou slušnost, zdvořilost a takt. Zmiňována zde byla důležitost společenské výchovy, se kterou není radno otálet a je potřeba k ní děti vychovávat již od útlého věku, a to z důvodu rychlejšího a snazšího zapadnutí do kolektivu jak dětí, tak dospělých. V další podkapitole byl shrnut stručný popis vývoje společenského chování od prapočátků až po moderní dějiny. Kapitola byla uzavřena hodnocením stavu společenského chování v soudobé společnosti, která právě prochází obnovou, a to díky probíhajícímu tlaku na profesionalitu, v níž je znalost etikety čím dál více potřebná. Díky tomu dochází také ke snaze o popularizaci tohoto tématu. Dále byly předloženy důvody, objasňující, proč je potřebné znát a ovládat pravidla etikety. Jednalo se např. o vrozenou touhu člověka být úspěšný, pocit uvolnění při jakémkoli jednání, má-li člověk daná pravidla zautomatizovaná nebo o dobrou pověst či poklidné vycházení lidí mezi sebou navzájem. Bylo zjištěno, že etiketa a dodržování jejích pravidel je nevynutitelné. Jediné, co může přispět k jejímu dodržování je tlak společnosti na jedince. Přínosy tří vybraných osobností, Ladislava Špačka, Nadi Labanové a Elišky Haškové Coolidge, ke zviditelnění důležitosti a popularizaci slušného chování byly popsány v podkapitole následující. Tématu propojení etikety a primárního vzdělávání v ČR byla věnována podkapitola pátá. Zaměřena byla především na kapitoly RVP ZV, ve kterých se témata společenského chování objevují. V poslední části autorka pospala jednotlivé koncepty a výukové metody, jež následně využila v části praktické. Jednalo se např. o zážitkové učení, metody aktivizační – simulační a situační hry, dramatizace či didaktická hra – nebo metody komplexní, komunikační a metody práce s textem.

Hlavní cíl práce byl plněn v části praktické. Pracovní sešit s názvem *Etiketář* byl sestaven z aktivit, které žáky učí základům slušného chování ve společnosti. *Etiketář* sestává

ze 115 stran včetně obálky, po celou dobu žáky provází tři postavy – *Zdvořilost*, *Slušnost* a *Takt*. Aktivita byly voleny dle věku a úrovně schopností žáků prvního období prvního stupně základních škol. Dbáno bylo především na jejich různorodost, a to z důvodu udržení pozornosti a motivace žáků. Žáci i učitelé velmi ocenili jeho grafický design i zvolený formát, jež považovaly za velmi atraktivní.

Metodická příručka plně koresponduje s pracovním sešitem. Je doplněna o úvodní slovo věnované učitelům, vysvětlivky a přílohy. Obsahuje komentáře k jednotlivým cvičením, odhadovanou časovou dotaci a přidané aktivity převážně zážitkového či aktivizačního charakteru, jež mají být vedeny vyučujícím. Nejlépe hodnoceným bodem ze stran dotazovaných učitelů byla skutečnost, že příručka obsahuje vše, co je pro její využití ve výuce potřeba a dále také její samotné téma. Z jejich hodnocení, které uzavřelo praktickou část a tím i celou diplomovou práci, vyplynulo, že by vypracované materiály ihned a rádi zařadili do své výuky.

6 Referenční seznam

Bibliografie

ASSERATE, Asfa-Wossen. *Dobré mravy*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-132-3.

BROWN, Penelope a Stephen C. LEVINSON. *Politeness: some universals in language usage*. 19th print. Cambridge: University Press, 2010. Studies in interactional sociolinguistics. ISBN 978-0-521-31355-1.

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.

ČINČERA, Jan. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1974-0.

FORMÁČKOVÁ, Marie. *Nauka o společenském chování*. 2. vydání. [Praha]: Euroinstitut.eu spol. s r.o., [2018?]. Calcula (Evropská asociace pro fototerapii). ISBN 978-80-87861-58-5.

GULLOVÁ, Soňa. *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4418-6.

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus: poznámky a úvahy o tom, kterak obcovati s lidmi vůbec a za různých okolností a s různými lidmi zvláště tak, aby styk byl nám a jim milý a příjemný*. Praha: Hejda a Tuček, 1921.

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Obchodník – gentleman*. Praha, [1920?].

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

HOLMEROVÁ, Iva. *Minimum akademického bontonu, aneb, Jak neuklouznout nejen na akademické půdě*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5427-7.

HOMOLA, Miloslav. *Motivace lidského chování*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. Knižnice psychologické literatury.

KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

- MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.
- RUSKOVÁ, Dagmar. *Přehled evropských dějin kultury a umění: Kapitoly o kultuře chování a jednání*. 4. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7435-027-6.
- SIEGLOVÁ, Dagmar. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2254-7.
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.
- SMEJKAL, Vladimír. *Abeceda společenského chování*. 2. vyd. Praha: Horizont, 1990. ISBN 80-7012-030-4.
- SMEJKAL, Vladimír a Hana SCHELOVÁ BACHRACHOVÁ. *Lexikon společenského chování*. 5., zcela přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3649-5.
- SMEJKAL, Vladimír a Hana SCHELOVÁ BACHRACHOVÁ. *Velký lexikon společenského chování*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3650-1.
- SUJA, Stanislav. *Základy etikety a protokolu: (úvod do společenské komunikace, chování veřejného činitele, uplatňování diplomatického, konzulárního i podnikatelského protokolu)*. Praha: Orego, 2013. ISBN 978-80-87528-16-7.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Malá kniha etikety pro celou rodinu*. Praha: Mladá fronta, 2010. Malá kniha etikety. ISBN 978-80-204-2219-4.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Malá kniha etikety pro každý den*. Praha: Mladá fronta, 2010. Malá kniha etikety. ISBN 978-80-204-2251-4.
- ŠPAČEK, Ladislav. *Úspěšný obchodní zástupce: etiketa, komunikace, prezentace, dress code*. Praha: Fragment, 2014. Kariéra (Fragment). ISBN 978-80-253-2196-6.
- ŠRONĚK, Ivan. *Etiketa a etika v podnikání*. Praha: Management Press, 1995. ISBN 80-85603-94-2.

The Encyclopedia Britannica. Vol. 4. Micropaedia 1990

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

VALIŠOVÁ, Alena a Miroslava KOVAŘÍKOVÁ. *Obecná didaktika a její širší pedagogické souvislosti v úkolech a cvičeních*. Praha: Grada, 2021. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-3249-2.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4590-9.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4100-0.

Elektronické zdroje

Eliška Hašková Coolidge. *Friends of NMWA: Seznamujeme svět se ženami v českém umění*. [online]. Czech republic: Friends of the National Museum of Women in the Arts, Czech Republic, 2007 [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <http://www.nmwa.cz/eliska-haskova-coolidge.html>

Eliška Hašková Coolidge o morálce a hodnotách: Dvacet let jsme proflákali. Je nejvyšší čas to změnit!. *Peníze.cz: Největší web o osobních financích* [online]. NextPage Media, 2000, 25.8.2012 [cit. 2022-08-03]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/spotrebitel/241342-eliska-haskova-coolidge-o-moralce-a-hodnotach-dvacet-let-jsme-proflakali-je-nejvyssi-cas-to-zmenit!>

LabanN: Etiketa je úspěch [online]. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <https://www.labann.cz/>

Ladislav Špaček: Etiketa a komunikace [online]. Finley marketing agency, 2016 [cit. 2022-08-03]. Dostupné z: <http://www.ladislavspacek.cz/>

Nad'a Labanová: Madam Etiketa. *Luxury BRNO* [online]. Brno [cit. 2022-08-03]. Dostupné z: <http://www.luxurybrno.cz/work/nada-labanova-madam-etiketa/>

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development [online]. [cit. 2022-08-11]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/>

PAVELKOVÁ, Martina. Charakteristika rodiny a (pře)výchovy v komunistické perspektivě. *Caritas et veritas: Časopis pro reflexi křesťanských souvislostí v sociálních a humanitních oborech* [online]. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2015, 30.3.2015, 5(1), 12 [cit. 2022-07-27]. ISSN 1805-0948. Dostupné z: doi:10.32725/cetv.2015.013

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2022-08-10]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Sociologická encyklopedie [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana.

ŠPAČEK, Ladislav. Ladislav Špaček na Dvojce: Jsem těžký pařmen. In: *Blízká setkání*. [online]. Podcast, Český rozhlas Dvojka, 9. 6. 2022. Dostupné z:

[https://www.youtube.com/watch?v=pNQdzeBS_Dk&ab_channel=%C4%8Cesk%C3%BDroz
hlasDvojka](https://www.youtube.com/watch?v=pNQdzeBS_Dk&ab_channel=%C4%8Cesk%C3%BDrozhlasDvojka).

VOLF, Jan. *FILOSOFIE: - 1. díl* [online]. Eknihy hned, 2018 [cit. 2022-07-27]. ISBN 978-80-7536-195-0. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/filosofie-1-dil-4850/>

Obrázky

Obrázek 1 Výsledky studie *Manieren*, GFK Custom Research Worldwide, 2006, zdroj: Studie *Manieren*, GFK Custom Research Worldwide, 2006

7 Zkratky

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

ČT – Česká televize

DVO – Doplňující vzdělávací obory

MP – Metodická příručka

MŠ – Mateřská škola

např. – například

obr. – obrázek

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development*)

ŠVP – Školní vzdělávací program

resp. – respektive

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

UK – Univerzita Karlova

UPOL – Univerzita Palackého v Olomouci

USA – Spojené státy americké (*United States of America*)

ZŠ – Základní škola

8 Přílohy

Informovaný souhlas zákonných zástupců ke zpracování výsledků

Vážení rodiče,

dovoluji si Vás požádat o souhlas ke zpracování výsledků Vašeho syna/Vaší dcery za účelem získání zpětné vazby na vytvořený pracovní sešit jakožto součást praktické části diplomové práce Karolíny Strachotové.

Žáci/žákyně vyplní pracovní sešit zaměřený na výuku společenského chování pro 1. až 3. třídu ZŠ. Jejich výsledky a poznámky budou anonymně shrnuty v závěru praktické části. V diplomové práci nebudou zmíněny žádné osobní údaje žáků.

Žádná část pracovního sešitu této tištěné ani elektronické verze nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího souhlasu autorky.

Souhlasím se zpracováním výsledků svého syna/své dcery

.....
za účelem získání zpětné vazby k jedné z částí diplomové práce Karolíny Strachotové.

V dne

.....
Podpis zákonného zástupce

Anotace

Jméno a příjmení:	Karolína Strachotová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Aktivity pro výuku základů etikety v 1. období 1. stupně ZŠ
Název v angličtině:	The activities for teaching the basics of etiquette in the 1st period of the 1st grade at primary schools
Anotace práce:	Hlavním cílem diplomové práce je vypracovat pracovní sešit pro žáky a metodickou příručku pro učitele sestavenou z aktivit pro výuku základů etikety v 1. období 1. stupně ZŠ. V teoretické části se práce věnuje obecné charakteristice etikety a jejímu historickému vývoji, zmiňuje osoby, které ji kladně ovlivňují v naší soudobé společnosti. Dále popisuje přesah etikety do výuky a vybrané výukové metody a koncepce vhodné pro její výuku. Součástí praktické části je pracovní sešit pro žáky 1. až 3. ročníku ZŠ, s ním korespondující metodická příručka pro učitele a následné shrnutí ověření těchto materiálů v praxi a získaná zpětná vazba od zúčastněných žáků a vybraných pedagogů.
Klíčová slova:	Etiketa, slušné chování, zdvořilost, slušnost, takt, výuková metoda, žáci, pracovní sešit, metodická příručka pro učitele, aktivity
Anotace v angličtině:	The main aim of the thesis is to develop a workbook for pupils and a methodical guide for teachers drawn from activities for teaching the basics of etiquette for pupils in the first period of the first grade at primary schools. In the theoretical part, the thesis is devoted to the general characteristics of etiquette and its historical development, mentioning those who positively influence it in our contemporary society. It also describes the transcendence of etiquette into teaching and selected teaching methods and concepts suitable for its teaching. Practical part consists of the mentioned workbook for pupils in the first to third year of primary school, with a corresponding methodology guide for teachers and subsequent summary of verification of these materials in practice and feedback received from participating pupils and selected educators.
Klíčová slova v angličtině:	Etiquette, manners, courtesy, decency, tact, teaching method, pupils, workbook, teacher methodology guide, activities
Přílohy vázané v práci:	1
Rozsah práce:	245 stran
Jazyk práce:	Český jazyk